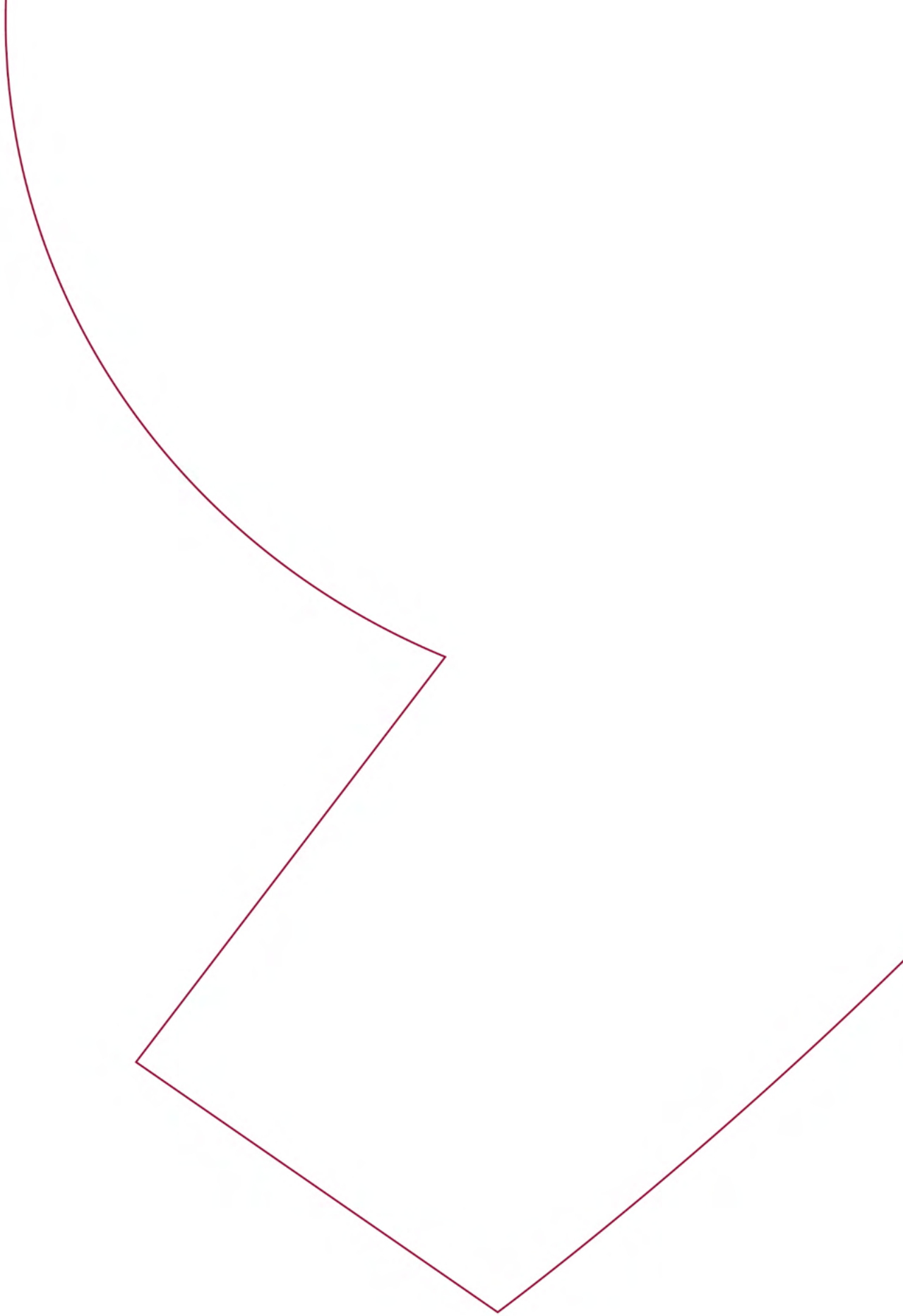

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-masteropleiding
Leraar cluster Gamma
deeltijd

Fontys Lerarenopleiding Tilburg – Fontys
Hogeschool

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-masteropleiding
Leraar cluster Gamma
deeltijd

Fontys Lerarenopleiding Tilburg – Fontys
Hogeschool

CROHO nr. 45264, 45275, 45271, 45267, 45268

Hobéon Certificering & Accreditatie

11 april 2024

Auditpanel

Kernpanel:

Drs. J.E.J. Rutten, Drs. C.J.M. Doumen, Drs. E.J.M. van de Grint en M. de Jong

Vakpanel:

T. Béneker, Drs. C.H.T. Gelinck

Student:

S.A. de Vos

Secretarissen:

G.C. Versluis BEd, C.F. van Oeffelt MSc

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	2
3.	INLEIDING	7
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	12
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	26
6.	AANBEVELINGEN GENERIEK	27
7.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN AARDRIJKSKUNDE	31
8.	ALGEMEEN EINDOORDEEL AARDRIJKSKUNDE	40
9.	AANBEVELINGEN AARDRIJKSKUNDE	41
10.	SCORETABEL AARDRIJKSKUNDE	42
11.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN ECONOMIE	45
12.	ALGEMEEN EINDOORDEEL ALGEMENE ECONOMIE	53
13.	AANBEVELINGEN ALGEMENE ECONOMIE	54
14.	SCORETABEL ALGEMENE ECONOMIE	55
15.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN BEDRIJFSECONOMIE	58
16.	ALGEMEEN EINDOORDEEL BEDRIJFSECONOMIE	67
17.	AANBEVELINGEN BEDRIJFSECONOMIE	68
18.	SCORETABEL BEDRIJFSECONOMIE	69
19.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN GESCHIEDENIS	72
20.	ALGEMEEN EINDOORDEEL GESCHIEDENIS	81
21.	AANBEVELINGEN GESCHIEDENIS	82
22.	SCORETABEL GESCHIEDENIS	83
23.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN MAATSCHAPPIJLEER	86
24.	ALGEMEEN EINDOORDEEL MAATSCHAPPIJLEER	94
25.	AANBEVELINGEN MAATSCHAPPIJLEER	95
26.	SCORETABEL MAATSCHAPPIJLEER	96
	BIJLAGE I Programma, werkwijze en beslisregels	97
	BIJLAGE II Lijst geraadpleegde documenten	101
	BIJLAGE III Panelsamenstelling	106

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT) - Fontys Hogeschool
status instelling	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief, 30 augustus 2019
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Master Leraar Aardrijkskunde Algemene Economie Bedrijfseconomie Geschiedenis Maatschappijleer
registratienummer croho	45264 45275 45271 45267 45268
domein/sector croho	Onderwijs
oriëntatie opleiding	hbo
niveau opleiding	Master
graad en titel	Master of Education
aantal studiepunten	90 EC
afstudeerrichtingen	n.v.t.
locatie	Tilburg
variant	Deeltijd
joint programme	n.v.t.
onderwijstaal	Nederlands
datum audit / opleidingsbeoordeling	28, 29 en 30 november 2023

2. SAMENVATTING

De hbo-masteropleidingen Leraar van Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT) in casu van Fontys Hogeschool leiden studenten op tot eerstegraads leraar Nederlands, Frans, Engels, Duits, Aardrijkskunde, Geschiedenis, Maatschappijleer, Algemene Economie, Bedrijfseconomie, Wiskunde, Natuurkunde, Scheikunde en Biologie.

Alle beoordeelde master lerarenopleidingen van FLOT vertonen een verstrekkende gelijkens, qua doelstelling, structuur en reikwijdte van de onderwijsleeromgeving, wijze van toetsen en beoordelen, deskundigheid personeel en voorzieningen. Dit maakt het mogelijk op algemeen niveau kwalitatieve uitspraken te doen die dan voor alle onderzochte opleidingen gelden. Alleen daar, waar op het niveau van de individuele opleiding aanleiding is van dit algemeen oordeel af te wijken, wordt daar in de samenvatting melding van gemaakt.

Standaard 1. Beoogde leerresultaten

De master lerarenopleidingen van FLOT baseren zich aantoonbaar op de drie bekwaamheidseisen – vakinhoudelijk bekwaam, vakdidactisch bekwaam, pedagogisch bekwaam - zoals die in de wet Beroepen in het Onderwijs (BIO) zijn vastgelegd en op de generieke en vakspecifieke kennisbases voor de vakmasters. Ze hebben hierover regelmatig contact met vakgenoten en het werkveld. Samen met de vakmasters van de andere hogescholen hebben de opleidingen een vierde bekwaamheid toegevoegd: 'de eerstegraadsleraar als onderzoekende professional'. Onderzoek komt ook terug in de generieke kennisbasis die geheel gericht is op het doen van onderzoek en het ontwikkelen van een onderzoekende houding.

De vakmasters hebben op basis van de bekwaamheidseisen docentrollen gedefinieerd. De masters van FLOT hebben de docentrollen vervolgens vertaald naar eigen generieke en vakspecifieke leeruitkomsten. Het masterniveau is geborgd door de eigen uitwerkingen te leggen naast de Dublin Descriptoren, de beschrijving van NLQF7¹ en 'De professionele masterstandaard (2019)' die door de Vereniging Hogescholen is opgesteld.

FLOT heeft een duidelijke visie op het beroep van leraar die ze heeft vastgelegd in de documenten 'De Pijlers en de Plus van FLOT' en de 'Bekwaamheidseisen leraar voorbereiden hoger onderwijs (vho), 2019'.

Het ontwikkelen van een kritisch-reflectieve en onderzoekende houding staat centraal in de zogenoemde Pijlers en de Plus van FLOT: i) een sterke theoretische basis, ii) oog voor elke leerling, iii) een kritisch-reflectieve en onderzoekende houding, iv) een initiatiefrijke professional en v) de praktijk is uitgangspunt van het leren. Deze pijlers zijn daadwerkelijk in het curriculum terug te zien. FLOT verwacht van de eerstegraads leraar dat hij² op pedagogisch en didactisch gebied de rol van 'kartrekker en innovator' op de school op zich neemt. Het auditteam hoorde hiervan mooie voorbeelden.

De internationale dimensie komt terug in een aantal leeruitkomsten van de generieke onderwijsmodules.

Het auditteam is op grond van bovenstaande punten, waaronder een duidelijke visie op het leraarschap met kenmerken die duidelijk terug waren te zien en te horen, van oordeel dat de master lerarenopleidingen van FLOT 'voldoen' aan deze standaard.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

De opleidingen worden verzorgd door inhoudelijk deskundige, enthousiaste en nauw bij de studenten betrokken docenten. Docenten die lesgeven zijn deskundig op het vakgebied van hun lerarenopleiding en/of het gebied van onderwijskunde. Lerarenopleiders die betrokken zijn bij de begeleiding en beoordeling van praktijkonderzoek hebben onderzoeksexpertise. Alle docenten zijn didactisch bekwaam en beschikken over een didactische bevoegdheid. De studenten zijn bijzonder te spreken over de kwaliteit van hun docenten, over hun vakinhoudelijke kennis en kennis van de beroepspraktijk. De meeste docenten zijn echte rolmodellen, aldus de studenten. FLOT besteedt voldoende aandacht en tijd aan professionalisering; zowel informeel als formeel en zowel op individueel niveau als op groepsniveau.

De opleidingen bieden een stevig en praktijkgericht curriculum van een hoog niveau. Er is een goede verdeling tussen generiek (30 EC) en vakinhoud/vakdidactiek (60 EC). Door dit programma te volgen, kunnen de studenten de bekwaamheden verwerven en voldoen aan de daarvan afgeleide leeruitkomsten en kennis en vaardigheden, de daarvan afgeleide leeruitkomsten en kennis en vaardigheden ontwikkelen. De studenten zijn tevreden over het inhoudelijk niveau van het programma.

Met het onderbrengen van de vier generieke modules - i) Didactisch handelen, ii) Pedagogische vraagstukken, iii) Vakdidactisch ontwerponderzoek en iv) De lerende professional – bij de afzonderlijke opleidingen, kan elke opleiding zorgen voor de benodigde en gewenste samenhang tussen vakinhoud-vakdidactiek-pedagogiek-professionele ontwikkeling.

---

¹ NLQF staat voor Het Nederlands Kwalificatieraamwerk, 7 duidt het masterniveau en beschrijft de bijbehorende kennis en vaardigheden en de mate van verantwoordelijkheid en zelfstandigheid.

² overall waar 'hij', 'hem' of 'zijn' staat, kan ook 'zij' of 'haar' of 'diens' en 'hun' worden gelezen

De beoordelingsrubric die de opleidingen voor elke module gezamenlijk hebben opgesteld, zorgt ervoor dat de eisen aan elke student uniform zijn.

Onderzoekend vermogen en professionele ontwikkeling fungeren als rode draden in de opleidingen. De internationale dimensie krijgt aandacht in de verschillende generieke modules en in de vakspecifieke modules; zij het dat de mate waarin dit gebeurt verschilt per opleiding. De masteropleidingen hebben een aantal duidelijke didactische uitgangspunten geformuleerd die ze aantoonbaar in het generieke en vakspecifieke onderwijs toepassen, waaronder de beroepscontext als vertrekpunt nemen van het leren, het met en van elkaar leren en het bieden van een sterke theoretische basis. Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleidingen de regie voor de eigen professionele ontwikkeling op de werkplek in handen van de studenten geven. Dat is weliswaar passend bij wat er van een masterstudent mag worden verwacht, maar het auditteam vindt dat de opleidingen zelf meer zicht moeten houden op de ontwikkeling van de student op de werkplek en het werkveld meer moeten meenemen in hun ambitie om kartrekkers en innovators op te leiden voor de school. Afspraken over de rol en de kwaliteit van de begeleiding op de school moeten worden vastgelegd.

Een groot aantal studenten ervaart het doen van de studie in de twee jaren die er thans voor staan als zwaar. Maar de opleidingen besteden voldoende aandacht aan de studeerbaarheid en studielast en bieden waar nodig maatwerk. Daarin speelt ook de studiecoach een belangrijke rol. De generieke en opleidingsspecifieke voorzieningen zijn adequaat. Met het digitale platform Canvas en de digitale tool Gradework hebben de opleidingen mooie instrumenten in handen voor het delen van informatie over onderwijsinhoud, projecten en begeleiding en beoordeling van gemaakt werk.

Het auditteam is op grond van bovenstaande punten, waaronder het stevige praktijkgerichte generieke en vakspecifieke programma van hoog niveau dat wordt verzorgd door inhoudelijk deskundige en didactisch bekwame docenten, van oordeel dat de master lerarenopleidingen van FLOT 'voldoen' aan deze standaard.

Standaard 3. Toetsing

Alle masterlerarenopleidingen van FLOT hebben met het beleidsplan Toetsbeleid 2.0 (2021) en hun daarvan afgeleide toetsplannen, toetsprogramma's, de toetsmatrijzen en de rubrics hun toetssysteem goed op orde. De opleidingen hebben een duidelijke visie op het toetsen.

Ze toetsen op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier met behulp van verschillende toetsvormen of de studenten de beoogde bekwaamheidseisen en daarvan afgeleide leeruitkomsten in het generieke en vakspecifieke programma hebben bereikt. De variatie in toetsvormen en de spreiding van de toetsen vraagt bij sommige opleidingen nog aandacht. Daarin zouden de opleidingen ook met en van elkaar kunnen leren. De opdracht voor een ontwerpgericht vakdidactisch onderzoek en de mogelijkheid voor de studenten om daarbij gebruik te maken van een van de drie onderzoeksmodellen, vindt het auditteam waardevol. Deze opdracht past goed om het gerealiseerde masterniveau te beoordelen.

De examencommissie met haar beleidskamer en drie sectoroverstijgende uitvoerende kamers is een deskundige en stevige club, die haar borgende rol goed vervult. De commissie heeft een heldere agenda met een duidelijke prioritering en is nauw betrokken bij alle actuele en voorgenomen ontwikkelingen binnen FLOT, waaronder de plannen om te gaan werken met grotere leeruitkomsten en de gevolgen daarvan voor de toetsing. De commissie heeft op basis van steekproeven van de eindwerken ook een duidelijk beeld van de aandachtspunten die er bij sommige opleidingen nog zijn, zoals de navolgbaarheid van het oordeel in het beoordelingsformulier en het optimaliseren van de feedbackgeletterdheid van docenten; punten van aandacht die het auditteam ook had genoteerd bij het bestuderen van de eindwerken. Het toetsexpertteam dat sinds september 2023 actief is, heeft een sterke kwaliteitsondersteunende en -bevorderende rol met betrekking tot toetsing en beoordelen.

Het auditteam is positief over het toetsen en beoordelen en komt afgezien van enkele minder zwaarwegende aandachtspunten als toetsmix, navolgbaarheid van het oordeel in het beoordelingsformulier en feedbackgeletterdheid, tot het oordeel 'voldoet' voor de master lerarenopleidingen van FLOT voor standaard 3.

Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten

Het auditteam is van oordeel dat de studenten in hun eindwerk - het Vakdidactisch Ontwerponderzoek - hebben aangetoond dat zij op het vereiste masterniveau beschikken over de bekwaamheden van een eerstegraads leraar en de beoogde leeruitkomsten beheersen. Het auditteam beoordeelde alle eindwerken met minimaal een voldoende. Het zag daarbij wel flinke verschillen tussen de studenten, variërend van heel goede onderzoeken en ontwerpen tot net aan voldoende op de verschillende onderdelen. (Zie voor de beoordeling per opleiding de vakspecifieke rapporten.)

In de verslagen van hun onderzoek en het ontwerp blijkt dat de studenten oplossingen hebben gezocht voor praktische problemen – verlegenheidssituaties – in de eigen klas of school. Het auditteam beoordeelde de onderzoeken en ontwerpen als relevant voor de betreffende vakken en veelal ook van waarde voor andere vakcollega's (in de school). Veel onderzoeken hadden echt met de vakdidactiek van het eigen vak te maken. Soms hadden de studenten nog gekozen voor generiekere didactische onderwerpen zoals motivatie, zelfsturend leren, geloof in eigen kunnen, leren kritisch denken, mindmapping. In de paragraaf discussie en in de reflectieverslagen beschreven de studenten de impact van hun ontwerp en reflecteerden zij op de keuzes die ze hadden gemaakt en wat er eventueel anders had gemoeten. Soms miste het auditteam daarin een koppeling naar de literatuur.

In de werkstukken van studenten die gebruik hebben gemaakt van het onderzoeksmodel Lesson Study of Design as Research (DARE) was het volgen van meerdere cycli (uitvoering – reflectie - nieuw ontwerp - opnieuw uitvoering – evaluatie) goed terug te zien. Die herhaalslag vindt het auditteam een sterk punt. Het heeft de studenten gedwongen tot meer reflectie. Wel viel bij deze werkstukken op dat de verkenning van en onderbouwing met literatuur bij sommige studenten wat te hap-snap was of niet/ beperkt terugkwam in de reflectieparagraaf. Daarnaast hadden sommige studenten meer verschillende bronnen en/of 'klassiekers' in de vakdidactische literatuur mogen raadplegen over het te onderzoeken onderwerp. Soms waren bronnen te gedateerd. Daarin is ook een (adviserende) rol voor de begeleidend docent weggelegd.

Het aanbrengen van meer focus in de verslagen vraagt bij studenten van een aantal opleidingen nog aandacht. Hier en daar waren het te 'wollige'/breedsprakige verhalen geworden, terwijl het auditteam toch ook artikelen van studenten uit andere opdrachten heeft ingezien, die aantonen dat deze studenten wel in staat zijn tot het ter zake iets op te schrijven.

Van een aantal studenten van elke opleiding zag het auditteam ook nog de uitwerking van een andere opdracht die het gerealiseerde masterniveau aantoonde, waaronder een vakinhoudelijk onderzoek, onderzoek naar een actueel maatschappelijk vraagstuk binnen de opleiding, een lessenserie, een lesontwerp voor een specifiek vakinhoudelijk onderwerp, een kennistoets.

Alumni en vertegenwoordigers vanuit het werkveld onderschrijven dat het niveau van de afgestudeerden voldoende aansluit op het niveau waarop zij als eerstegraads leraar geacht worden in de beroepspraktijk te functioneren. Zij noemden als kenmerkend voor de master dat de afgestudeerden inhoudelijk en didactisch sterker zijn geworden in het eigen vak en beter zichtbaar zijn in de school. De rol van kartrekker en innovator werd zowel door het werkveld als de alumni herkend.

Het auditteam komt op grond van bovenstaande bevindingen dat de studenten het masterniveau hebben aangetoond tot het oordeel 'voldoet' voor alle master lerarenopleidingen van FLOT.

Algemene conclusie:

Het auditteam is van oordeel dat de master lerarenopleidingen van FLOT worden verzorgd door inhoudelijk deskundige en nauw bij de studenten betrokken docenten die met elkaar zorgen voor een samenhangend curriculum met voor de beroepspraktijk relevante opdrachten die studenten de mogelijkheid bieden zich te ontwikkelen tot bekwame eerstegraads leraren die binnen de school de rol van kartrekker en innovator op zich nemen.

Het auditteam is van oordeel dat alle opleidingen voldoen aan de vier standaarden. Het eindoordeel luidt daarom 'positief' voor alle opleidingen. Het auditteam adviseert de NVAO derhalve tot het behoud van de accreditatie van de master lerarenopleidingen van FLOT.

Na instemming van de panelleden is dit rapport vastgesteld door de voorzitter op 11 april 2024.

3. INLEIDING

Onderstaande rapportage betreft de audit bij Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT) op 28, 29 en 30 november 2023.

De rapportage bestaat uit een generiek rapport over alle aspecten die gelden voor alle master lerarenopleidingen van FLOT en een vakspecifiek rapport per opleiding.

Panelsamenstelling:

De audit bij de hbo-masteropleidingen Leraar van Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT) is uitgevoerd binnen het cluster HBO Eerstegraads Masteropleidingen.

De in totaal vijf audits zijn uitgevoerd door panels vanuit Hobéon en NQA. Hobéon voerde in dit cluster twee audits uit bij Fontys Hogescholen: een audit bij FLOT en een audit bij Fontys Lerarenopleiding Sittard (FLOS).

Binnen het cluster is in samenspraak met NQA en de betreffende opleidingen gezorgd voor overlap in de panels.

Voor de driedaagse audit bij FLOT stelde Hobéon in overleg met de opleidingen een kernpanel samen. Het kernpanel voerde op de eerste auditdag de gesprekken over alle generieke onderwerpen die op al de master lerarenopleidingen van FLOT van toepassing waren.

Op de tweede auditdag waren de drie kernpanelleden voorzitter van de audits bij de opleidingen in het cluster alfa respectievelijk bèta respectievelijk gamma. Bij deze gesprekken voegden zich vakinhoudelijke panelleden met kennis van het betreffend vak/vakken.

De student uit het kernpanel sloot op basis van haar eigen achtergrond aan bij de opleidingen uit het cluster alfa. Twee andere studenten voegden zich op dag 2 bij de gesprekken van de opleidingen in het cluster bèta respectievelijk gamma.

Op de derde auditdag rondde het kernpanel de gesprekken af en gaf het een terugkoppeling op hoofdlijnen.

Het kernpanel en de vakpanels werden ondersteund door drie secretarissen vanuit Hobéon. (Zie voor de panelsamenstelling bijlage III.)

Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT)

FLOT is een van de 24 instituten van Fontys Hogeschool. FLOT biedt zowel 18 tweedegraads lerarenopleidingen aan in een voltijd- en een deeltijdvariant als 13 master lerarenopleidingen in een deeltijdvariant.

Naast de 13 master lerarenopleidingen in Tilburg biedt Fontys Hogeschool ook 3 master lerarenopleidingen aan in een voltijdvariant op de locatie Sittard door FLOS. Sinds de zogenoemde BRIN-operatie gelden de lerarenopleidingen van FLOT en FLOS formeel als één opleiding en verzorgen de beide locaties de lerarenopleidingen in deellicentie. Vanwege de binnen Fontys gekozen besturingsfilosofie kennen beide locaties een relatief grote mate van onafhankelijkheid van elkaar. Dit komt tot uiting in verschillen in profilering en in de concrete vertaling van de bekwaamheidseisen naar de programma's. Ook werken er andere teams van docenten op beide locaties. Om deze reden is gekozen voor een aparte visitatie van FLOT en FLOS en aparte beoordelingsrapporten per locatie.

Het curriculum voor de masteropleidingen van FLOT bedraagt 90 EC. Tot en met het cursusjaar 2019-2020 was de studie verdeeld over drie studie jaren met een studiebelasting van 30 EC per jaar. Sinds het cursusjaar 2020-2021 biedt FLOT de masteropleidingen aan als een tweejarige studie met een programma waarin de studenten ieder studiejaar 45 EC moeten behalen.

Zoals al hierboven is vermeld, biedt FLOT de masteropleidingen aan in een deeltijdvariant op de locatie Tilburg. De opleidingen leiden de studenten op tot leraren in het eerstegraads gebied, dat wil zeggen bovenbouw havo en vwo. Studenten die eerder een tweedegraads lerarenopleiding in het vak hebben afgeond of beschikken over een wo-bachelor- of masterdiploma in het vak aangevuld met een educatieve minor, kunnen instromen in de opleidingen.

Er zijn drie verschillende lectoraten betrokken bij FLOT:

- *Lectoraat Wendbare professional.* binnen dit lectoraat staat de vraag centraal wat de ontwikkelingen in het vo rondom 'eigentijds' onderwijs betekenen voor de rollen en taken van leraren én wat dat betekent voor de lerarenopleidingen.
- *Lectoraat Technology Enhanced Assessment.* Via praktijkgericht onderzoek wil dit lectoraat kennis en toepassingen over technologisch-ondersteund toetsen en beoordelen ontwikkelen voor leerlingen/studenten. Het doel is de handelingsvaardigheid onder (toekomstige) onderwijsprofessionals in het vo, mbo en hbo te optimaliseren.
- *Lectoraat Learning Design.* In dit lectoraat wordt onderzoek gedaan naar de vraag hoe onderwijsprofessionals zo goed mogelijk kunnen worden ondersteund om hun rol als ontwerpers van leeromgevingen waar te maken. Uitgangspunt is dat zij in de kern ontwerpers zijn. ontwerpen is dan niet een extra taak die leraren erbij doen maar de kern van hun professionele identiteit.

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2017)

De vorige accreditatie vond plaats in 2017 bij de masterlerarenopleiding van FLOT en FLOS. Alle opleidingen zijn met een eindoordeel 'voldoende' beoordeeld. Het auditteam noemde een aantal aandachtspunten (generiek en op opleidingsniveau), waarmee de lerarenopleidingen aan de slag zijn gegaan :

Generiek:

Aanbevelingen	Ondernomen acties
'Het auditteam acht het van belang dat de opleidingen nu voortvarend aan de slag gaan met de ontwikkeling van het opleidingsprofiel en de vertaling daarvan naar het curriculum op basis van het vernieuwde beroepsprofiel, de beroepsrollen en de herijkte kennisbases. Daarbij kan het dienstig zijn om 'wat FLOT/FLOS verstaat onder masterniveau' meer te expliciteren.'	Deze opmerking werd gemaakt naar aanleiding van de geplande herziening van het mastercurriculum. In 2020-2021 is het eerste cohort van het herziene mastercurriculum van start gegaan. Dat curriculum is gebaseerd op het 'Opleidingskader master vho' (2020), dat op zijn beurt in overeenstemming is met het 'Beroepsprofiel professionele master eerstegraads leraar 2022-2026', de 'Bekwaamheidseisen leraar vho' (2019) en de (herijkte) kennisbases. FLOT heeft in haar ZER's de inhoud van deze kaders besproken onder standaard 1; de vertaling van die kaders naar een onderwijsprogramma besproken onder standaard 2. In de ZER bij standaard 1 heeft FLOT ook geëxpliciteerd wat onder het masterniveau wordt verstaan en op welke kaders de masteropleidingen zich daarvoor baseren.
'Het voornemen de pedagogische bekwaamheid in het opleidingsprofiel te verwerken, acht het auditteam belangrijk.'	De pedagogische bekwaamheid is expliciet in de leeruitkomsten van de vernieuwde masteropleidingen verwerkt, namelijk in de generieke eenheid van leeruitkomsten 'Pedagogische Vraagstukken'. (Met name de eerste leeruitkomst van deze onderwijseenheid is gericht op de pedagogische bekwaamheid: 'De student verdiept zich in een pedagogisch vraagstuk dat zich voordoet in de school, om bij te dragen aan de ontwikkeling van het onderwijsklimaat. Op basis van pedagogische literatuur onderbouwt hij een aantal handelingsopties, maakt daaruit een

	beredeneerde keuze, probeert die uit in de schoolpraktijk en deelt opbrengsten met betrokkenen!.)
'De samenhang tussen het generieke en het opleidingsspecifieke programma en de doorgaande onderzoekslijn bij de opleidingen van FLOT behoeven nog aandacht.'	In het herzien mastercurriculum (dat zoals gezegd is ingegaan in het schooljaar 2020-2021) is het generieke programma vernieuwd. Dat programma bestaat uit vier eenheden van leeruitkomsten: Didactisch handelen, Pedagogische vraagstukken, Vakdidactisch ontwerponderzoek en De lerende professional. Pedagogische vraagstukken en De lerende professional zijn strikt generiek, terwijl bij Didactisch handelen en Vakdidactisch ontwerponderzoek het generieke en opleidingsspecifieke programma samenkomen. In die onderdelen staat namelijk de vakdidactische competentie centraal, waarbij studenten zich tegelijk baseren op inhoudelijke en didactische inzichten uit het eigen vakgebied als op algemene onderwijskundige inzichten. Tegelijkertijd is binnen het vernieuwde generieke programma aandacht voor een doorgaande onderzoekslijn. De onderzoekende houding loopt als een rode draad door de generieke onderdelen. Reeds bij Didactisch Handelen laten studenten zien dat ze op een onderbouwde manier onderwijs ontwikkelen en verzorgen voor leerlingen in het eerstegraadsgebied. Bij Pedagogische vraagstukken doorlopen studenten een onderzoekscyclus, met aandacht voor kwalitatieve en/of kwantitatieve methoden om valide en betrouwbare gegevens te verzamelen, te analyseren en te interpreteren. Bij de onderwijseenheid 'Vakdidactisch ontwerponderzoek' komen deze competenties samen, omdat daarin enerzijds onderwijsleertrajecten op een onderbouwde manier worden ontworpen en anderzijds een onderzoekscyclus wordt doorlopen.
'Het is belangrijk dat de opleidingen ook zorgen voor meer grip op de kwaliteit van de werkplek en de daar opererende begeleiders.'	Een belangrijke wijziging van het curriculum ten opzichte van de situatie in 2017 is de rol die de werkplek van studenten in hun opleiding speelt. In het oude curriculum was werkpleklernen als een zelfstandig onderdeel in het programma opgenomen. In het nieuwe curriculum is dat niet meer het geval, omdat het leren op de werkplek in alle onderdelen van het generieke programma een centrale plaats bekleedt. De beroepscontext is het uitgangspunt van het leren. Dat heeft ook consequenties voor de rol van de begeleiding op de werkplek. Studenten dienen op hun werkplek een begeleidingsnetwerk tot stand te brengen, waarbij het de masterstudent kenmerkt dat hij weet wie wanneer moet

	worden geconsulteerd bij een professioneel vraagstuk. Binnen de onderwijseenheid 'Didactisch Handelen' is de lesobservatie (en de nabespreking daarvan) door de vakdidactische begeleider van FLOT en minimaal één expert vanuit de beroepspraktijk weliswaar nog steeds een wezenlijk onderdeel, maar dat wordt opgevat als één van de vele professionaliseringsactiviteiten die masterstudenten gedurende hun opleiding verrichten.
'De mate waarin het aantal studiepunten overeenkomt met de daadwerkelijke studielast, is nog een aandachtspunt voor de opleidingen van FLOT en FLOS.'	In het hernieuwde curriculum is de verdeling van studiepunten over de onderwijseenheden gewijzigd. In het huidige curriculum hebben alle onderwijseenheden een studielast van 5 EC (of een veelvoud daarvan), terwijl in het oude curriculum grote verschillen tussen de verschillende onderdelen optraden. Omdat lerarenopleiders standaard onderwijs voor 5 EC ontwerpen, is het voor hen makkelijker om voor een evenredige studielast te zorgen.
'De vertegenwoordigers vanuit het werkveld wensten er bij sommige afgestudeerden nog een plus bij waar het gaat om innovatief zijn, over de grenzen van het eigen lokaal heen kijken en het teacher-leader zijn binnen de school.'	Zoals gezegd is het curriculum vanaf cohort 2020-2021 gewijzigd. De belangrijkste vernieuwing is de introductie van de eenheid van leeruitkomsten 'De lerende professional'. De leeruitkomsten van 'De lerende professional' zijn gericht op het vermogen van de eerstegraadsdocent om innovatief te zijn en een draagvlak voor innovaties te creëren. Deze 'kartrekkersrol' van de eerstegraadsdocent bekleedt in het vernieuwde curriculum een centrale plaats.
'Een concrete uitwerking van de internationale dimensie in de leeruitkomsten behoeft nog steeds aandacht.'	In de leeruitkomsten van het generieke programma is de internationale dimensie zichtbaar geworden, met name bij 'Vakdidactisch ontwerpen' ('De student onderbouwt de eigen didactische keuzes en houdt zich hierbij tot nationale en internationale actuele ontwikkelingen in het onderwijs binnen het eigen vakgebied en het onderwijs in de eigen school') en 'De lerende professional' (De student geeft samen met collega's systematisch en concreet uitvoering aan een domein- of schoolbrede ontwikkeling en gebruikt hierbij inzichten uit (inter)nationale netwerken.) Daarnaast moet worden opgemerkt dat veel initiatieven ten behoeve van internationalisering op opleidingsniveau worden genomen. Die initiatieven worden dan ook in de opleidingsdelen beschreven.

Zie voor de opleidingsspecifieke aanbevelingen uit de voorgaande audit in 2017 de vakspecifieke rapporten.

In onderstaand rapport (generiek en opleidingen binnen het cluster) worden bij de verschillende standaarden de bevindingen van het auditteam met betrekking tot de genoemde acties/ontwikkelingen beschreven.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

4.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Het auditteam heeft geconstateerd dat de master lerarenopleidingen van FLOT zich aantoonbaar baseren op de drie bekwaamheidseisen zoals die in de wet Beroepen in het Onderwijs (BIO) zijn vastgelegd en op de generieke en vakspecifieke kennisbases voor de vakmasters.

De bekwaamheidseisen zijn in 2017 herijkt en betreffen nu:

- vakinhoudelijk bekwaam
- vakdidactisch bekwaam
- pedagogisch bekwaam.

Het LOVM (Landelijk Overleg Vakmasters), waarin ook de masteropleidingen van FLOT zijn vertegenwoordigd, heeft recent het 'Beroepsprofiel professionele master eerstegraads leraar 2022-2026' opgesteld. In dat beroepsprofiel zijn de drie bekwaamheden van de leraar voorbereidend hoger onderwijs (vho) te vinden, aangevuld door een vierde bekwaamheid: 'de eerstegraadsleraar als onderzoekende professional'. Die bekwaamheid was impliciet aanwezig in de bekwaamheidseisen, maar in het beroepsprofiel is ze meer zichtbaar als een zelfstandige docentenrol. De combinatie van de bekwaamheidseisen en het beroepsprofiel heeft vier docentenrollen opgeleverd: i) vakinhoudelijk expert, ii) vakdidacticus, iii) pedagoog en iv) onderzoekende professional.

De masters van FLOT hebben deze docentrollen vervolgens vertaald naar generieke en vakspecifieke leeruitkomsten en op basis daarvan hun curricula vernieuwd. Deze vernieuwde masters zijn in 2020 gestart. (Zie daarover standaard 2 en de vakspecifieke rapporten.) Voor de bepaling van het masterniveau hebben de opleidingen zowel de Dublin Descriptoren, de beschrijving van het NLQF³ 7 als 'De professionele masterstandaard (2019)' die door de Vereniging Hogescholen is opgesteld naast de eigen uitwerkingen gelegd.

Profilering/eigen inkleuring

Het auditteam concludeert op basis van de documentatie en de verschillende gesprekken tijdens de audit dat FLOT een duidelijke visie heeft op het beroep van leraar. Ze heeft deze visie o.a. vastgelegd in de documenten 'De Pijlers en de Plus van FLOT' en de 'Bekwaamheidseisen leraar vho, 2019'.

FLOT onderscheidt drie beroepscontexten waarin de student acteert en waaraan hij⁴ een bijdrage moeten leveren: i) het dagelijks werk in de klas (met de leerlingen) ii) door het jaar heen (in de school en het curriculum dat wordt aangeboden) iii) de schoolorganisatie en de samenleving (waarin de student met collega's samenwerkt en zijn onderwijs kan verantwoorden). Als een goede leraar moet hij innovatief en ondernemend zijn, samen kunnen werken en kritisch, onderzoekend en ontwikkelingsgericht kunnen handelen. In het visiestuk

³ NLQF staat voor Het Nederlands Kwalificatieraamwerk, 7 duidt het masterniveau en beschrijft de bijbehorende kennis en vaardigheden en de mate van verantwoordelijkheid en zelfstandigheid.

⁴ overall waar 'hij', 'hem' of 'zijn' staat, kan ook 'zij' of 'haar' of 'diens' en 'hun' worden gelezen.

'De Pijlers en de Plus van FLOT' zijn deze kernmerken verwoord in de volgende (vergelijkbare) termen:

- sterke theoretische kennisbasis
- oog voor elke leerling
- kritisch reflectieve en onderzoekende houding
- initiatiefrijke professional
- de praktijk is uitgangspunt voor het leren.

De vijf pijlers vormen door hun onderlinge samenhang samen een +symbool

De pijler kritisch-reflectieve en onderzoekende houding – de cirkel in het midden met een afbeelding van een baret - staat centraal. De andere vier pijlers – de perspectieven theorie, leerling, leraar, praktijk – van waaruit naar onderwijs en leren wordt gekeken, staan hieromheen. Het onderscheid tussen de tweedegraads en eerstegraads leraar komt in de optiek van FLOT vooral tot uiting in de domeinen 'theorie' en 'leraar': de leraar verdiept zich verder op theoretisch gebied en baseert zijn didactisch en pedagogisch handelen op deze verdieping. Daarnaast verwacht FLOT van een eerstegraads leraar dat hij als initiatiefrijke professional een sleutelrol op zich neemt in de schoolorganisatie. Hij is op school een kartrekker en innovator, die zowel op didactisch als op pedagogisch gebied collega's probeert mee te nemen in nieuwe ontwikkelingen. Voorts verwacht FLOT van de eerstegraads leraar dat hij zich de overkoepelende pijler ('de plus') op hoog niveau eigen maakt: dus kritisch, reflectief en onderzoekend is. Ook vragen maatschappelijke veranderingen om een grote wendbaarheid en aanpassingsvermogen van leraren.

In de documenten en de gesprekken zag en hoorde het auditteam de verschillende hierboven genoemde uitgangspunten terug. Alumni en studenten konden mooie voorbeelden noemen van die kartrekkersrol en rol van innovator. (Zie daarvoor standaard 2 en de vakspecifieke rapporten.)

Het auditteam heeft ten tijde van de audit vernomen, dat er sprake is van een toenemende samenwerking tussen verschillende educatieve opleidingen van Fontys. Er is een Transitieplan Educatieve Opleidingen (TEO) opgesteld met als doel om meer en andere leraren op te leiden en ervoor te zorgen dat er van elkaars expertise en ervaring wordt geleerd. Er wordt nu o.a. samen met Fontys Lerarenopleidingen Sittard (FLOS) nagedacht over het ontwikkelen van gezamenlijke leeruitkomsten en onderwijsaanbod voor de masters en nagedacht over de omvang van die leeruitkomsten die groter moeten worden dan de huidige omvang van 5 EC en over de wijze waarop die grotere leeruitkomsten getoetst zouden kunnen worden. Het auditteam beveelt het management aan alle betrokkenen (docenten, studenten en werkveld) in deze ontwikkelingen goed mee te nemen en ervoor te zorgen dat alle mooie dingen die de opleidingen nu hebben ontwikkeld, niet zondermeer overboord worden gegooid.

Onderzoek

Zoals al hierboven is beschreven, baseren de masters van FLOT zich aantoonbaar op de generieke kennisbasis. Deze generieke kennisbasis voor de vakmasters is thans uitsluitend gericht op het doen van onderzoek en het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden. In opdracht van het LOVM en met subsidie verstrekt vanuit het programma peer-review van

10voordeleraar hebben alle hogescholen die eerstegraads lerarenopleidingen aanbieden in studiejaar 2015-2016 de generieke kennisbasis voor de vakmaster opgesteld. Hierin wordt specifiek ingegaan op een gemeenschappelijk kader voor onderzoek in de professionele masters. In deze generieke kennisbasis is een gezamenlijke visie op onderzoek vastgelegd en is beschreven wat het belang is van onderzoek, waar de masters onderzoek naar zouden kunnen doen, wat daarvan de relevantie is, wat de kwaliteit van het onderzoek moet zijn op masterniveau en wat men verwacht van master leraren aan onderzoeksvaardigheden. FLOT heeft de wens uitgesproken om samen met de andere vakmasters in het LOVM bij de herziening van de generieke kennisbasis de kennisbasis breder in te steken en ook het aspect van pedagogische vaardigheden mee te nemen, daar deze ook behoren bij het generieke beroepsprofiel van de eerstegraads leraar. Het auditteam kan zich daarin goed vinden.

Internationale dimensie

Het auditteam zag de aandacht voor de internationale dimensie met name terug in de leeruitkomsten van het generieke programma. Zo staat er in de leeruitkomst voor het vakdidactisch ontwerponderzoek bijvoorbeeld:

'De student onderbouwt de eigen didactische keuzes en verhoudt zich hierbij tot nationale en internationale actuele ontwikkelingen in het onderwijs binnen het eigen vakgebied en het onderwijs in de eigen school'.

En in de leeruitkomst voor de lerende professional staat:

'De student geeft samen met collega's systematisch en concreet uitvoering aan een domein- of schoolbrede ontwikkeling en gebruikt hierbij inzichten uit (inter)nationale netwerken.'

Daarnaast vinden er binnen de verschillende opleidingen initiatieven ten behoeve van internationalisering op opleidingsniveau plaats. Daarvoor hebben de opleidingen opleidingsdoelen uitgewerkt. (Zie verder de vakspecifieke rapporten.)

Afstemming met vakgenoten en vertegenwoordigers vanuit het werkveld

Betrokkenen bij de masters van FLOT participeren in het LOVM waarin ze met betrokkenen bij de vakmasters van de andere hogescholen afstemmen over de uitwerking van de bekwaamheidseisen, de rollen van de master en over de opzet en inhoud van de generieke en vakspecifieke kennisbasis.

Afstemming met het werkveld vindt plaats op opleidingsniveau via de werkveldcommissies van de verschillende opleidingen en via (vak)netwerken waarin docenten van de opleidingen participeren. Daarnaast zijn er bij de verschillende opleidingen docenten werkzaam, die tevens leraar zijn in het voortgezet onderwijs of daarin recent nog werkzaam waren. Daarnaast nemen docenten deel aan (internationale) congressen waar zij vakgenoten en/of vertegenwoordigers vanuit het werkveld spreken over actuele ontwikkelingen en wat die betekenen voor de eisen aan de eerstegraads leraar.

Weging en Oordeel: voldoet

De opleidingen baseren zich aantoonbaar op de drie bekwaamheidseisen zoals die in de wet BIO zijn vastgelegd en op de generieke en vakspecifieke kennisbases voor de vakmasters. Ze hebben hierover regelmatig contact met vakgenoten en het werkveld. Samen met de vakmasters van de andere hogescholen hebben de opleidingen de bekwaamheid onderzoekende professional toegevoegd en docentrollen gedefinieerd. Onderzoek komt ook terug in de generieke kennisbasis. De opleidingen van FLOT hebben de docentrollen vervolgens vertaald naar eigen generieke en vakspecifieke leeruitkomsten. Het masterniveau is geborgd door de eigen uitwerkingen te leggen naast de Dublin Descriptoren, de beschrijving van NLQF7 en 'De professionele masterstandaard (2019)'.

FLOT heeft een duidelijke visie op het beroep van leraar die ze in verschillende documenten heeft vastgelegd. Er is aantoonbaar aandacht voor het ontwikkelen van een kritisch-reflectieve en onderzoekende houding. Dit aspect staat centraal in de zogenoemde Pijlers en de Plus van

FLOT. De Pijlers en de Plus en de eerstegraads leraar als 'kartrekker en innovator' op de school zag en hoorde het auditteam duidelijk terug.

De internationale dimensie komt terug in een aantal leeruitkomsten van de generieke onderwijsmodules.

Het auditteam is op grond van bovenstaande punten, waaronder een duidelijke visie op het leraarschap met kenmerken die duidelijk terug waren te zien en te horen, van oordeel dat de master lerarenopleidingen van FLOT 'voldoen' aan deze standaard.

4.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Elke opleiding bestaat uit een generiek deel dat voor alle opleidingen gelijk is en een vakspecifiek deel. Het totale programma van de masteropleidingen bestaat uit 90 EC, die zijn verdeeld in 30 EC generiek en 60 EC vakspecifiek.

I. Inhoud en vormgeving generieke programma

Koppeling bekwaamheidseisen en leeruitkomsten – generiek programma

Uit de documenten, waaronder 'Bekwaamheidseisen leraar vho, 2019', 'Opleidingskader masteropleidingen vho FLOT' en de handleidingen van de vier generieke modules (zie hieronder) blijkt dat de bekwaamheidseisen pedagogisch bekwaam, vakdidactisch bekwaam en onderzoekende professional in het generieke programma aantoonbaar aan bod komen. In de leeruitkomsten van de vier modules zijn de bekwaamheidseisen herkenbaar aanwezig. De bekwaamheidseis vakdidactisch bekwaam komt ook terug in de vakspecifieke curricula van de opleidingen evenals de bekwaamheidseis vakinhoudelijk bekwaam.

In een zogenoemd CLOTS⁵-schema hebben de opleidingen voorts de samenhang weergegeven tussen de onderdelen competenties/leerresultaten/bekwaamheden en de leeruitkomsten. De koppeling met de onderwijseenheden, toetsing en studiepunten zijn terug te zien in de studiegidsen van de opleidingen.

Door het hele curriculum te doorlopen, kunnen de studenten alle beoogde bekwaamheden ontwikkelen.

Opzet en inhoud generieke delen van het curriculum en didactische uitgangspunten

De masteropleidingen hebben gezamenlijk een aantal duidelijke didactische uitgangspunten geformuleerd die ze in het generieke en vakspecifieke onderwijs toepassen. Dit zijn:

- de beroepscontext is vertrekpunt van het leren;
- van en met elkaar leren;
- een sterke theoretische basis;
- kritisch, innovatief en onderzoekend handelen;
- feedback stimuleert het leerproces.

Het auditteam zag dit terug in de documentatie en hoorde dit terug in de gesprekken tijdens de audit. Uit de student-docentoverleggen (SDO's) blijkt dat studenten nog wel een aantal wensen hebben met betrekking tot de daadwerkelijk uitvoeringspraktijk binnen de verschillende opleidingen. Zo zien zij nog verschil tussen opleidingen in de geboden vrijheid om de leeruitkomsten op een bij hun beroep passende manier aan te tonen, komt het samenwerken soms in de knel vanwege het verschil in tempo tussen de studenten in een groep en zien de studenten nog verschillen in de omvang van de feedback die de docenten geven. De opleidingen hebben laten weten, dat zij met deze punten aan de slag zijn gegaan.

---

⁵ CLOTS: competenties – leeruitkomsten – onderwijseenheden – toetsing - studiepunten

Het generieke programma is ingedeeld in eenheden van leeruitkomsten (EVL), die zijn gekoppeld aan vier modules: i) Didactisch handelen (5 EC), ii) Pedagogische vraagstukken (5 EC), iii) Vakdidactisch ontwerponderzoek (10 EC) en iv) De lerende professional (10 EC).

Per EVL zijn telkens twee leeruitkomsten met een rubric gespecificeerd. Deze leeruitkomsten zijn voor alle opleidingen gelijk, maar de opleidingen zijn verantwoordelijk voor het onderwijsaanbod van de generieke delen. Zij krijgen hierdoor de ruimte om binnen de gestelde kaders het onderwijsaanbod aan te passen aan de specifieke behoeften van hun studenten. Daarmee zorgen ze voor de benodigde samenhang met het vakspecifieke curriculum. Het auditteam hoorde mooie voorbeelden van het verbinden van vakinhoud met vakdidactiek en professionele ontwikkeling.

Bij elke module voeren de studenten opdrachten uit waarmee ze de beoogde EVL en bijbehorende leeruitkomsten moeten aantonen.

Het auditteam heeft geconstateerd dat de rol van de onderzoekende professional bij elke generieke EVL en module terugkomt. Onderzoekend vermogen en professionele ontwikkeling fungeren als rode draden in de opleidingen. Daarnaast speelt onderzoek in 'Vakdidactisch ontwerponderzoek' een hoofdrol en komt de professionele ontwikkeling expliciet aan de orde in 'De lerende professional'. In laatstgenoemde module komt ook de kartrekkersrol en de rol van innovator aan bod. Thema's als innoveren in teams en effectief communiceren over innovaties in de school komen hierbij aan de orde. De studenten krijgen gerichte opdrachten die ze moeten uitvoeren in de eigen school en die zij moeten verantwoorden in hun portfolio. Het auditteam hoorde daarvan mooie voorbeelden, zoals het mee ontwikkelen van een clusteroverstijgende leerlijn voor burgerschapsvorming of het ontwikkelen van een vakoverstijgende lessenserie bij het vak STEM bij de opleidingen Biologie, Natuurkunde, Wiskunde, Scheikunde en Aardrijkskunde.

Voor het Vakdidactisch Ontwerponderzoek (EVL 3) - de opdracht waarmee alle studenten hun masterstudie afronden - bieden de opleidingen drie verschillende onderzoeksmodellen aan, te weten i) Lesson Study, ii) Design as Research (DARE) en iii) individueel ontwerponderzoek. De mogelijkheid om te kiezen uit drie verschillende onderzoeksmodellen waardeert het auditteam zeer. Het constateerde wel dat de opleidingen de studenten vooral stimuleren om model i of ii te kiezen of bij bijvoorbeeld de opleiding Aardrijkskunde vooral te kiezen voor Lesson Study of te kiezen voor DARE bij bijvoorbeeld de opleiding Scheikunde. Maar in principe is het aan de student om het model te kiezen dat hem het meest aanspreekt of dat het beste past bij zijn vraagstelling. (Zie verder over het vakdidactisch ontwerponderzoek standaard 3 onder de paragraaf 'afstuderen' en in de vakspecifieke rapporten.)

Tijdens de audit is in de generieke gesprekken en de gesprekken met de opleidingen ook stilgestaan bij het aspect 'werkplekieren'. Het auditteam heeft geconstateerd dat er binnen de master lerarenopleidingen geen formalisering heeft plaatsgevonden van het werkplekieren, zoals dat bij de tweedegraads lerarenopleidingen met het samen opleiden in opleidingsscholen gebeurt. In de visie van FLOT/de opleidingen moeten masterstudenten in staat zijn daarin zelf de regie te nemen. De opleidingen verwachten van de masterstudenten dat zij hun begeleiding op hun eigen school organiseren en een eigen professioneel netwerk tot stand brengen. Dat kunnen zij doen door een collega-vakdocent te vragen met hen mee te kijken en hen feedback te geven en hen te adviseren bij eventuele vragen. Maar zij kunnen daarvoor ook een docent van een ander vak of een leidinggevende vragen, bijvoorbeeld wanneer zij de enige docent zijn die binnen de school het betreffende vak verzorgt. Daarnaast zijn studenten soms werkzaam in een opleidingsschool, waarbij ze gebruik kunnen maken van de begeleidingsstructuur die er op die school aanwezig is, waarbij ze een beroep kunnen doen op de schoolopleider. Tevens kunnen de studenten voor inhoudelijke begeleiding ook bij elkaar terecht en kunnen zij ook op de opleiding zelf met elkaar netwerken vormen (zie hieronder).

Bij de meeste opleidingen voeren docenten vakdidactiek ook een lesobservatie uit bij de studenten op hun werkplek. Maar vanwege de grote regio waarin de masterstudenten werkzaam zijn, gebeurt dat niet altijd. Ook leggen de meeste opleidingen zelf geen contact met de werkplek bij aanvang van de studie. Het auditteam vernam alleen van docenten van de

opleiding Wiskunde dat zij een zogenoemd driehoeksgesprek 'opleiding-werkplek-student' organiseren.

Op de vraag aan de docenten van de opleidingen hoe zij zicht houden op de ontwikkeling van de studenten in de praktijk, vertelden zij dat de studenten in het generieke en vakspecifieke curriculum opdrachten moeten uitvoeren, waarover zij expliciet feedback moet vragen van een collega en/of vaksectie en ook van leerlingen. Die feedback moeten zij opnemen in hun portfolio. Daarnaast vinden er binnen elke opleiding intervisiemomenten plaats waarin de studenten met en van elkaar kunnen leren. Het auditteam is evenwel van mening, dat de docenten ook zelf zicht moeten krijgen op de ontwikkeling van de studenten en zich niet alleen moeten baseren op hetgeen de studenten zelf naar voren brengen. Tevens acht het auditteam het van belang dat de opleidingen het werkveld, hoe divers dat ook is, informeert over wat ze van de studenten verwachten; dat zij de studenten stimuleren om binnen hun eigen school een kartrekker en innovator te zijn. Dat helpt bij de doorwerking die de opleidingen beogen met het opleiden van eerstegraads leraren. Ook afstemming over de begeleiding die de studenten daarbij kunnen krijgen binnen de school, hoort daarbij. Tevens zouden de docenten minimaal een keer de studenten op hun eigen werkplek aan het werk moeten zien. Met alle huidige ict-middelen zou het in de ogen van het auditteam toch goed te organiseren moeten zijn om ook studenten die op grote afstand van Tilburg werken, te kunnen zien en spreken op hun eigen school. Overigens heeft het auditteam op basis van de eindwerken die het heeft ingezien van afgestudeerden van alle opleidingen, geen twijfel over het gerealiseerde niveau.

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleidingen de regie voor de eigen professionele ontwikkeling op de werkplek in handen van de studenten geven. Dat is weliswaar passend bij wat er van een masterstudent mag worden verwacht, maar het auditteam vindt dat de opleidingen zelf meer zicht moeten houden op de ontwikkeling van de student op de werkplek en het werkveld meer moeten meenemen in hun ambitie om kartrekkers en innovators op te leiden voor de school. Afspraken over de rol en de kwaliteit van de begeleiding op de school moeten worden vastgelegd.

Internationale dimensie

Zoals al onder standaard 1 is vermeld, krijgt de internationale dimensie in het generieke curriculum aandacht in de leeruitkomsten bij de modules Vakdidactisch Ontwerponderzoek en de Lerende Professional. De studenten moeten bij het uitvoeren van de opdrachten in deze modules ook internationale bronnen raadplegen en zich bij eigen keuzes verhouden tot internationale actuele ontwikkelingen in het onderwijs binnen het eigen vakgebied en het onderwijs in de school. In de formats voor de beoordeling van de opdrachten bij deze modules zijn deze leeruitkomsten terug te vinden.

Daarnaast besteden de opleidingen op opleidingsniveau aandacht aan internationale ontwikkelingen in het vak. Docenten van de verschillende opleidingen zijn betrokken bij internationale netwerken, bezoeken internationale congressen of leveren daaraan een bijdrage. De docenten stimuleren studenten om ook naar deze congressen te gaan. (Zie verder de vakspecifieke rapporten.)

Instroom/studielast/studeerbaarheid

De opleidingen hanteren de wettelijke toegangseisen. Studenten met een lerarenopleiding op bachelorniveau in hetzelfde schoolvak en studenten die over een wo-bachelor- of masterdiploma beschikken in hetzelfde vakgebied, inclusief een educatieve minor, zijn tevens toelaatbaar. Waar nodig moeten de studenten uit de laatstgenoemde groep deficiënties ten aanzien van de generieke en vakspecifieke kennisbases wegwerken. Als die deficiënties minder dan 60 EC bedragen, kunnen zij dat gelijktijdig met het volgen van de masteropleiding doen. FLOT raadt studenten die bij aanvang van de studie nog niet beschikken over een werk- of stageplek aan dat zo snel mogelijk te regelen, daar zij anders de opdrachten niet in de beroepscontext kunnen uitvoeren. Voor sommige opleidingen, waaronder Nederlands, Bedrijfseconomie, Geschiedenis, Scheikunde en Biologie geldt dat mbo-4 als relevante werkplek wordt gezien, omdat de vakdidactische en vakinhoudelijke diepgang in die gevallen overeenkomt met die van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. (Zie daarover de vakspecifieke rapporten.)

Tijdens het intakegesprek onderzoeken de opleidingen of de studenten in aanmerking komen voor vrijstellingen voor specifieke onderdelen of via een assessment eerder verworven competenties kunnen aantonen.

Het auditteam vindt het goed om te constateren dat FLOT naast de grote aantallen doorstromers vanuit de tweedegraads lerarenopleidingen, daadwerkelijk ook openstaat voor zij-instromers vanuit andere wo-vakopleidingen. Daarmee sluiten de opleidingen aan bij de gemaakte afspraken vanuit het Bestuursakkoord⁶ om het lerarentekort aan te pakken. Ten tijde van de audit vernam het auditteam dat er ook studenten uit België instromen en dat FLOT de masteropleidingen ook online verzorgt voor studenten in het Caraïbisch gebied. Dat vindt het auditteam een prachtig initiatief. Het hoorde van verschillende opleidingen dat er studenten van deze eilanden in hun lessen aanwezig waren (geweest). De faciliteiten die tijdens de coronapandemie zijn ingericht om studenten online les te kunnen geven, komen hierbij goed van pas. Ook studenten die vanwege omstandigheden niet aanwezig kunnen zijn, kunnen de lessen online volgen.

Over de mogelijkheden en de valkuilen van blended learning werd ten tijde van de audit nog FLOT-breed nagedacht. Het auditteam kan zich vinden in het uitgangspunt dat de waarde van de fysieke ontmoeting met docenten en medestudenten behouden moet blijven.

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleidingen zorgen voor adequate studiebegeleiding. Iedere student krijgt ieder studiejaar een studiecoach toegewezen, die hem via individuele gesprekken ondersteunt bij zijn studieplanning, zijn loopbaan- en professionele ontwikkeling en met hem over zijn studievoortgang spreekt. Daarnaast krijgen de studenten inhoudelijke begeleiding van de docenten van de verschillende modules. Op FLOT-niveau wordt door de Taalwerkplaats ondersteuning geboden bij het versterken van de academische vaardigheden. Daarmee zorgen de opleidingen ervoor dat de studie voor elke student optimaal kan verlopen. Uit de studentevaluaties blijkt dat de studenten zeer tevreden zijn over de begeleiding.

Zoals al in de inleiding is vermeld, was het curriculum tot 2020 verdeeld over drie studiejaar. Sinds 2020-2021 biedt FLOT de masteropleidingen aan als tweejarige studie met een programma waarin de studenten ieder studiejaar 45 EC moeten behalen. FLOT beoogt daarmee o.a. dat de studenten sneller door hun studie (kunnen) gaan. Ook bij de andere hogescholen is dit tweejarig studieprogramma ingevoerd. Uit de documentatie en de gesprekken tijdens de audit is evenwel gebleken, dat veel studenten er langer over doen. De oorzaak hiervan is veelal gelegen in de combinatie studie-werk-privé die de studenten als zwaar ervaren. Veel hangt ook af van de facilitering door de werkgever met betrekking tot de tijd/ruimte om te studeren naast het werk op de school. De opleidingen brengen bij de intake de studielast al ter sprake. Mocht het een student onverhoopt niet lukken om de studie binnen twee jaar te doen, dan bekijkt de studiebegeleider samen met de student wat wel mogelijk is en zorgt de opleiding voor maatwerk. Daarvoor heeft elke opleiding inmiddels maatwerkroutes 'op de plank' klaar liggen. Het auditteam is te spreken over de geboden flexibiliteit.

Conclusie generiek:

De masteropleidingen van FLOT hebben sinds de vorige visitatie mooie vervolgstappen gezet door vier generieke modules te ontwikkelen die ze vervolgens hebben ondergebracht bij de afzonderlijke opleidingen. Daardoor kan elke opleiding zorgen voor de benodigde en gewenste samenhang tussen vakinhoud-vakdidactiek-pedagogiek-professionele ontwikkeling. De beoordelingsrubric die de opleidingen voor elke module samen hebben opgesteld, zorgt ervoor dat de eisen aan elke student uniform zijn. De opleidingen geven de regie voor de eigen professionele ontwikkeling op de werkplek in handen van de studenten. Het auditteam vindt evenwel dat de opleidingen meer zicht moeten houden op de ontwikkeling van de student op de werkplek en het werkveld meer moet meenemen in hun ambitie om kartrekkers en innovators op te leiden voor de school. Afspraken over de rol en de kwaliteit van de begeleiding op de school moet worden vastgelegd.

---

⁶ Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen (2020)

Er is voldoende aandacht voor de studeerbaarheid en studielast en waar nodig bieden de opleidingen maatwerk.

II. Personeel

Uit de documenten en de gesprekken tijdens de audit is gebleken, dat de opleidingen worden verzorgd door inhoudelijk deskundige, enthousiaste en nauw bij de studenten betrokken docenten. Docenten die lesgeven zijn deskundig op het vakgebied van hun lerarenopleiding en/of het gebied van onderwijskunde. Lerarenopleiders die betrokken zijn bij de begeleiding en beoordeling van praktijkonderzoek hebben onderzoeksexpertise. Van de docenten is 93% masteropgeleid en 16,8% gepromoveerd. Een docent is bezig met een promotietraject. De docenten zijn didactisch bekwaam en beschikken over een didactische bevoegdheid: hetzij doordat zij zelf in het verleden een eerstegraadsbevoegdheid hebben behaald, hetzij doordat zij de training Basiskwalificatie onderwijs (BKO) hebben gevolgd.

Uit gesprekken met de studenten en de studentevaluaties, waaronder de Nationale Studentenenquête (NSE,) blijkt dat de studenten bijzonder te spreken zijn over de kwaliteit van hun docenten. Zo scoort 'inhoudelijke deskundigheid' in de NSE een 4,38 op een vijfpuntsschaal, 'didactische vaardigheden' een 3,69, 'kennis van de beroepspraktijk' een 3,87 en 'openstaan voor vragen' een 4,13. De meeste docenten zijn echte rolmodellen, aldus de studenten. Ook de persoonlijke begeleiding wordt hogelijk gewaardeerd. (Zie verder over de docenten de vakspecifieke rapporten.)

Het auditteam heeft geconstateerd dat FLOT voldoende aandacht en tijd besteedt aan professionalisering; zowel informeel als formeel. Informele professionalisering vindt o.a. plaats door het geven van feedback aan elkaar, door het houden van kalibratiesessies, door bijeenkomsten in het landelijk overleg vakmasters (LOVM). Ook participeren veel docenten in (internationale) vaknetwerken en vakgroepen, zijn ze lid van vakverenigingen en houden ze vakliteratuur bij. Daarnaast participeren docenten in Learning Design Studio's (LDS) (zie verderop).

Formele professionalisering gebeurt zowel op individueel niveau – bijvoorbeeld door het volgen van een opleiding of door deelname aan een cursus, training, conferentie of workshop – als via FLOT- brede studiedagen en studiedagen binnen het eigen cluster. Daarin is bijvoorbeeld aandacht geweest voor het werken met leeruitkomsten, studentcoaching en digitale toetsing. Het auditteam vindt het verder een sterk punt dat FLOT de beginnende FLOT-docenten een driejarig inductietraject aanbiedt zodat ze kunnen groeien in hun rol van lerarenopleider.

De masteropleidingen kennen een aantal overlegstructuren, waarmee ze de opzet, inhoud en kwaliteit van het generieke programma borgen. Zo is de curriculumcommissie verantwoordelijk voor de ontwikkeling van kaders en het coördineren van de aanpassingen van generieke onderdelen in het curriculum. Deze commissie organiseert ook het mastercoördinatorenoverleg, dat minimaal 12 keer per jaar samenkomt om relevante generieke ontwikkelingen te bespreken. Daarnaast is er voor elk generiek onderdeel een Learning Design Studio (LDS) in het leven geroepen, die zorgt voor het aanscherpen van de leeruitkomsten en/of rubrics, het delen van good practices met betrekking tot de uitvoering van het onderwijs en het kalibreren van beoordelingen. In elke LDS neemt minstens één collega per masteropleiding deel.

III. Generieke voorzieningen

De masterlerarenopleidingen van FLOT zijn gevestigd in het Mollergebouw op de onderwijscampus Stappegoor in Tilburg waar Fontys Hogeschool meerdere opleidingen aanbiedt. In het Mollergebouw zijn voldoende grotere en kleinere (project)lokalen aanwezig om de lessen te verzorgen, in groepen te werken en begeleidingsgesprekken te voeren. Elk cluster heeft zijn eigen lokalen. Gedurende de coronacrisis zijn verschillende lokalen 'hybride' geworden, waardoor zij zich lenen voor zowel fysieke als online deelname.

FLOT maakt gebruik van het digitale platform Canvas om inhoudelijke informatie over het onderwijs te verstrekken aan studenten en medewerkers. Per onderwijseenheid is een aparte leeromgeving aangemaakt, die in de eerste plaats inzicht geeft in de leeruitkomsten, de planning en de beoordeling. Daarnaast kan de leeromgeving worden gebruikt voor het delen van lesmateriaal, opdrachten en proeftentamens. Het auditteam zag daarvan tijdens het onderdeel 'markt' op de auditdag mooie voorbeelden.

Voor algemene informatie over de studie kunnen studenten terecht bij een digitale portal. De digitale tool Gradework wordt gebruikt voor opdrachten en portfolio's die studenten ter beoordeling voorleggen. Gradework biedt tevens ruimte voor begeleidende feedback en heeft een ingebouwde plagiaatscan.

Tot slot heeft de coronaperiode de discussie over blended onderwijs in een stroomversnelling gebracht. Blended learning wordt door FLOT als volgt gedefinieerd: 'Blended learning is een onderwijsvorm die bestaat uit een samenhangende mix van studentgerichte leeractiviteiten en leerervaringen in een bewust gekozen combinatie van verschillende leeromgevingen - zowel fysiek als online, schools als authentiek, synchroon als asynchroon - gericht op het ontwikkelen en aantonen van specifieke eenheden van leeruitkomsten'. Een FLOT-breed beleid op dit gebied is momenteel in ontwikkeling. De vraag die hier centraal staat is wat de mogelijkheden en valkuilen van (gedeeltelijk) digitaal leren zijn. Hoe kunnen we digitale middelen optimaal inzetten ten behoeve van zaken als differentiatie en formatief toetsen terwijl we tegelijk de waarde van de fysieke ontmoeting met docenten en medestudenten blijven behouden? Het auditteam kan zich vinden in deze gedachtegang, maar beveelt FLOT aan wel haast te maken met de doorontwikkeling, mede vanuit het oogpunt om studenten die uit de wijde omtrek komen en die werken op een school die ver van Tilburg ligt, beter te kunnen bedienen.

Weging en Oordeel

Het auditteam is van oordeel dat de masterlerarenopleidingen van FLOT een stevig en praktijkgericht curriculum aanbieden van een hoog niveau met een goede verdeling tussen generiek en vakinhoud/vakdidactiek. Door dit programma te volgen, kunnen de studenten de bekwaamheidseisen, de daarvan afgeleide leeruitkomsten en kennis en vaardigheden ontwikkelen.

Zie voor de weging en het oordeel over standaard 2 verder de vakspecifieke rapporten per opleiding.

4.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

Het auditteam is van oordeel dat FLOT haar visie op het toetsen en beoordelen helder heeft vastgelegd in het document 'Toetsbeleid FLOT 2.0' (2021). Daaruit blijkt dat FLOT toetsing als een onderdeel van het leerproces beschouwt: toetsing dat als doel heeft om sturing te geven aan de persoonlijke ontwikkeling en groei in bekwaamheidsniveau van de student (formatief) en als doel heeft om vast te stellen of de student kennis en vaardigheden heeft ontwikkeld (summatief).

De opleidingen beogen tevens dat de studenten als master-leraren bewust en bekwaam kunnen beoordelen of en wat hun leerlingen geleerd hebben. Zij moeten in hun beroepspraktijk zelf toetsen kunnen samenstellen, toetsen kunnen bespreken met collega's, afnemen, analyseren en leerlingen kunnen voorzien van feedback die het leerproces stimuleert. De docenten van de opleidingen streven er naar de studenten daarin het goede voorbeeld te bieden.

De opleidingen hebben voor zowel de generieke delen als voor de vakspecifieke delen toetsprogramma's opgesteld. De opleidingen streven naar het gebruik van een diversiteit aan toetsvormen. Bij de modules in het generieke curriculum moeten de studenten om de leeruitkomsten aan te tonen o.a. activiteiten uitvoeren op hun eigen werkplek. Daar is een beroepsproduct meer voor de hand liggend dan een kennistoets. Voorbeelden van beroepsproducten zijn een lesontwerp, een visiestuk, een artikel, een advies, een blog. In het vakspecifieke programma komen ook kennistoetsen voor. (Zie daarvoor het vakspecifieke rapport.)

Ten behoeve van de borging van de toetskwaliteit werken de masteropleiding met ingang van het voorjaar van 2023 systematisch met het toetsweb: een instrument waarmee opleidingen de kwaliteit van toetsing in kaart kunnen brengen aan de hand van vragen met betrekking tot het toetsplan, het toetsprogramma, de individuele toetsen en toetstaken, de toetsbekwaamheid van de examinatoren en de toetsorganisatie. Het is de bedoeling dat opleidingen dit toetsweb periodiek opnieuw invullen om te bekijken of de huidige situatie is veranderd en of de voorgenomen ambities al dan niet zijn gerealiseerd.

Validiteit, betrouwbaarheid, inzichtelijkheid

De opleidingen zorgen er op verschillende manieren voor dat de toetsen, valide, betrouwbaar en transparant zijn, conform de afspraken in het Toetsbeleid 2.0. Dat doen zij zowel voor het generieke als vakspecifieke curriculum o.a. door:

- in de studiegidsen en studiewijzers de wijze van toetsing en de samenhang tussen kennisbases, leeruitkomsten en beoordelingscriteria te beschrijven. Studenten krijgen zicht op de inhoud en beoordelingscriteria door proef- of voorbeeldtoetsen en feedback op opgaven en tussenproducten;
- voor de kennistoetsen een toetsmatrijs op te stellen en voor beroepsproducten een rubric;
- bij de constructie van kennistoetsen het zogenoemde vierogenprincipe toe te passen en bij de beoordeling van de eindwerken altijd twee examinatoren i.c. vier ogen in te zetten;
- ten behoeve van de borging van de toetskwaliteit systematisch met het toetsweb te werken;
- rondom de beoordeling van beroepsproducten kalibratiebijeenkomsten te organiseren;
- via peerreview eindwerken voor te leggen aan collega-lerarenopleiders van andere hogescholen;

- docenten hun basiskwalificatie examinering (BKE) en/of senior kwalificatie examinering (SKE) te laten behalen. (zie daarover verder de vakspecifieke rapporten.)

Tevens borgen de beleidskamer en uitvoerende kamers van de examencommissie samen met het toetsexpertteam de kwaliteit van het toetsen en beoordelen, waarbij het toetsexpertteam met name de zorgende rol op zich neemt. De examencommissie wijst jaarlijks op basis van profielen examinatoren aan. (Zie verder de paragraaf 'examencommissie en toetsexpertteam'.)

Uit het studentenhoofdstuk is gebleken dat de studenten tevreden zijn over het toetsen en beoordelen. Ze vinden dat de toetsen voldoende aansluiten bij de beoogde leeruitkomsten. Over de variatie in toetsen hoorde het auditteam in de gesprekken tijdens de audit wisselende geluiden. Bij sommige opleidingen is er een mooi evenwicht tussen tentamens en beroepsproducten, maar er zijn ook opleidingen met veel portfolio-opdrachten - met andere woorden veel schrijfopdrachten - en opleidingen waar nog (te) veel kleine kennistoetsen voorkomen. Ook de spreiding pakt niet altijd gunstig uit en verhoogt soms de studiebelasting. (Zie daarover de vakspecifieke rapporten.)

Examencommissie en toetsexpertteam

FLOT kent één centrale examencommissie waarin elke tweedegraads en elke master lerarenopleiding met een eigen lid is vertegenwoordigd. De examencommissie bestaat uit drie uitvoerende kamers en één beleidskamer. FLOT heeft de clusters gemixt over de uitvoerende kamers, zodat de verschillende leden met en van elkaar kunnen leren (over de clusters heen). Elke uitvoerende kamer houdt zich bezig met uitvoerende zaken, zoals vrijstellingen, bezwaren. De voorzitters van de uitvoerende kamers vormen samen de beleidskamer. In deze beleidskamer zit ook een opleidingsonafhankelijk lid en een extern lid vanuit het werkveld. De leden van de beleidskamer houden zich bezig met beleidsmatige en evaluatieve taken in het kader van de borging van de kwaliteit van het toetsen en beoordelen.

Het auditteam heeft geconstateerd dat de examencommissie een deskundige en stevige club is, die haar borgende rol goed vervult. Uit de documenten en het gesprek tijdens de audit is gebleken dat de commissie een heldere agenda heeft met een duidelijke prioritering. Zo denkt ze actief mee met de plannen rondom de transitie en het voornemen om te gaan werken met grotere leeruitkomsten en hoe die - wellicht holistischer of programmatisch - getoetst zouden moeten worden en wat daarvan de consequenties zijn; ook met het oog op verdere professionalisering van de docenten. De examencommissie neemt ook zelf steekproeven van de eindwerken. De commissie ziet als aandachtspunt de navolgbaarheid van de ingevulde rubric op basis van de gegeven feedback; iets wat het auditteam ook als punt van aandacht had genoteerd naar aanleiding van de bestudeerde eindwerken. Niet altijd is het oordeel op basis van de gegeven feedback bij de ingevulde/aangekruiste rubric navolgbaar: wat was er bijvoorbeeld goed en wat voldoende wanneer de examinatoren de kolom tussen voldoende en goed van toepassing vonden? Het auditteam vond ook hetgeen er in de mondelinge toets ter afsluiting van de eindopdracht precies heeft plaatsgevonden, in het beoordelingsformulier niet goed navolgbaar. Vaak was de feedback bij deze rubric minimaal. Het optimaliseren van de zogenoemde feedbackgeletterdheid van docenten staat hoog op de agenda van de examencommissie.

Naast de examencommissie is er sinds september 2023 een toetsexpertteam gekomen ter vervanging van de vier toetscommissies die FLOT voorheen kende. Het toetsexpertteam heeft een kwaliteitsondersteunende en -bevorderende rol met betrekking tot toetsing. Het team bestaat uit de lector 'Toetsing' (formele naam: Technology Enhanced Assessment) en collega's met duidelijk aantoonbare expertise op het gebied van toetsing. De lector zorgt voor een netwerk met andere masteropleidingen, zoals de Master Toetsdeskundige, en voor koppeling met de literatuur rondom toetsing. Dat is een sterk punt. Het toetsexpertteam ondersteunt o.a. de opleidingen bij het opstellen van het toetsplan en toetsprogramma, ondersteunt examinatoren bij de constructie van toetsen en organiseert professionalisering rondom toetsen, waaronder kalibratiesessies en kennisdelingssessies. Bij deze kalibratiesessies is het toetsexpertteam aanwezig. Het team gaat met de opleiding meedenken over de toetsmix en of

er nog andere mogelijkheden zijn om de EVL's te toetsen. Het toetsexpertteam stemt over haar activiteiten en bevindingen af met de examencommissie.

Afstuderen

Het eindwerk op basis waarvan de opleidingen het gerealiseerde masterniveau van de studenten vaststellen, is voor alle opleidingen gelijk. Dit betreft de opdracht die de studenten moeten uitvoeren bij de module Vakdidactisch ontwerponderzoek (EVL 3). Zij moeten daarvoor (delen van) onderwijsleertraject(en) voor leerlingen in het eerstegraadsgebied ontwerpen, de eigen vakdidactische keuzes theoretisch onderbouwen, het ontworpen onderwijs uitvoeren en evalueren. De resultaten van de analysefase kunnen zij gebruiken om het ontwerp te verbeteren als begin van een nieuwe cyclus.

Zoals al bij standaard 2 is beschreven, krijgen de studenten de keuze uit drie onderzoeksmodellen:

- *Lesson Study*: door een groep studenten. Hierbij ontwerpen studenten gezamenlijk lessen die ze uittesten in hun klassen. Studenten verzamelen daarbij gegevens door bijvoorbeeld gericht te observeren in de klas van de student die de les uitvoert.
- *Design as Research (DARE)*: individueel of door een groep studenten. Hierbij wisselen studenten ideeën uit en geven elkaar feedback in zogenaamde design studio's (ontwerpateliers). De voorbereidingsfase duurt kort met een beperkte bijdrage van de literatuur. De studenten gaan snel over tot een onderwijsexperiment om informatie van belanghebbenden op te halen. In volgende fasen raadplegen zij meer literatuur om de bevindingen te begrijpen en het ontwerp aan te scherpen.
- *Individueel ontwerponderzoek*. Dit onderzoek kenmerkt zich door een relatief lange voorbereidings- en ontwerpfase en een literatuuronderzoek dat vooral aan het begin van het proces plaatsvindt. Dit in tegenstelling tot Lesson Study en DARE die uitgaan van korte cycli om een ontwerp te verbeteren, waarbij het nodig is om meer dan één cyclus te doorlopen. In het individueel ontwerponderzoek hangt het aantal cycli dat in de toegemeten tijd uitgevoerd kan worden af van de omvang van de verschillende fasen.

Het auditteam vindt de keuze die de studenten hebben voor drie onderzoeksmodellen waardevol en de opdracht om onderwijs te ontwerpen met een vakdidactische insteek passend in de toetsing van het masterniveau. Zoals al bij standaard 2 is beschreven, maken sommige opleidingen expliciete keuzes door studenten specifiek te richten op een van de drie modellen die het beste binnen de opleiding past. De docenten bieden de studenten daarin ook aantoonbaar begeleiding, formeren groepen rondom de gekozen thema's en stimuleren studenten daarbij samen te werken en in elk geval veel met en van elkaar te leren. Het auditteam hoorde daarvan in de gesprekken met de opleidingen mooie voorbeelden en is op basis hiervan van mening dat de opleidingen vaker deze goede praktijkvoorbeelden zouden mogen uitwisselen zodat zij met en van elkaar kunnen leren.

De opleidingen toetsen het vakdidactisch ontwerponderzoek aan de hand van een portfolio met daarin de verslaglegging van het ontwerponderzoek en een afsluitende mondelinge toets. Dit kan een criteriumgericht interview zijn, een presentatie of een andere vorm die de beoordeling van het betreffende onderdeel van de rubric mogelijk maakt. De opleidingen maken daarin hun eigen keuze. Twee docenten treden op als examinatoren van het masteronderzoek: de begeleidend docent als tweede examinerator en een onafhankelijke docent als eerste examinerator. De examineratoren toetsen en beoordelen daarbij ook de individuele component in het geval de student het ontwerponderzoek samen met andere studenten heeft uitgevoerd.

Weging en Oordeel

Zie voor weging en oordeel de vakspecifieke rapporten per opleiding.

4.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Wijze waarop afgestudeerden in de praktijk functioneren

Uit evaluaties en gesprekken met vertegenwoordigers vanuit het werkveld en alumni komt een positief beeld naar voren van het gerealiseerde niveau. Het werkveld ziet dat leraren die in de school al jaren in een tweedegraads gebied werken, door het volgen van de masteropleiding zijn gegroeid. Ze zijn niet alleen inhoudelijk en didactisch sterker geworden in hun eigen vak, maar ze zijn ook beter zichtbaar in de school, durven op de voorgrond te treden en nemen de rol van kartrekker en innovator op zich. Door de masteropleiding hebben ze een bredere blik op het onderwijs gekregen en nemen ze ook initiatieven om vakoverschrijdend te handelen. Het auditteam vernam daarvan mooie voorbeelden, zoals de masterstudent die binnen zijn school aanjager werd rondom het gebruik van Paddles en aan de hand van onderzoek onder collega's kwam met adviezen rondom de implementatie hiervan. De alumni die het auditteam sprak, beaamden dat zij zich steviger voelen door de opleiding en meer initiatieven voor de eigen vakgroep en/of de hele school ontplooiën. Een en ander is wel afhankelijk van de tijd die hen daarvoor de school wordt gegeven. Ook betreft de leidinggevende hen vaker en komt hij langs om hen te vragen naar hun visie, aldus de alumni.

Eigen oordeel van het auditteam over het gerealiseerde niveau

De kern- en vakpanelleden hebben in totaal van acht studenten van elke opleiding de portfolio's van het vakdidactisch ontwerp onderzoek bestudeerd uit 2022 en 2023 met waar van toepassing een spreiding in cijfers. Omdat er bij een tweetal opleidingen (Duits en Frans) minder dan acht studenten in de afgelopen periode al (volledig) waren afgestudeerd, heeft het auditteam bij die opleidingen van een aantal studenten alleen het resultaat van een ander kenmerkend product uit de masterfase bestudeerd (zie daarover de vakspecifieke rapporten van Duits en Frans). De bevindingen van het auditteam met betrekking tot de eindwerken staan beschreven in de vakspecifieke rapporten.

Weging en Oordeel

Zie voor weging en oordeel de vakspecifieke rapporten per opleiding.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Zie voor het eindoordeel het vakspecifieke rapport per opleiding.

6. AANBEVELINGEN GENERIEK

- Houd ook zelf zicht op de ontwikkeling van de studenten op de werkplek. Zorg ervoor dat de studenten minimaal een keer gedurende de studie op hun eigen werkplek aan het werk worden gezien. Spreek af met het werkveld wat je als opleidingen van de masterstudenten verwacht met betrekking tot de rol van kartrekker en innovator op de eigen school en hoe de studenten daarbij binnen de school zullen worden begeleid.
- Maak tempo met de doorontwikkeling van blended learning, mede om studenten die uit de wijde omtrek komen en die werken op een school die ook ver van Tilburg ligt, beter te kunnen bedienen.
- Wissel als opleidingen vaker goede praktijkvoorbeelden rondom het vakdidactisch ontwerponderzoek en de daarbij gebruikte modellen met elkaar uit zodat betrokkenen met en van elkaar kunnen leren.
- Zorg voor betere navolgbaarheid van het oordeel bij de keuze van de kolom in het beoordelingsformulier door het geven van duidelijke(re) ontwikkelingsgerichte feedback. Zorg ook voor navolgbaarheid van het oordeel over hetgeen er in de mondelinge toets ter afsluiting van de eindopdracht precies heeft plaatsgevonden. Het optimaliseren van de zogenoemde feedbackgeletterdheid van docenten is in dezen een goed voornemen.
- Neem als management alle betrokkenen (docenten, studenten en werkveld) goed mee in de plannen rondom de transitie (TEO) en zorg ervoor dat alle mooie dingen die er nu zijn ontwikkeld door de opleidingen niet zo maar overboord worden gezet.

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-masteropleiding
Leraar Aardrijkskunde
deeltijd

FLOT – Fontys Hogeschool

CROHO nr. 45264

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2017)

In het vorige accreditatiebesluit over de opleiding is een aantal adviezen ter verbetering en ontwikkeling geformuleerd. In onderstaande tabel volgen de adviezen die gelden voor de master lerarenopleiding Aardrijkskunde, gevolgd door de verbeteracties die de opleiding in gang heeft gezet.

Aanbeveling (ingekort)	Ondernomen actie
<p>Bevorder in het portfolio reflectie op het eigen en het gewenste handelen vanuit algemeen didactische, pedagogisch en vakdidactische theorie.</p> <p>Overweeg het opnemen van één of enkele verslagen van lesbezoeken in het portfolio.</p>	<p>In de rubrics van de nieuwe generieke Eenheid van Leeruitkomsten (EvL) worden studenten expliciet uitgedaagd om te reflecteren. In leerwerktaken die de opleiding aanbiedt en in coachingsgesprekken is reflectie een regelmatig terugkerend thema.</p> <p>Een uitgebreid verslag van een lesbezoek is een voorwaardelijke eis bij de beoordeling van EvL Didactisch handelen. Het generieke panel beoordeelde dat deze aanbeveling goed is opgepakt door de opleidingen van FLOT (zie ook het generieke gedeelte van deze rapportage).</p>
<p>Maak in de beoordeling van de stage het oordeel van de vakdidacticus beter zichtbaar.</p>	<p>Twee generieke EvL's (Didactisch handelen en Vakdidactisch ontwerponderzoek) worden bij de opleiding beoordeeld door een vakdidacticus. Het panel is na gesprekken met docenten van oordeel dat vakdidactici ruimvoldoende betrokken zijn bij alle beoordelingen, zo ook de stage.</p>
<p>Versterk de leerlijn educatief ontwerpen door een goede verbinding te maken met vakdidactische theorie, met name over hogere orde denkvaardigheden en didactiek in de bovenbouw.</p>	<p>Zowel in het generieke deel, als in het vakdidactische deel van de opleiding is nadrukkelijke aandacht voor educatief ontwerpen en de koppeling daarvan aan vakdidactische theorie. Het panel is van mening dat de vakdidactische leerlijn in het nieuwe curriculum goed is geïntegreerd in de vakinhoudelijke modules, alsmede in de vakdidactische leerlijn.</p>
<p>Studenten moeten een 'Thesis Latijns-Amerika' schrijven. Daarmee wordt de vakinhoudelijke kennis op eindniveau getoetst. De beoordelingscriteria zijn sterk gericht op de vorm en minder over wat verwacht wordt van een geografisch onderzoek op masterniveau. De opleiding kan explicietere dan thans het geval is criteria opnemen die te maken hebben met een goede geografische analyse en een inbedding van probleemstelling in relevante en recente literatuur.</p>	<p>Sinds schooljaar 2017-2018 is de beoordelingsrubric van de Thesis Latijns-Amerika sterk aangepast. In de nieuwe rubric worden zeven beoordelingscriteria, gericht op zowel vorm als inhoud omschreven en worden standaarden geëxpliciteerd. Het panel bekeek verschillende beoordelingsrubrics en vindt dat de opleiding hierin voldoende de geografische analyses meeneemt.</p>

<p>Stem met andere master lerarenopleidingen en vertegenwoordigers uit het werkveld af over de eisen aan het (onderwerp voor het) masteronderzoek.</p>	<p>In het nieuwe programma wordt bij Vakdidactisch ontwerponderzoek van studenten verwacht dat zij op systematisch wijze onderwijs ontwerpen en onderzoeken. De opleiding biedt dit in de vorm van een Lesson Study aan, waarvan het panel vindt dat vakinhoud en vakdidactiek goed samenkomen in een onderzoek. In het eindgesprek worden studenten tevens bevraagd op het uitgevoerde onderzoek en hun eigen kritische reflectie op de uitkomsten van het onderzoek voor het (toekomstige) aardrijkskundeonderwijs.</p>
--	---

7. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN AARDRIJKSKUNDE

7.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De tweejarige vakmaster Leraar Aardrijkskunde van FLOT beoogt leraren op te leiden die met een open en betrokken blik naar de wereld kijken. Studenten ontwikkelen zich tijdens de master tot vakinhoudelijke experts met een onderzoekende houding, die in staat zijn krachtig aardrijkskundeonderwijs voor het eerstegraads gebied vorm te geven. Daarbij gaan zij uit van een eigen visie op het schoolvak aardrijkskunde en kennis van het leren van de eigen leerlingen. Eerstegraads Leraren Aardrijkskunde van FLOT zijn kennisrijk en kundig om een leidende rol te nemen, zowel in de eigen schoolcontext als daarbuiten.

De opleiding hanteert, net als de andere masterlerarenopleidingen van FLOT, de landelijke kennisbasis als uitgangspunt voor de beoogde leerresultaten van de opleiding. De landelijke kennisbasis beschrijft wat minimaal van een startbekwame leraar mag worden verwacht, zowel qua inhoud als het bijbehorende niveau, ongeacht de instelling waar de student is opgeleid. De kennisbasis Leraar Aardrijkskunde kent zeven domeinen: 0) Kroondomein, i) Natuurlijke systemen, ii) Milieugeografie, iii) Landschappen, iv) Sociaaleconomische systemen, v) Politieke en culturele systemen, vi) Plaatsbepaling en vii) Vakdidactiek. Binnen deze domeinen wordt gewerkt met subdomeinen. De opleiding heeft in een overzicht aangegeven hoe de domeinen van de landelijke kennisbasis zijn vertaald naar modules, bekwaamheidseisen en toetsvormen. Het panel vindt dat de opleiding een heldere vertaling van de kennisbasis naar eenheden van leeruitkomsten (EVL's) heeft gemaakt. Het panel vernam in het gesprek met docenten dat er in de EVL's een nadrukkelijke relatie met het vakspecifieke eindexamenprogramma wordt gelegd. Daarnaast zag het panel dat er ook voldoende aandacht wordt besteed aan actualiteiten, waaronder controversiële onderwerpen en Geografische Informatiesystemen (GIS).

Passend bij het masterniveau, legt de opleiding nadruk op de ontwikkeling van het kritisch-reflectief vermogen van studenten. Het is van belang dat een eerstegraads docent verder kijkt dan zijn eigen lespraktijk. De eerstegraads docent moet zijn professionele kwaliteiten continu weten uit te bouwen en in staat zijn om eigen materiaal te ontwikkelen op basis van praktijk- en literatuuronderzoek. Hiervoor beoogt de opleiding eerstegraads leraren op te leiden die een open houding hebben om kennis te creëren en ruimte aan zichzelf te geven voor het ophalen van ervaringen en expertise. Om deze vaardigheden bij studenten te ontwikkelen wordt onderzoek integraal (zowel binnen de vakdidactiek als in de vakinhoud) aangeboden. Hierbij komen niet alleen bestaande theorieën en wetenschappelijk onderzoek aan bod, maar wordt ook ruimschoots gekeken naar actuele en internationale ontwikkelingen zo stelt het panel vast.

Zie voor de beschrijving van de overige bevindingen (bekwaamheidseisen, niveau, profilering en eigen inkleuring, onderzoek, internationale dimensie, afstemming met het werkveld en vakgenoten) het generieke gedeelte van dit rapport.

Weging en Oordeel: voldoet

Op basis van de generieke bevindingen en de invulling die de opleiding Leraar Aardrijkskunde geeft aan de landelijke kennisbasis, beoordeelt het panel Standaard 1 als 'voldoet'. Het panel is enthousiast over de wijze waarop opleiding zich positioneert en profileert. De kennisbasis, het eindexamenprogramma en actualiteiten zijn volgens het panel op heldere wijze vertaald naar eenheden van leeruitkomsten. De integratie van onderzoek en het ontwikkelen van een kritisch-reflectieve houding bij de eerstegraads leraren vindt het panel passend bij het masterniveau.

7.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (opzet en inhoud van het generieke programma, didactische uitgangspunten, werkplekieren, studielast en studeerbaarheid, personeel algemeen en generieke voorzieningen) het generieke deel van dit rapport.

Programma

Opzet en inhoud van het programma

De opleiding tot eerstegraads Leraar Aardrijkskunde richt zich sterk op de koppeling tussen theorie en toepasbaarheid daarvan in de onderwijspraktijk, met een structurele aandacht voor waardegeladen vragen.

In het programma hanteert de opleiding drie uitgangspunten:

- Inhoudelijke kwaliteit en aansluiting met de beroepspraktijk
- Flexibiliteit met voldoende houvast
- Studeerbaarheid door afwisseling en integratie van vakdidactiek en vakinhoud

Het programma bestaat uit drie leerlijnen:

- Vakinhoud

Deze leerlijn bestaat uit de eenheden van leeruitkomsten (EvL's) sociale geografie, fysische geografie en een EvL waarin deze aspecten geïntegreerd aan bod komen. Studenten volgen verschillende modules met als doel inzichten uit de wetenschappelijke geografie verder toegankelijk te maken en een idee ontwikkelen over hoe zij deze inzichten kunnen vertalen naar de schoolaardrijkskunde. In de vakinhoudelijke leerlijn verdiepen studenten zich verder in aardrijkskundige thema's.

- Vakdidactiek

In deze leerlijn leren studenten relevante geografische concepten en burgerschapsdoelen te selecteren, herstructureren en herformuleren om zo hun eigen onderwijs vorm te geven. Door een kritische reflectie op de inhoud en de didactische vormgeving van zowel hun eigen onderwijsmateriaal, als dat van bestaande lesmethoden, worden studenten gestimuleerd zich te ontwikkelen tot curriculummakers. Daarmee werken studenten aan hun visie op (toekomstig) aardrijkskundeonderwijs en ontwikkelen zij zich verder als eerstegraads leraar in de vaksectie.

- Onderwijsonderzoek en -ontwikkeling

In de vakdidactische en generieke EvL werken studenten aan een lijn waarbij eerst op microniveau een ontwerponderzoek wordt uitgevoerd. Later in het programma voeren studenten met vakcollega's (medestudenten) een ontwerponderzoek uit op mesoniveau (eigen klaslokaal overstijgend) in de vorm een Lesson Study.

Naast aandacht voor het uitvoeren van een (praktisch) ontwerponderzoek, werken studenten

gedurende de opleiding ook aan hun rol als ontwikkelaar op mesoniveau. Bijvoorbeeld in de (generieke) module Lerende Professional, waarbij projectervaringen van studenten de basis vormen voor de ontwikkeling van innovatie- en leiderschapservaring binnen de schoolcontext.

Het panel concludeert dat de opleiding de kennisbasis, het eindexamenprogramma en actualiteiten heeft vertaald naar een studeerbaar programma. Er is een duidelijke integratie van vakinhoud en vakdidactiek, waardoor studenten hun aardrijkskundige kennis uitbreiden en handvatten aangereikt krijgen om dit te vertalen naar hun eigen onderwijspraktijk. Het panel vindt dat de opleiding goed inzet op aandacht voor een doelgerichte transfer van kennis, kernconcepten en onderzoeksmethoden uit de vakwetenschap naar bovenbouwleerlingen. De aandacht die de opleiding besteedt aan de ontwikkeling van de masterstudenten tot kartrekkers binnen de vaksectie vindt het panel tevens goed terugkomen in het programma.

Studenten zijn tevreden over het curriculum en de aangeboden modules. Zij ervaren dat zij gedurende de master steeds verder 'boven de stof' komen te staan, wat zij als belangrijk ervaren in het eerstegraads gebied. Daarbij vinden studenten het programma voldoende gevarieerd, zowel in werkvormen als in opdrachten. Dit draagt bij aan de studeerbaarheid en flexibiliteit van de opleiding gaven zij aan. Studenten krijgen de mogelijkheid om op verschillende manieren (e.g. kennistoetsen, essays of portfolio's) te laten zien dat zij de leeruitkomsten beheersen.

Onderzoekend vermogen

Aandacht voor de ontwikkeling van een kritisch-reflectieve houding bij studenten is door de hele opleiding heen verweven, zoals beschreven in de leerlijn Onderwijsonderzoek en -ontwikkeling. Het panel vindt het een sterk punt van de opleiding dat onderzoekend leren geïntegreerd aan bod komt in zowel vakinhoudelijke als vakdidactische modules. Zo doorlopen studenten een onderzoekscyclus in onder andere de module Pedagogische Vraagstukken. In de module Geologisch Denken verdiepen studenten zich met behulp van verschillende methoden en onderzoeken verder in de geschiedenis van de planeet aarde. Het panel zag ook mooie voorbeelden van vakoverstijgende projecten (o.a. STEM⁷), waarbij studenten in een multidisciplinaire samenwerking, één of meer vakinhoudelijke producten op masterniveau, als aanzet tot het oplossen van een multidisciplinair duurzaamheidsvraagstuk creëren.

Internationale en interculturele dimensie

Vanuit de aard van het vak reikt het curriculum van de opleiding een breed venster op de wereld aan. Zo is er expliciet aandacht voor verschijnselen en processen in het Verenigd Koninkrijk en het Middellandse Zeegebied in modules over fysische geografie. In de sociaalgeografische modules besteedt de opleiding nadrukkelijk aandacht aan Latijns-Amerika. Het panel zag in de documentatie tevens dat in de EvL's casuïstiek wordt behandeld die zich afspelen op supranationaal schaalniveau, of buiten de grenzen van Nederland. Naast casuïstiek, biedt de opleiding ook internationale veldpractica aan (e.g. het Verenigd Koninkrijk en Sicilië) en participeren docenten en studenten in internationale projecten (zoals EVALUE⁸).

Ook in de vakdidactische leerlijn besteedt de opleiding aandacht aan internationale vergelijkingen. In de module 'Geografie voor educatie' wordt het Nederlandse aardrijkskundeprogramma voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs vergeleken met programma's in andere landen, zoals Engeland, Duitsland en Frankrijk.

Studeerbaarheid en begeleiding

Uit de evaluaties en het gesprek met studenten blijkt dat studenten tevreden zijn over de studeerbaarheid van het programma. Ze ervaren pieken, maar dat hoort bij een opleiding gaven studenten aan.

---

⁷ Science, technology, engineering en mathematics.

⁸ EVALUE (European Values in Education) is een Erasmus+-project en biedt docenten en studenten in het voortgezet onderwijs interactieve webtools en lesmateriaal die aansluiten bij de curriculumbehoefte over hedendaagse onderwerpen zoals migratie, democratie, solidariteit en tolerantie. Daarnaast biedt het strategieën om eigen lesideeën te ontwikkelen. Het is een samenwerkingsverband tussen verschillende hogescholen en universiteiten in Europa.

In het gesprek met het panel gaven studenten aan dat zij voldoende ruimte ervaren om eventuele kritiek of verbetermogelijkheden aan te geven in bijvoorbeeld student-docent overleggen (SDO). Studenten vertelden het panel dat er daar echt naar hen wordt geluisterd en dat de feedback ook wordt opgepakt. Ook over de inhoud en de koppeling van het curriculum aan actualiteiten zijn studenten tevreden. Ze ervaren veel vakinhoudelijke kennis (zowel verbredend als verdiepend) in het eerste jaar, waardoor zij inhoudelijk boven de stof komen te staan. Dit zien ze als goede voorbereiding op het werkplekleren, ook al zijn studenten reeds werkzaam als docent.

Naast colleges is het werkplekleren (zie ook het generieke rapport) een onderdeel van de opleiding. Het panel geeft de opleiding mee de begeleiding op de werkplek, van een collega eerstegraads docent – aardrijkskunde of een aanverwant gamma-vak - formeler te borgen. Het ontvangen van feedback van een eerstegraads docent is belangrijk voor de ontwikkeling van de student vindt het panel. Het panel voegt daaraantoe dat vanuit het instituut lesbezoeken bij de student op de werkplek ook van belang zijn om goed zicht te krijgen op de ontwikkeling van de student tot eerstegraads leraar Aardrijkskunde.

Personeel

Het docententeam van de opleiding Leraar Aardrijkskunde bestaat uit vijftien betrokken en bevlogen lerarenopleiders en twee welzijnscoaches. Het panel stelt vast dat de lerarenopleiders voldoende expertise en didactische vaardigheden bezitten. De lerarenopleiders bezitten allemaal minstens een mastergraad in een voor de aardrijkskunde relevant gebied, zoals WO sociale geografie, WO fysische geografie, WO onderwijswetenschappen en/of pedagogische wetenschappen of hbo-master leraar aardrijkskunde.

Daarnaast vernam het panel dat de lerarenopleiders actief betrokken zijn in vakdidactische netwerken of verbonden zijn aan aanverwante (internationale) organisaties (e.g. relaties met scholen in het voortgezet onderwijs, auteurs voor vakbladen of nemen deel in de vakcommissie Aardrijkskunde van het College van Toetsing en Examens). Daarnaast leveren lerarenopleiders bijdragen aan relevante (wetenschappelijke) publicaties en zijn zij actief op (inter)nationale congressen van o.a. het Koninklijk Nederlands Aardrijkskunde Genootschap (KNAG), VELON, The International Geography Union (IGU) en The Geography Teachers Educators (GTE) Conference. Het panel concludeert dat het docententeam zeer divers is samengesteld en rijk is aan kennis en kunde.

Studenten zijn zeer positief over het docententeam. In het gesprek dat het panel met de studenten voerde werden docenten beschreven als zeer deskundig en benaderbaar. Naast de expertise die docenten hebben, zijn studenten ook trots om van docenten met redelijk aanzien (door deelname aan internationale projecten en samenwerkingsverbanden) onderwijs te krijgen. Studenten ervaren dat dit van meerwaarde is, omdat docenten recente en actuele voorbeelden uit deze samenwerkingsverbanden meenemen in de lessen.

Opleidingsspecifieke voorzieningen

Het panel stelt vast dat zowel de fysieke als digitale voorzieningen op orde zijn voor de opleiding Leraar Aardrijkskunde. Zie het generieke rapport voor een onderbouwing.

Voor de verschillende veldpractica die aan bod komen tijdens de opleiding, beschikt de opleiding over veldpracticuminstrumenten (e.g. grondboren en geavanceerde kompassen). Om de vaardigheden op het gebied van Geografische InformatieSystemen (GIS) van studenten verder te ontwikkelen, krijgen zij aan het begin van de opleiding uitleg over bepaalde computersoftware. Ook zijn er in het instituut voldoende computers aanwezig waar studenten desgewenst gebruik van kunnen maken.

Weging en Oordeel: voldoet

Het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet' voor de hbo-masteropleiding Leraar Aardrijkskunde van FLOT. Er is een goede balans in het programma tussen generieke, vakinhoudelijke en vakdidactische onderdelen. De vakspecifieke kennisbasis is op heldere wijze

vertaald naar een studeerbaar programma. Daarnaast neemt de opleiding het eindexamenprogramma en de actualiteit op gedegen wijze mee in modules, zo concludeert het panel. Studenten krijgen met het programma de mogelijkheid zich te verdiepen wat betreft hun aardrijkskundige kennis en verbreden zich op vakdidactisch gebied. De nadruk die de opleiding legt op het ontwikkelen van kritisch-reflectieve vaardigheden en het doen van onderzoek vindt het panel positief en passend bij de rol die de eerstegraads leraar aanneemt in de vaksectie.

De opleiding wordt verzorgd door inhoudelijk deskundige, enthousiaste en betrokken docenten. Alle docenten zijn ruimschoots didactisch en inhoudelijk bekwaam. Docenten zijn actief betrokken bij verschillende samenwerkingsverbanden in het aardrijkskundige domein. Studenten ervaren de docenten als benaderbaar en zeer deskundig.

7.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Zie voor de bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (systeem van toetsen en beoordelen, borging validiteit, betrouwbaarheid, inzichtelijkheid, examen- en toetscommissie en afstuderen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Systeem van toetsen en beoordelen

De opleiding Leraar Aardrijkskunde heeft het toetsbeleid van FLOT geconcretiseerd in een eigen toetsplan. Hierin wordt de kleur en identiteit van de opleiding zichtbaar. Het panel stelt op basis van het toetsplan en de bekeken toetsen vast dat de gebruikte toetsvormen voldoende variëren (eg. portfolioassessments, kennistoetsen, beroepsproducten, onderzoeksopdrachten en casustoetsen) en aansluiten bij de verschillende eenheden van leeruitkomsten. Toetsen worden binnen de opleiding zowel summatief als formatief ingezet. Het panel vernam van studenten dat zij door de toetsen en de feedback die zij ontvangen verder komen in hun ontwikkeling.

Het auditpanel heeft kennisgenomen van een steekproef van toetsen en opdrachten, en vindt deze op masterniveau. Daarbij is het panel onder de indruk van het brede pallet aan toetsvormen. Zo keek het panel naar een vakinhoudelijk tentamen over Ecopolitieke systemen, een educatief ontwerpen opdracht en tentamen over motiverende werkvormen. Het panel is positief over zowel de inhoud van de toetsen als de bijhorende rubrics en beoordelingsformulieren.

Aan de hand van de representatieve set toetsen en de aangeleverde documentatie stelt het panel vast dat de opleiding een valide, betrouwbaar en inzichtelijk systeem van toetsen en beoordelen hanteert. Da

Uit de evaluaties en het gesprek dat het panel met studenten voerde, blijkt dat studenten leraar Aardrijkskunde over het algemeen tevreden zijn over het toetsen en beoordelen. Een van aandachtspunten uit het student-docentoverleg (SDO, mei 2023) was dat studenten ervaren dat de beoordelingstermijn bij sommige toetsen wordt overschreden en daardoor soms lang moeten wachten op feedback. Het panel vernam dat dit actiepoint is opgepakt door de planning van deadlines aan te passen. Dit zorgt niet alleen voor betere werkbaarheid voor docenten (wat betreft het beoordelen en voorzien van feedback), maar ook voor een betere balans per periode als het gaat om studeerbaarheid voor studenten. Studenten zijn erg tevreden over de feedback die zij ontvangen. In het gesprek dat studenten met het panel voerden, gaven zij aan dat zij bij elke versie van een beroepsproduct waardevolle feedback ontvangen. De feedback zorgde ervoor dat denkprocessen werden aangezet bij studenten, waardoor zij zich ontwikkelden. Het panel zag in de bekeken beoordelingsformulieren de uitvoerige feedback terug.

Afstudeerprogramma

Het afstudeerprogramma is voor alle eerstegraads lerarenopleidingen binnen FLOT gelijk. Studenten tonen aan het einde van de opleiding aan de leerresultaten op eindniveau te beheersen met het 'Vakdidactisch ontwerponderzoek'. Studenten krijgen de mogelijkheid om de onderzoekscyclus op drie manieren uit te voeren: Lesson Study, design as research (DARE) en een individueel ontwerponderzoek. Zie het generieke deel van dit rapport voor een beschrijving.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel beoordeelt Standaard 3 voor de masteropleiding Leraar Aardrijkskunde als 'voldoet'. De opleiding heeft het FLOT-brede toetsbeleid geconcretiseerd in een eigen toetsplan. Op basis hiervan, de toetsmatrijzen en de selectie van representatieve toetsen concludeert het panel dat het systeem van toetsen en beoordelen goed op orde is binnen de opleiding. De opleiding hanteert een duidelijke visie op toetsen en beoordelen, waarbij zowel summatieve als formatieve aspecten naar voren komen. Het panel is onder de indruk van het brede pallet aan toetsvormen dat de opleiding hanteert. Het panel stelt op basis van de bekeken toetsen en de aangeleverde documentatie vast dat het systeem van toetsen en beoordelen valide, betrouwbaar en inzichtelijk is.

7.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Wijze waarop afgestudeerden functioneren in de praktijk

In het generieke deel van dit rapport meldde het auditpanel dat het gerealiseerde niveau van de master lerarenopleidingen van FLOT blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden als eerstegraads leraar functioneren in de praktijk. Deze bevindingen zijn onverkort van toepassing op de master lerarenopleiding Aardrijkskunde.

Eigen oordeel van het auditpanel over het gerealiseerde niveau

Het auditpanel bekeek van acht studenten van de masteropleiding leraar Aardrijkskunde eindwerken met de bijbehorende beoordelingsformulieren uit de studiejaren 2022 en 2023. In de gemaakte steekproef is rekening gehouden met een spreiding over studiejaren en beoordelingen.

Het panel bekeek van drie studenten het volledige afstudeerdossier, bestaande uit de resultaten van het Vakdidactisch Ontwerponderzoek en het beroepsproduct horend bij de afsluiting van de module Klimaat en Samenleving. Van de overige vijf studenten bekeek het panel het resultaat van het Vakdidactisch Ontwerponderzoek.

Het panel is positief over het eindniveau dat studenten laten zien bij het afstuderen en kan zich vinden in de gegeven beoordelingen. De studenten tonen het masterniveau duidelijk aan, door onder andere de kritische reflectieve houding en een zorgvuldige verslaglegging ervan. Het panel vernam tevens dat in de eindgesprekken, naar aanleiding van het afstudeerwerk, studenten worden bevraagd op de bevindingen van het onderzoek. Het doel hiervan is dat de student mondeling aantoont bewust bezig te zijn geweest met het onderzoek.

De onderwerpen van de bekeken praktijkonderzoeken vond het panel relevant en passend bij een eerstegraads leraar aardrijkskunde. Het panel bekeek bijvoorbeeld een Lesson Study over de werkvorm 'conceptmapping' en een Lesson Study over het stimuleren van relationeel denken bij geografisch verklarende vragen. De integratie van vakinhoud en vakdidactiek kwam duidelijk naar voren in de eindwerken, zo stelt het panel vast. Studenten laten in de afstudeerwerken zien ruimvoldoende vakinhoudelijke kennis te hebben en tevens voor de aardrijkskundesectie op hun school relevante vakdidactische onderwerpen te kunnen onderzoeken.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel komt op Standaard 4 tot het oordeel 'voldoet' voor de masteropleiding leraar Aardrijkskunde. De opleiding levert studenten af die het masterniveau aantonen en een sterke, vakinhoudelijke kennisbasis hebben. Dit zag het panel terug in de eindwerken, waarvan hij⁹ stelt dat studenten de bekwaamheidseisen aantonen. De onderwerpen van de afstudeeropdrachten vond het panel relevant en actueel.

Alumni en werkveldvertegenwoordigers spraken hun waardering uit voor de masteropleiding en benadrukten de meerwaarde van de eerstegraads bevoegdheid. Niet alleen de vakinhoudelijke verdieping, maar ook de verbredende visievorming op het (eerstegraads) leraarschap en de daarbij horende (metacognitieve) vaardigheden, werden hierbij benadrukt. De eerstegraads leraren Aardrijkskunde van FLOT nemen een kartrekkerspositie in binnen de vakgroep en nemen collega's mee in relevant onderzoek met het oog op het verbeteren van het aardrijkskundeonderwijs op mesoniveau.

---

⁹ Daar waar in dit rapport 'hij' of 'zijn' geschreven staat, kan ook 'zij', 'haar', 'hen' of 'hun' worden gelezen.

8. ALGEMEEN EINDOORDEEL AARDRIJKSKUNDE

De masteropleiding tot leraar Aardrijkskunde in de eerste graad van FLOT biedt volgens het panel een uitgebreid vakinhoudelijk en vakdidactisch programma aan, waarin de verschillende componenten goed zijn geïntegreerd. Studenten verdiepen en verbreden hun aardrijkskundige kennis en ontwikkelen zich tot eerstegraads leraar in de vaksectie op hun school. Het panel trof zeer deskundige en betrokken docenten aan, die bevlogen spreken over de opleiding en de studenten. De wijze waarop docenten actualiteiten en voorbeelden uit de praktijk de opleiding inbrengen, vindt het panel noemenswaardig. Het werkveld is tevreden over de eerstegraads docenten Aardrijkskunde van FLOT en alumni gaven aan dat de masteropleiding van meerwaarde is geweest voor hun lespraktijk en hun rol als professional in de school.

Het auditpanel beoordeelde alle standaarden als 'voldoet' en komt op grond van de beslisregels van de NVAO tot het eindoordeel 'positief' voor de master lerarenopleiding Aardrijkskunde van FLOT.

9. AANBEVELINGEN AARDRIJKSKUNDE

In het rapport staan enkele ontwikkelpunten genoemd. Deze ontwikkelpunten zijn alle van belang, maar het panel wil in dit hoofdstuk de nadruk leggen op de volgende aanbeveling:

Zorg voor borging van het werkplekleren

Tijdens het gesprek dat het panel met studenten voerde, bleek dat niet alle studenten een werkplekbegeleider hebben in het eerstegraads gebied. Studenten gaven aan dat ze voldoende vertrouwen hebben in hun eigen didactische vaardigheden. Het panel vindt dat ook juist bij een master de werkplekbegeleiding belangrijk is om de rol van de eerstegraads docent te ontwikkelen bij studenten en beveelt de opleiding dan ook aan om met de stageschool afspraken te maken over hetgeen van de begeleider wordt verwacht.

10. SCORETABEL AARDRIJKSKUNDE

Scoretabel paneloordelen Fontys Lerarenopleiding Tilburg - Fontys Hogeschool hbo-masteropleiding Leraar Aardrijkskunde deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-masteropleiding
Leraar Algemene Economie
deeltijd

FLOT – Fontys Hogeschool

CROHO nr. 45275

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2017)

In het vorige accreditatiebesluit over de opleiding is een aantal adviezen ter verbetering en ontwikkeling geformuleerd. In onderstaande tabel volgen de adviezen die gelden voor de master lerarenopleiding Algemene Economie, gevolgd door de verbeteracties die de opleiding in gang heeft gezet.

Aanbeveling (ingekort)	Ondernomen actie
<p>Maak gebruik van de informele banden van studenten onderling. Bevorder onderling schoolbezoek, gastlessen op een andere school, de opbouw en het gebruik van vakdidactische netwerken voor studenten, alumni en docenten van de opleiding.</p>	<p>Bij de module Vakdidactiek is de insteek geweest om de schoolpraktijk een prominentere plek te laten innemen. Door studenten minilessen en presentatie aan elkaar te laten geven, die direct van (peer)feedback worden voorzien, is getracht de schoolpraktijk op een veilige manier na te bootsen. Een van de doelen is dat studenten niet alleen met, maar ook van elkaar leren. Verder wordt verbinding gezocht bij overlappende onderwerpen met studenten van algemene economie.</p>
<p>Ontwikkel het beleid voor de begeleiding van studenten bij het afsluitend onderzoek, met name de eerste fase van het afsluitend onderzoek, verder.</p>	<p>De opleiding biedt studenten bijeenkomsten aan waarin ze worden begeleid bij het kiezen van een onderwijs en het schrijven van een onderzoeksvoorstel. De opleiding stimuleert studenten ene vakdidactisch onderwerp voor het (afstudeer)onderzoek te kiezen. Hierbij kan de student de focus leggen op het verbeteren van de eigen vakdidactische vaardigheden bij een veelvuldig voorkomend probleem bij leerlingen. Of er kan voor een vakdidactisch praktijkprobleem gekozen worden dat leeft binnen de vaksectie.</p>
<p>Bevorder lange lijnen in de persoonlijke begeleiding van studenten vanaf de intake. Breng samen met studenten in kaart welke talenten en ambities van studenten extra aandacht kunnen krijgen gedurende de opleiding, welke vrijstellingen gegeven kunnen worden en waar de keuze-elementen in de opleiding liggen.</p>	<p>Bij de intake wordt met de student besproken wat mogelijke vrijstellingen zijn. Ook wordt er aandacht besteed aan de persoonlijke situatie van de studenten (e.g. of de studieduur van twee jaar realistisch is in combinatie met het persoonlijke en professionele leven van de student). Tijdens de opleiding houdt de SLB een vinger aan de pols. Als tijdens de opleiding besloten wordt de studieduur over een langere tijd te spreiden, denkt de SLB mee over een logisch onderwijsprogramma.</p>
<p>De vakdidactische kwaliteit van docenten en de omvang van het docenten team zijn belangrijke aandachtspunten voor de opleiding.</p>	<p>De samenstelling van het docententeam is met ingang van 1 augustus 2020 veranderd. Er is meer ervaring vanuit de beroepspraktijk binnengehaald. Met de vakdidactische expertise in het team is de opleiding aan de slag gegaan.</p>
<p>Stem met andere master lerarenopleidingen en vertegenwoordigers uit het werkveld af over de eisen aan het (onderwerp voor het) masteronderzoek.</p>	<p>De opleiding sluit aan bij de landelijke ontwikkeling om het afstudeeronderzoek meer vakdidactisch in te steken.</p>

11. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN ECONOMIE

11.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De masteropleiding Leraar Algemene Economie (hierna ook: AE) leidt leraren op die kritisch kijken naar economische problemen en leerlingen deze kritische houdingen ten opzichte van het economische perspectief meegeeft. De tweejarige vakmaster biedt een verdieping op vakinhoud en vakdidactiek. Ook vakoverstijgend beoogt de opleiding studenten op te leiden tot expert in het voortgezet onderwijs in het domein economie. Studenten leren om los van lesmethodes te werken, hun leerlingen uit te dagen en daarmee hun specifieke belangstellingen aan te spreken. Daarnaast richt de masteropleiding zich op de ontwikkeling van de eerstegraads docent als het gaat om visieontwikkeling en vernieuwing in het economisch domein op mesoniveau.

Het panel stelt vast dat de opleiding de kennisbasis, die de wettelijke bekwaamheidseisen afdekt, als uitgangspunt neemt voor de beoogde leerresultaten en haar modules (zie Standaard 2).

De kennisbasis voor de eerstegraadslerarenopleiding Algemene Economie beschrijft de kennis van het vak en de vakdidactiek die de leraren nodig hebben om bekwaam en bevoegd verklaard te worden om onderwijs te kunnen verzorgen. De term kennis wordt hier opgevat als een verzamelbegrip voor theoretische, methodische en praktische kennis, dus zowel kennis als vaardigheden. Bij de recente herziening van de kennisbasis – waar docenten van de masterleraren opleiding AE van FLOT nauw bij betrokken waren – is nadrukkelijk rekening gehouden met vakinhoudelijke ontwikkelingen (e.g. circulaire economie en duurzaamheid) en vakdidactische ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs.

Binnen het domein van de leraar algemene economie is een internationale blik noodzakelijk. De opleiding beoogt studenten bewust te maken dat ‘de’ economisch bril die hij¹⁰ aantreft in het huidige eerstegraads werkgebied, geen universeel gegeven is. De context waarin een leraar AE lesgeeft is het resultaat van zowel interne als externe factoren.

De opleiding is nauw verbonden met het werkveld. Hiermee beoogt de opleiding constant de aansluiting te vinden bij ontwikkelingen in het schoolvak, ontwikkelingen binnen de economische vakwetenschap en economische vakdidactiek en de economische actualiteiten. Het panel vindt dat dit met name in de economische sector van belang, omdat het vak aan veel veranderingen onderhevig is.

Zie voor de beschrijving van de overige bevindingen (bekwaamheidseisen, niveau, profilering en eigen inkleuring, onderzoek, internationale dimensie, afstemming met het werkveld en vakgenoten) het generieke gedeelte van dit rapport.

¹⁰ Daar waar in dit rapport ‘hij’ of ‘zijn’ geschreven staat, kan ook ‘zij’, ‘haar’, ‘hen’ of ‘hun’ worden gelezen.

Weging en Oordeel: voldoet

Op basis van de generieke bevindingen en de invulling die de opleiding Leraar Algemene Economie geeft aan de landelijke kennisbasis, beoordeelt het panel Standaard 1 als 'voldoet'. Het panel stelt vast dat de landelijke kennisbasis wordt gebruikt als uitgangspunt voor de opleiding, waarmee de wettelijke bekwaamheidseisen worden afgedekt. De opleiding beoogt leraren economie op te leiden die los van lesmethodes werken en gebruikmaken van de actualiteit om hun leerlingen uit te dagen. Het panel vindt dit een passend uitgangspunt bij een eerstegraads leraar Algemene Economie.

11.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (opzet en inhoud van het generieke programma, didactische uitgangspunten, werkplekieren, studielast en studeerbaarheid, personeel algemeen en generieke voorzieningen) het generieke deel van dit rapport.

Programma

Inhoud en samenhang van het programma

Het auditpanel stelt op basis van de documentatie en de gesprekken vast dat de opleiding een stevig programma aanbiedt, waarin de beoogde leerresultaten zijn vertaald naar leerdoelen en modules. In de studiegids staat een duidelijke beschrijving van alle modules en bijbehorende leerresultaten. In het programmaoverzicht is de opzet en samenhang tussen de modules duidelijk gemaakt. Studenten volgen modules van 5 tot 10 EC, gedurende respectievelijk één of twee blokken. Naast colleges en werkgroepen lopen studenten stage, zoals beschreven in het generieke rapport onder werkplekieren.

In het programma wordt onderscheid gemaakt tussen de vakspecifieke leerlijn en de vakdidactische leerlijn (zie voor de vakdidactische leerlijn het generieke rapport). Tijdens de gesprekken werd het duidelijk dat binnen de opleiding Leraar Algemene Economie ook in de vakinhoudelijke modules vakdidactiek wordt geïntegreerd. Studenten bevestigden dit en gaven tegelijkertijd aan dat de integratie tussen vakinhoud en vakdidactiek nog meer toegepast kan worden.

In de vakinhoudelijke leerlijn starten studenten met modules 'Economische geschiedenis' en 'Micro-economie'. Juist deze combinatie van modules maakt het mogelijk dat studenten vanaf de start van de master vertrouwd raken met essentiële vaardigheden voor de eerstegraads economiedocent: het aandachtig bestuderen van teksten van economische denkers en beschouwingen over de ontwikkeling van de economie als wetenschap, alsook het meer algebraïsch-cijfermatige denken, inclusief aandacht voor speltheorie.

Het panel zag een duidelijke, concentrische opbouw tussen de leerjaren in het programma. Zo starten de studenten met modules over micro-economie en gedurende de opleiding wordt de concentrische opbouw doorgezet naar macro-economie, in bijvoorbeeld de modules 'Internationale economie' en 'Monetaire economie'.

Onderzoek

Kenmerkend voor de vakmasters is de nadruk op het onderzoekende en reflectieve vermogen van de eerstegraads leraar. Het panel vindt dat studenten in het programma voldoende in aanraking komen met onderzoeksvaardigheden. Onder meer door het regelmatig optreden van gastdocent van de Universiteit Tilburg.

Het panel is positief over de extra slag die de opleiding Leraar Algemene Economie maakt in de

gesprekken met studenten. Nadat studenten een onderzoeksopdracht hebben uitgevoerd, worden studenten uitgedaagd om uit te leggen hoe het gedane onderzoek weerslag zal krijgen in de vakgroep van de student. Studenten doen veelal onderzoek op microniveau (in de klas) en met deze verdere verdieping naar het mesoniveau (in de vakgroep), vindt het panel dat de extra stap die de eerstegraads leraar maakt, duidelijk gezet wordt. De eerstegraads leraar positioneert zichzelf zo als kartrekker binnen de vakgroep.

Internationale en interculturele dimensie

De opleiding Leraar Algemene Economie haakt aan bij relevante (inter)nationale ontwikkelingen op het gebied van economische vakinhoud, vakdidactiek en actualiteit. Zo vertelden docenten dat zij regelmatig actualiteiten uit het nieuws meenemen de lessen in. Studenten gaven aan deze voorbeelden te waarderen: zij leren hoe ze de actualiteit kunnen verwerken in hun lessen. Het panel hoorde tijdens het gesprek mooie voorbeelden van het verwerken van actualiteiten in de lessen van studenten, bijvoorbeeld over het effect van de klimaatcrisis op economie of de val van de Silicon Valley Bank.

Daarnaast besteedt de opleiding aandacht aan internationale contexten en vergelijkt deze met de Nederlands economische context. Zo gaan studenten aan de slag met een landenstudie, waarin ze zich verdiepen in de economische casuïstiek van een niet-Westers land. Tijdens de module 'Internationale economie' verdiepen studenten zich in de interactie tussen economische actoren in de Europese en mondiale context.

Instroom, studeerbaarheid en begeleiding

De masteropleiding Leraar Algemene Economie is een kleinschalige opleiding waar jaarlijks zo'n tien tot vijftien studenten starten. Studenten stromen door vanuit de bachelor of zijn al enige tijd werkzaam als tweedegraads docent en willen zich nu verder professionaliseren. Alle studenten zijn werkzaam als docent, in het voortgezet of middelbaar beroepsonderwijs.

Uit de evaluaties en het gesprek met studenten, maakt het panel op dat de verhouding tussen studielast en studiepunten goed verdeeld is. Ze waarderen het dat de opleiding vooraf duidelijk en eerlijk communiceert dat de complete opleiding in twee jaar weliswaar haalbaar is, maar niet voor iedereen vanzelfsprekend zal zijn. Ook binnen de vakken wordt er volgens hen door docenten duidelijk gecommuniceerd wat er van hen wordt verwacht, waar ze op worden beoordeeld en hoe tot een gewenste prestatie kan worden gekomen.

Studenten zijn tevreden over de begeleiding die zij ontvangen gedurende de opleiding. De kleinschaligheid van de opleiding draagt hier volgens de studenten die het panel sprak bij aan. Studenten voelen zich gehoord en ervaren begeleiding op maat. Er wordt voldoende meegedacht met de student door docenten.

Naast colleges is het werkplekleren (zie ook het generieke rapport) een onderdeel van de opleiding. Het panel geeft de opleiding mee de begeleiding op de werkplek, van een collega eerstegraads docent – algemene economie of een aanverwant gamma-vak - formeler te borgen. Het ontvangen van feedback van een eerstegraads docent is belangrijk voor de ontwikkeling van de student vindt het panel.

Personeel

De opleiding Algemene Economie wordt verzorgd door een gevarieerd docententeam, bestaande uit vijf kerndocenten voor de vakinhoudelijke en vakdidactische vakken. Enkele docenten zijn ook werkzaam binnen de tweedegraadsopleiding Leraar Algemene Economie, waardoor verticale lijnen tussen de programma's gerealiseerd worden. Kerndocenten hebben hun eigen expertise. Sinds schooljaar 2022-2023 is er veel samenwerking met de opleiding Leraar Bedrijfseconomie. Waar het inhoudelijk zinvol wordt geacht (e.g. denkvaardigheden, visievorming, misconcepten en vakoverstijgend werken), wordt gezamenlijk college gegeven.

Het panel stelt op basis van documentatie en het gesprek met docenten vast dat het team voldoende expertise beslaat in het economisch domein. Daarnaast wordt er veelvuldig gebruik

gemaakt van gastdocenten, door de nauwe contacten die docenten in het werkveld hebben. Studenten waren erg enthousiast over de gastdocenten en de actuele input die de gastdocenten met zich meebrengen. Naast vakinhoudelijke expertise, beschikken docenten binnen de opleiding Leraar AE ook over voldoende pedagogisch-didactische bekwaamheden, zo stelt het panel vast.

Uit het SDO (student-docent overleg) blijkt dat studenten zeer tevreden zijn over de vakinhoudelijke en vakdidactische expertise van docenten. Het panel hoorde dit terug in het gesprek dat het voerde met studenten. Studenten gaven weliswaar aan dat docenten verschillen in aanpak, maar dat het docententeam wel als één geheel functioneert.

Opleidingsspecifieke voorzieningen

Het panel stelt vast dat zowel de fysieke als digitale voorzieningen op orde zijn voor de opleiding Leraar Algemene Economie. Zie het generieke rapport voor een onderbouwing.

Weging en Oordeel: voldoet

Het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet' voor de opleiding Leraar Algemene Economie van FLOT. De vakspecifieke kennisbasis is op heldere wijze vertaald naar een stevig samenhangend programma. Door het programma te volgen, kunnen studenten de bekwaamheidseisen, de daarvan afgeleide leeruitkomsten en kennis en vaardigheden op masterniveau ontwikkelen. De studenten zijn tevreden over het inhoudelijk niveau van het programma.

De opleiding kiest voor een concentrische opbouw binnen het programma, wat het panel duidelijk terug zag komen. Studenten starten met micro-economische modules en gedurende de opleiding geraken de modules meer macro-economisch van aard. Het panel zag hierbij ruim voldoende aandacht voor internationale economische aspecten en actualiteiten. Gedurende de opleiding is er aandacht voor het ontwikkelen van een kritische en onderzoekende houding.

De opleiding wordt verzorgd door inhoudelijk deskundige, enthousiaste en nauw bij de studenten betrokken docenten. Alle docenten zijn didactisch bekwaam en beschikken over een didactische bevoegdheid. Daarnaast maakt de opleiding gebruik van gastdocenten, waardoor de relatie met actualiteit en het werkveld wordt geborgd. FLOT besteedt voldoende aandacht en tijd aan professionalisering van docenten.

Studenten gaven aan dat zij weten met welke vragen ze bij welke docentopleider terecht kunnen. Ook over de studiebegeleiding waren studenten positief. Er wordt, mede door de kleinschaligheid, meegedacht met studenten en begeleiding op maat aangeboden.

11.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Zie voor de bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (systeem van toetsen en beoordelen, borging validiteit, betrouwbaarheid, inzichtelijkheid, examen- en toetscommissie en afstuderen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Systeem van toetsen en beoordelen

De opleiding leraar Algemene Economie heeft het toetsbeleid van FLOT geconcretiseerd in een eigen toetsplan. Hierin wordt de kleur en identiteit van de opleiding zichtbaar. Het panel stelt op basis van het toetsplan en de bekeken toetsen vast dat de gebruikte toetsvormen voldoende variëren en aansluiten bij de verschillende eenheden van leeruitkomsten. Toetsen worden binnen de opleiding zowel summatief als formatief ingezet. Het panel vernam van studenten dat zij door de toetsen en de feedback die zij ontvangen verder komen in hun ontwikkeling. Aan de hand van de steekproef en de aangeleverde documentatie stelt het panel vast dat de opleiding een valide, betrouwbaar en inzichtelijk systeem van toetsen en beoordelen hanteert.

Het auditpanel heeft kennisgenomen van een steekproef van toetsen en vindt deze op masterniveau. Zo keek het panel naar enkele voorbeeldopdrachten (klassensituaties) uit de vakdidactische leerlijn, waarbij studenten in drie onderdelen een opdracht in de praktijk uitvoeren. Studenten moeten een economisch concept doceren (bijvoorbeeld een economisch misconcept rechtzetten of een paradox ontrafelen), dan wel ontwikkelen (bijvoorbeeld toetsvragen ontwikkelen volgens de criteria van hogere orde denken). Tijdens het locatiebezoek werden twee van zulke opdrachten door studenten toegelicht, waarvan het panel onder de indruk was. Het werd voor het panel duidelijk dat de opleiding zich inzet om toetsen te gebruiken voor verschillende doelen. Studenten oefenen het doceren in een veilige omgeving (namelijk in het bijzijn van medestudenten) en ontwikkelen zich tegelijkertijd in de rol van vormgever van onderwijs. De opleiding gebruikt de klassensituaties als aanvulling op de stage die studenten lopen. Door deze opdrachten tijdens de opleiding te doen, krijgen studenten directe feedback van docenten op vakinhoud en vakdidactiek. Het panel vindt dit tevens passen bij het doel van de opleiding om vakinhoud en vakdidactiek verder met elkaar te integreren.

Studenten gaven aan dat zij de klassensituaties en interviews erg waarderen. Deze toetsmomenten bieden mooie oefenmomenten en studenten vinden dat zij waardevolle en bruikbare feedback ophalen van zowel peers als docenten.

Afstudeerprogramma

Het afstudeerprogramma is voor alle eerstegraads lerarenopleidingen binnen FLOT gelijk. Studenten tonen aan het einde van de opleiding aan de leerresultaten op eindniveau te beheersen met het 'Vakdidactisch ontwerponderzoek'. Studenten krijgen de mogelijkheid om de onderzoekscyclus op drie manieren uit te voeren: lesson study, design as research (DARE) en een individueel ontwerponderzoek. Zie het generieke deel van dit rapport voor een beschrijving.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel beoordeelt Standaard 3 voor de masteropleiding Leraar Algemene Economie als 'voldoet'. De opleiding heeft het FLOT-brede toetsbeleid geconcretiseerd in een eigen toetsplan. Op basis hiervan, de toetsmatrijzen en het KLOTS-schema concludeert het panel dat het systeem van toetsen en beoordelen goed op orde is binnen de opleiding. De opleiding hanteert een duidelijke visie op toetsen en beoordelen, waarbij zowel summatieve als formatieve

aspecten naar voren komen. Het panel stelt op basis van de bekeken toetsen en de aangeleverde documentatie vast dat het systeem van toetsen en beoordelen valide, betrouwbaar en inzichtelijk is.

11.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Wijze waarop afgestudeerden functioneren in de praktijk

In het generieke deel van dit rapport meldde het auditpanel dat het gerealiseerde niveau van de master lerarenopleidingen van FLOT onder andere blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden als eerstegraads leraar functioneren in de praktijk. Deze bevindingen zijn onverkort van toepassing op de master lerarenopleiding Algemene Economie.

Eigen oordeel van het auditpanel over het gerealiseerde niveau

Om het gerealiseerde niveau van studenten van de opleiding te beoordelen, bekeek het panel van acht studenten de eindwerken waarin studenten hun leeruitkomsten aantonen uit de studiejaar 2022 en 2023. In de gemaakte steekproef van eindwerken is rekening gehouden met een spreiding over studiejaar en beoordelingen. Het panel bekeek van twee studenten het volledige afstudeerdossier, bestaande uit het Vakdidactisch Ontwerponderzoek en een werkstuk horend bij het vak Monetaire Economie: Landenstudie.

Het panel is positief over het eindniveau dat studenten laten zien bij het afstuderen en kan zich goed vinden in de gegeven beoordelingen. Studenten tonen duidelijk het masterniveau aan in het Vakdidactisch Ontwerponderzoek en beschikken over de bekwaamheden van een eerstegraads leraar. Alle eindwerken werden door het panel als voldoende beoordeeld en de panelleden konden zich vinden in de gegeven beoordelingen. De onderwerpen van de Vakdidactische Ontwerponderzoeken beoordeelt het panel als relevant, actueel en representatief voor een masteropleiding. Zo las het panel afstudeerwerken met vraagstukken over 'het correct formuleren van antwoorden op economische verschijnselen', 'formatief handelen in de sectie economie' en 'de doorstroom van vmbo-tl naar havo'.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel beoordeelt de master lerarenopleiding Algemene Economie op Standaard 4 als 'voldoet'. De opleiding leidt studenten op die het masterniveau duidelijk aantonen en een sterke vakinhoudelijke en vakdidactische kennisbasis hebben. Dit zag het panel terug in de eindwerken en toetsen die hij bekeek en waarvan hij stelt dat studenten de bekwaamheidseisen aantonen. De onderwerpen van de bekeken eindwerken zijn relevant, actueel en dragen bij aan de ontwikkelingen van het schoolvak Economie in de bovenbouw.

Alumni en werkveldvertegenwoordigers spraken in de generieke gesprekken hun waardering uit voor de masteropleiding en benadrukten de meerwaarde van de eerstegraads bevoegdheid. Niet alleen de vakinhoudelijke verdieping, maar ook de verbredende visievorming op het (eerstegraads) leraarschap en de daarbij horende rol op mesoniveau, werden hierbij benadrukt.

12. ALGEMEEN EINDOORDEEL ALGEMENE ECONOMIE

De hbo-masteropleiding tot leraar Algemene Economie in de eerste graad van FLOT biedt volgens het panel een uitgebreid vakinhoudelijk en vakdidactisch programma aan, waarin de verschillende componenten goed zijn geïntegreerd. Studenten verdiepen en verbreden hun kennis en inzichten in het economisch domein. Daarbij ontwikkelen studenten zich tot eerstegraads leraren in de vaksectie. Het panel trof zeer deskundige en betrokken docenten aan, die bevolgen spreken over de opleiding. De wijze waarop docenten actualiteiten en voorbeelden uit de praktijk de opleiding inbrengen, vindt het panel noemenswaardig.

Het auditpanel beoordeelde alle standaarden als 'voldoet' en komt op grond van de beslisregels van de NVAO tot het eindoordeel 'positief' voor de master lerarenopleiding Algemene Economie van FLOT.

13. AANBEVELINGEN ALGEMENE ECONOMIE

In het rapport staan enkele ontwikkelpunten genoemd. Deze ontwikkelpunten zijn alle van belang, maar het panel wil in dit hoofdstuk de nadruk leggen op de volgende aanbeveling:

Zorg voor borging van het werkplekleren

Tijdens het gesprek dat het panel met studenten voerde, bleek dat niet alle studenten een werkplekbegeleider hebben in het eerstegraads gebied. Studenten gaven aan dat ze voldoende vertrouwen hebben in hun eigen didactische vaardigheden. Het panel vindt dat ook juist bij een master de werkplekbegeleiding belangrijk is om de rol van de eerstegraads docent te ontwikkelen bij studenten en beveelt de opleiding dan ook aan om met de stageschool afspraken te maken over hetgeen van de begeleider wordt verwacht.

14. SCORETABEL ALGEMENE ECONOMIE

Scoretabel paneloordelen Fontys Lerarenopleiding Tilburg - Fontys Hogeschool hbo-masteropleiding Leraar Algemene Economie deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-masteropleiding
Leraar Bedrijfseconomie
deeltijd

FLOT – Fontys Hogeschool

CROHO nr. 45271

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2017)

In het vorige accreditatiebesluit over de opleiding is een aantal adviezen ter verbetering en ontwikkeling geformuleerd. In onderstaande tabel volgen de adviezen die gelden voor de master lerarenopleiding Bedrijfseconomie, gevolgd door de verbeteracties die de opleiding in gang heeft gezet.

Aanbeveling (ingekort)	Ondernomen actie
<p>Maak gebruik van de informele banden van studenten onderling. Bevorder onderling schoolbezoek, gastlessen op een andere school, de opbouw en het gebruik van vakdidactische netwerken voor studenten, alumni en docenten van de opleiding.</p>	<p>Bij de module Vakdidactiek is de insteek geweest om de schoolpraktijk een prominenter plek te laten innemen. Door studenten minilessen en presentatie aan elkaar te laten geven, die direct van (peer)feedback worden voorzien, is getracht de schoolpraktijk op een veilige manier na te bootsen. Een van de doelen is dat studenten niet alleen met, maar ook van elkaar leren. Verder wordt verbinding gezocht bij overlappende onderwerpen met studenten van algemene economie.</p>
<p>Ontwikkel het beleid voor de begeleiding van studenten bij het afsluitend onderzoek, met name de eerste fase van het afsluitend onderzoek, verder.</p>	<p>De opleiding biedt studenten bijeenkomsten aan waarin ze worden begeleid bij het kiezen van een onderwijs en het schrijven van een onderzoeksvoorstel. De opleiding stimuleert studenten ene vakdidactisch onderwerp voor het (afstudeer)onderzoek te kiezen. Hierbij kan de student de focus leggen op het verbeteren van de eigen vakdidactische vaardigheden bij een veelvuldig voorkomend probleem bij leerlingen. Of er kan voor een vakdidactisch praktijkprobleem gekozen worden dat leeft binnen de vaksectie.</p>
<p>Bevorder lange lijnen in de persoonlijke begeleiding van studenten vanaf de intake. Breng samen met studenten in kaart welke talenten en ambities van studenten extra aandacht kunnen krijgen gedurende de opleiding, welke vrijstellingen gegeven kunnen worden en waar de keuze-elementen in de opleiding liggen.</p>	<p>Bij de intake wordt met de student besproken wat mogelijke vrijstellingen zijn. Ook wordt er aandacht besteed aan de persoonlijke situatie van de studenten (e.g. of de studieduur vna twee jaar realistisch is in combinatie met het persoonlijke en professionele leven van de student). Tijdens de opleiding houdt de SLB een vinger aan de pols. Als tijdens de opleiding besloten wordt de studieduur over een langere tijd te spreiden, denkt de SLB mee over een logisch onderwijsprogramma.</p>
<p>De vakdidactische kwaliteit van docenten en de omvang van het docenten team zijn belangrijke aandachtspunten voor de opleiding.</p>	<p>De samenstelling van het docententeam is met ingang van 1 augustus 2020 veranderd. Er is meer ervaring vanuit de beroepspraktijk binnengehaald. Met de vakdidactische expertise in het team is de opleiding aan de slag gegaan.</p>
<p>Stem met andere master lerarenopleidingen en vertegenwoordigers uit het werkveld af over de eisen aan het (onderwerp voor het) masteronderzoek.</p>	<p>De opleiding sluit aan bij de landelijke ontwikkeling om het afstudeeronderzoek meer vakdidactisch in te steken.</p>

15. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN BEDRIJFSECONOMIE

15.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De master Leraar Bedrijfseconomie leidt haar studenten op tot bevoegde en bekwame docenten in het voorbereiden hoger onderwijs (VHO). Daartoe ontwikkelen zij zich tijdens hun opleiding tot experts binnen de domeinen van het schoolvak bedrijfseconomie. De opleiding bouwt voort op de inhoud van de bacheloropleiding. De unieke hbo-masteropleiding Leraar Bedrijfseconomie baseert zich op de landelijke kennisbasis eerstegraadslerarenopleiding bedrijfseconomie uit 2018. Daarnaast hanteert de opleiding de drie bekwaamheidseisen die gelden voor eerstegraads lerarenopleidingen, zoals beschreven in het generieke deel van dit rapport.

Studenten worden uitgedaagd om (vakdidactisch)onderzoek in te zetten om een bijdrage te leveren aan de innovatie van de eigen beroepspraktijk en het professioneel handelen. In het gesprek dat het panel voerde met de opleiding, werd duidelijk dat de hbo-master studenten verbreding en verdieping biedt. Daarbij zet de masteropleiding in op het neerzetten van de eerstegraads leraar als professional in de organisatie op mesoniveau.

De kennisbasis vormt daadwerkelijk een basis, die constant wordt aangevuld met accenten vanuit de actualiteit en het schoolvak Bedrijfseconomie. Het panel is enthousiast over hoe de opleiding relevante actualiteiten meeneemt in de lessen. Studenten zijn constant bezig met het verbreden en verdiepen van hun eigen kennis van het vak om dit vervolgens te conceptualiseren naar de context van het schoolvak. Het didactiseren van de kennis die studenten meekrijgen in de opleiding naar het schoolvak is belangrijk.

De landelijke kennisbasis beschrijft wat minimaal van een startbekwame leraar mag worden verwacht, zowel qua inhoud als het bijbehorende niveau, ongeacht de instelling waar de student is opgeleid. Omdat Fontys als enige instelling de opleiding tot eerstegraads leraar in Bedrijfseconomie aanbiedt, is de opleiding nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van de kennisbasis.

De kennisbasis Bedrijfseconomie kent zes domeinen: i) Management accounting, ii) Corporate finance, iii) Financial accounting, iv) Strategisch management en organisatie, v) Commerciële economie en vi) Contracten. Binnen de domeinen wordt gewerkt met subdomeinen.

De vakinhoudelijke en vakdidactische modules van de opleiding zijn gebaseerd op de landelijke kennisbasis. Binnen deze modules leggen docenten accenten in de kennisbasis vanuit twee perspectieven:

- Ontwikkelingen binnen het examenprogramma bedrijfseconomie havo/vwo.
- Ontwikkelingen binnen de (bedrijfs)economische vakdidactiek

De opleiding is nauw verbonden met het werkveld. Hiermee beoogt de opleiding constant de aansluiting te vinden bij ontwikkelingen in het schoolvak, bedrijfseconomisch vakmanschap,

vakdidactiek en actualiteiten in de bedrijfseconomie. Het panel vindt dat dit met name in de (bedrijfs)economische sector van belang, omdat het vak aan veel veranderingen onderhevig is.

Zie voor de beschrijving van de overige bevindingen (bekwaamheidseisen, niveau, profilering en eigen inkleuring, onderzoek, internationale dimensie, afstemming met het werkveld en vakgenoten) het generieke gedeelte van dit rapport.

Weging en Oordeel: voldoet

Op basis van de generieke bevindingen en de invulling die de opleiding Leraar Bedrijfseconomie geeft aan de landelijke kennisbasis, beoordeelt het panel Standaard 1 als 'voldoet'. Het panel is enthousiast over de wijze waarop de unieke opleiding zich positioneert naast universitaire masters. De praktijkgerichte inslag en de constante verbinding met actualiteiten uit het werkveld zijn sterke punten volgens het panel. De kennisbasis is daarmee een echte basis, die constant wordt uitgebreid en aan de actualiteit onderhevig is.

15.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (opzet en inhoud van het generieke programma, didactische uitgangspunten, werkplekieren, studielast en studeerbaarheid, personeel algemeen en generieke voorzieningen) het generieke deel van dit rapport.

I. Programma

Inhoud en samenhang van het programma

Het auditpanel stelt vast dat de opleiding een mooi en stevig vakspecifiek programma aanbiedt. In de masteropleiding is zowel aandacht voor vakmanschap als meesterschap. De twee perspectieven vanuit waar de opleiding accenten legt in de kennisbasis, waren duidelijk terug te zien in zowel de generieke curriculumonderdelen als de opleidingsspecifieke vak- en didactische cursussen. Het vakspecifieke programma is opgebouwd uit drie leerlijnen:

- **Conceptuele leerlijn.** In deze leerlijn staat de kennis van bedrijfseconomie, de theorie en denk- en werkmodellen centraal. Studenten verdiepen hun theoretische kennis en dit wordt verbonden aan zowel de actualiteit als aan de beroepspraktijk van de docent in het eerstegraads gebied. Voorbeelden van onderwijseenheden waarin studenten zich verder verdiepen binnen deze leerlijn zijn 'Marketing', 'Financieringsvraagstukken', 'Financiële zelfredzaamheid', 'Management en accounting' en 'Organisatievraagstukken'.
- **Integrale leerlijn.** Binnen de onderwijseenheid 'Ondernemingsanalyse' worden alle vakspecifieke onderwijseenheden met een analyse van een beursgenoteerde onderneming aan elkaar verbonden. Studenten voeren twee keer tijdens de opleiding (in zowel jaar 1 als jaar 2) een dergelijke integrale ondernemingsanalyse uit. De analyses richten zich op operationele, investerings- en financieringsactiviteiten van verschillende beursgenoteerde ondernemingen. Bij een dergelijke analyse komen de bedrijfseconomische vakken samen, waarbij de student een adequaat beeld dient te geven van een onderneming en de te varen strategische koers.
- **Vakdidactische leerlijn.** Binnen de vakdidactische modules (ieder leerjaar beslaat het vak een periode) ontwikkelen studenten een visie op het vak. Zij vullen hun (vak)didactische gereedschapskist met beroepsproducten die zij tijdens de onderwijseenheden ontwikkelen vanuit hun eigen visie. Hiermee stimuleert de opleiding eigenaarschap bij de student, wat past bij de rol van de eerstegraads docent.

Lessen worden ingestoken vanuit een visie gebaseerd op bedrijfseconomisch redeneren (het proces waarbij individuen of organisaties economische principes toepassen om zakelijke beslissingen te nemen). Dit omvat het analyseren van onder meer kosten, opbrengsten en risico's om uiteindelijk weloverwogen keuzes te maken thans te optimaliseren. Opleiders laten

studenten constant nadenken over wat zij doen, waarom zij iets doen en waarom dit belangrijk is om leerlingen aan te leren om zo tot een optimale leerprestatie te komen.

Studenten voeren hun opleiding deels uit in de praktijk, voor de klas in het eerstegraads gebied. De insituutopleider (opleider die op werkplekbezoek gaat) is een collega met ruime ervaring in het voortgezet onderwijs, waardoor hij¹¹ studenten ter plekke kan voorzien van nuttige feedback (op zowel pedagogisch als vakdidactisch gebied). Studenten lieten het panel weten dat zij geen specifieke werkplekbegeleider hebben. Studenten voelen zich voldoende bekwaam doordat zij reeds een tweedegraads bevoegdheid hebben. Zij zien het werkplekleren vooral als moment waarop zij zichzelf als eerstegraads docent in de vakgroep ontwikkelen. Het panel vindt dat ook bij een master lerarenopleiding voldoende werkplekbegeleiding moet zijn. De rol van de eerstegraads docent verandert ook in het opzicht van meer begeleiding aan leerlingen om vaardigheden op een hoger niveau te ontwikkelen. Daar doet het panel de aanbeveling aan de opleiding om het werkplekleren strakker te borgen.

Onderzoek

Naast de aandacht voor onderzoeksvaardigheden in de generieke modules en de afstudeeropdracht (Vakdidactisch Ontwerponderzoek), komt onderzoek ook aan bod in het vakspecifieke programma. Met name binnen de integrale leerlijn, waar studenten aan de slag gaan met het analyseren en werken aan een kritische houding. Ze gaan aan de slag met authentieke input in contextrijke situaties en worden zo gestimuleerd om een veelheid aan bedrijfseconomische problemen te verkennen, te analyseren en op te lossen. Het panel vindt het een sterk punt dat vakinhoud en onderzoek zo met elkaar geïntegreerd zijn. Daarbij worden regelmatig gastdocenten van de Universiteit Tilburg ingevlogen, die studenten extra verdieping op vakinhoudelijk onderzoek bieden.

Internationale en interculturele dimensie

De internationale dimensie komt in verschillende onderwijseenheden aan bod, mede door de constante verbinding met de actualiteit in de sector. Zo gaven studenten aan dat zij veel hebben gehad aan de voorbeelden uit de internationale (bedrijfs)economie die tijdens lessen worden aangehaald. De voorbeelden uit verschillende contexten bieden de mogelijkheid om de eigen lespraktijk te verrijken en leerlingen ook met verschillende perspectieven in aanraking te laten komen, vertelden studenten aan het panel.

Instroom, studeerbaarheid en begeleiding

De masteropleiding leraar Bedrijfseconomie is een kleinschalige opleiding waar jaarlijks vijftien tot twintig studenten starten. Studenten stromen door vanuit de bachelor of zijn al enige tijd werkzaam als tweedegraads docent en willen zich nu verder professionaliseren. Alle studenten zijn werkzaam als docent, in het voortgezet of middelbaar beroepsonderwijs. Omdat de opleiding uniek is in Nederland, komen studenten vanuit het hele land naar de locatie in Tilburg om de opleiding te volgen.

Uit de evaluaties en het gesprek met studenten blijkt dat studenten tevreden zijn over de studeerbaarheid van het programma. Ze ervaren pieken, maar dat hoort bij een opleiding gaven studenten aan. De opleiding doet er wel voldoende aan om studenten in het stramien van leren te krijgen. Bijvoorbeeld bij Ondernemingsanalyse I aan het begin van de opleiding, waarbij studenten wekelijkse inleveropdrachten moeten maken en hier direct feedback op ontvangen.

Studenten zijn tevreden over de begeleiding die zij ontvangen tijdens de opleiding. Docenten zijn kundig en bieden echt maatwerk volgens de studenten. Hierdoor ervaren zij begeleiding op maat. Bijvoorbeeld de mogelijkheid die studenten krijgen om begeleidingsafspraken de gehele week te kunnen plannen (in plaats van alleen op woensdag, de lesdag) en kunnen deze gesprekken ook digitaal plaatsvinden om de soms grote reistijd te besparen. Het panel vindt het goed dat de opleiding zo flexibel is in het bieden van individueel maatwerk in de begeleiding.

---

¹¹ Daar waar in dit rapport 'hij' of 'zijn' geschreven staat, kan ook 'zij', 'haar', 'hen' of 'hun' worden gelezen.

Naast colleges is het werkplekleren (zie ook het generieke rapport) een onderdeel van de opleiding. Het panel geeft de opleiding mee de begeleiding op de werkplek, van een collega eerstegraads docent – bedrijfseconomie of een aanverwant gamma-vak - formeler te borgen. Het ontvangen van feedback van een eerstegraads docent is belangrijk voor de ontwikkeling van de student vindt het panel.

In het gesprek met het panel gaven studenten aan dat zij voldoende ruimte ervaren om eventuele kritiek of verbetermogelijkheden aan te geven in bijvoorbeeld student-docent overleggen (SDO). Studenten vertelden het panel dat er daar echt naar hen wordt geluisterd en dat de feedback ook wordt opgepakt. Ook over de inhoud en de koppeling van het curriculum aan actualiteiten zijn studenten tevreden. Ze ervaren veel vakinhoudelijke kennis (zowel verbredend als verdiepend) in het eerste jaar, waardoor zij inhoudelijk boven de stof komen te staan. Dit zien ze als goede voorbereiding op het werkplekleren, ook al zijn studenten reeds werkzaam als docent.

II. Personeel

De opleiding Bedrijfseconomie wordt verzorgd door een enthousiast, bevlogen team met een breed palet aan expertise en didactische vaardigheden. Opleiders zijn naast hun rol als lerarenopleider ook op andere manieren actief binnen de opleiding, het instituut of daarbuiten. Zo is één van de opleiders ook werkzaam bij de Universiteit van Tilburg binnen de educatieve master, screent een lerarenopleider de eindexamens voor Bedrijfseconomie bij CITO en is een andere opleider lid van de examencommissie van FLOT.

Een klein team van docenten is verantwoordelijk voor de vakdidactische onderdelen van het programma. Het panel stelt vast dat de opleiders voldoende gekwalificeerd zijn. Samen met de vakgroep Algemene Economie van FLOT wordt, waar inhoudelijk zinvol, op onderdelen (o.a. denkvaardigheden, visievorming, misconcepten en vakoverstijgend werken) gezamenlijk college gegeven.

In het gesprek dat het panel met studenten voerde, werd duidelijk dat studenten positief zijn over het opleidersteam en de begeleiding die zij ontvangen. Studenten ervaren veel deskundigheid bij opleiders en gaven aan dat opleiders toegankelijk en communicatief sterk zijn. Daarnaast zijn opleiders betrokken bij de studenten en het welbevinden van studenten, merkte het panel op. Daarnaast ervaren studenten de opleiders als open en benaderbaar, zij kunnen punten van feedback of ander soort vragen altijd direct met de betreffende opleider bespreken. Het contact tussen studenten en opleiders werd 'goed en veilig' benoemd, wat het panel positief vindt.

III. Opleidingsspecifieke voorzieningen

Het panel stelt vast dat zowel de fysieke als digitale voorzieningen op orde zijn voor de opleiding Leraar Bedrijfseconomie. Zie het generieke rapport voor een onderbouwing.

Weging en Oordeel: voldoet

Het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet' voor de opleiding Leraar Bedrijfseconomie van FLOT. Er is een goede verdeling tussen generiek en vakinhoud/vakdidactiek. De vakspecifieke kennisbasis is op heldere wijze vertaald naar het programma. Door het programma te volgen, kunnen studenten de bekwaamheidseisen, de daarvan afgeleide leerniveaus en kennis en vaardigheden op masterniveau ontwikkelen. De studenten zijn tevreden over het inhoudelijk niveau van het programma.

De opleiding heeft een aantal duidelijke didactische uitgangspunten geformuleerd die ze aantoonbaar in het generieke en vakspecifieke onderwijs toepast. Onderzoekend vermogen en professionele ontwikkeling fungeren als rode draden in de opleiding. De internationale dimensie krijgt aandacht in de verschillende generieke modules en in de vakspecifieke modules;

De opleiding wordt verzorgd door inhoudelijk deskundige, enthousiaste en nauw bij de studenten betrokken docenten. Alle docenten zijn didactisch bekwaam en beschikken over een didactische bevoegdheid. FLOT besteedt voldoende aandacht en tijd aan professionalisering van

docenten.

Studenten gaven aan dat zij weten met welke vragen ze bij welke docentopleider terecht kunnen. Ook over de studiebegeleiding waren studenten positief. Er wordt, mede door de kleinschaligheid, meegedacht met studenten en begeleiding op maat aangeboden.

15.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Zie voor de bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (systeem van toetsen en beoordelen, borging validiteit, betrouwbaarheid, inzichtelijkheid, examen- en toetscommissie en afstuderen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Systeem van toetsen en beoordelen

De opleiding leraar Bedrijfseconomie heeft het toetsbeleid van FLOT geconcretiseerd in een eigen toetsplan. Hierin wordt de kleur en identiteit van de opleiding zichtbaar. Het panel stelt op basis van het toetsplan en de bekeken toetsen vast dat de gebruikte toetsvormen voldoende variëren (eg. kennis- of vaardigheidstoetsen, minilessen, onderzoeksopdrachten, beroepsproducten en portfolio's met een criteriumgericht interview) en aansluiten bij de verschillende eenheden van leeruitkomsten. Toetsen worden binnen de opleiding zowel summatief als formatief ingezet. Het panel vernam van studenten dat zij door de toetsen en de feedback die zij ontvangen verder komen in hun ontwikkeling.

Het auditpanel heeft kennisgenomen van een steekproef van toetsen en vindt deze op masterniveau. De toets voor Ondernemingsanalyse 1 vond het panel uitgebreid en goed. Ook over de bijhorende rubric was het panel tevreden. Aan de hand van de steekproef en de aangeleverde documentatie stelt het panel vast dat de opleiding een valide, betrouwbaar en inzichtelijk systeem van toetsen en beoordelen hanteert.

Uit de evaluaties en het gesprek dat het panel met studenten voerde, blijkt dat studenten leraar Bedrijfseconomie over het algemeen tevreden zijn over het toetsen en beoordelen. Als aandachtspunten uit het student-docentoverleg (SDO, maart 2023) kwam naar voren dat niet bij alle vakken even duidelijk was wat studenten voorafgaand aan het tentamen of ander soort cursusaftluiting konden verwachten. Het werd duidelijk dat de opleiding deze zaken oppakt en verbeteringen doorvoert.

Afstudeerprogramma

Het afstudeerprogramma is voor alle eerstegraads lerarenopleidingen binnen FLOT gelijk. Studenten tonen aan het einde van de opleiding aan de leerresultaten op eindniveau te beheersen met het 'Vakdidactisch ontwerponderzoek'. Studenten krijgen de mogelijkheid om de onderzoeks cyclus op drie manieren uit te voeren: lesson study, design as research (DARE) en een individueel ontwerponderzoek. Zie het generieke deel van dit rapport voor een beschrijving.

Het panel sprak met studenten die zich in de afstudeerfase van de opleiding bevinden. Zij gaven aan tevreden te zijn met de opzet van het afstuderen en dat met name de Lesson Study populair is, omdat je als student bij deze methode gedwongen wordt om de vertaalslag van onderzoek naar de praktijk te maken vanuit je eigen handelen als docent. Het panel vond dit een mooie verwoording en geheel passend bij een hbo-masteropleiding, waarbinnen de praktijk centraal staat.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel beoordeelt Standaard 3 voor de masteropleiding leraar Bedrijfseconomie als 'voldoet'. De opleiding heeft het FLOT-brede toetsbeleid geconcretiseerd in een eigen toetsplan. Op basis hiervan, de toetsmatrijzen en het KLOTS-schema concludeert het panel dat het

systeem van toetsen en beoordelen goed op orde is binnen de opleiding. De opleiding hanteert een duidelijke visie op toetsen en beoordelen, waarbij zowel summatieve als formatieve aspecten naar voren komen. Het panel stelt op basis van de bekeken toetsen en de aangeleverde documentatie vast dat het systeem van toetsen en beoordelen valide, betrouwbaar en inzichtelijk is.

15.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Wijze waarop afgestudeerden functioneren in de praktijk

In het generieke deel van dit rapport meldde het auditpanel dat het gerealiseerde niveau van de master lerarenopleidingen van FLOT blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden als eerstegraads leraar functioneren in de praktijk. Deze bevindingen zijn onverkort van toepassing op de master lerarenopleiding Bedrijfseconomie.

Eigen oordeel van het auditpanel over het gerealiseerde niveau

Het auditpanel bekeek van acht studenten van de masteropleiding leraar Bedrijfseconomie eindwerken met de bijbehorende beoordelingsformulieren uit de studie jaren 2022 en 2023. In de gemaakte steekproef is rekening gehouden met een spreiding over studie jaren en beoordelingen. Het panel bekeek van drie studenten het volledige afstudeerdossier, bestaande uit de resultaten van het Vakdidactisch Ontwerponderzoek en de resultaten van het tentamen horend bij het vak Financiële Zekerheid. Van de overige vijf studenten bekeek het panel het resultaat van het Vakdidactisch Ontwerponderzoek.

Het panel is positief over het eindniveau dat studenten laten zien bij het afstuderen en kan zich vinden in de gegeven beoordelingen. De studenten tonen het masterniveau duidelijk aan, door onder andere de kritische reflectieve houding en een zorgvuldige verslaglegging ervan. De onderwerpen van de bekeken praktijkonderzoeken vond het panel relevant en passend bij een leraar Bedrijfseconomie. In de verslagen van het door de student uitgevoerde praktijkonderzoek is een oplossing gezocht voor een praktisch probleem waar ze tegenaan liepen in de eigen klas of school. Het auditpanel zag in de eindwerken ook meerwaarde voor de vaksecties op de scholen van studenten, waar de onderzoeksresultaten mee gedeeld worden. Voorbeelden zijn: formatief handelen binnen de school, *flipping the classroom* en het belang van *retrieval practice* in het leren. Deze, meer generieke onderzoeken, zijn uitgevoerd in lessen binnen het vak bedrijfseconomie. Hierdoor komt het leraarschap samen met de inhoud.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel komt op Standaard 4 tot het oordeel 'voldoet' voor de masteropleiding leraar Bedrijfseconomie. De opleiding levert studenten af die het masterniveau aantonen en een sterke, vakinhoudelijke kennisbasis hebben. Dit zag het panel terug in de eindwerken, waarvan hij stelt dat studenten de bekwaamheidseisen aantonen.

Alumni en werkveldvertegenwoordigers spraken hun waardering uit voor de masteropleiding en benadrukten de meerwaarde van de eerstegraads bevoegdheid. Niet alleen de vakinhoudelijke verdieping, maar ook de verbredende visievorming op het (eerstegraads) leraarschap en de daarbij horende (metacognitieve) vaardigheden, werden hierbij benadrukt.

16. ALGEMEEN EINDOORDEEL BEDRIJFSECONOMIE

De masteropleiding tot leraar Bedrijfseconomie in de eerste graad van FLOT biedt volgens het panel een uitgebreid vakinhoudelijk en vakdidactisch programma aan, waarin de verschillende componenten goed zijn geïntegreerd. Studenten verdiepen en verbreden hun bedrijfseconomische kennis en ontwikkelen zich tot eerstegraads leraar in de vaksectie. Het panel trof zeer deskundige en betrokken docenten aan, die bevolgen spreken over de opleiding en de studenten. De wijze waarop docenten actualiteiten en voorbeelden uit de praktijk de opleiding inbrengen, vindt het panel noemenswaardig. Het werkveld is tevreden over de eerstegraads docenten Bedrijfseconomie van FLOT en alumni gaven aan dat de masteropleiding van meerwaarde is geweest voor hun lespraktijk en hun rol als professional in de school.

Het auditpanel beoordeelde alle standaarden als 'voldoet' en komt op grond van de beslisregels van de NVAO tot het eindoordeel 'positief' voor de master lerarenopleiding Bedrijfseconomie van FLOT.

17. AANBEVELINGEN BEDRIJFSECONOMIE

In het rapport staan enkele ontwikkelpunten genoemd. Deze ontwikkelpunten zijn alle van belang, maar het panel wil in dit hoofdstuk de nadruk leggen op de volgende aanbevelingen:

Zorg voor borging van het werkplekleren

Tijdens het gesprek dat het panel met studenten voerde, bleek dat niet alle studenten een werkplekbegeleider hebben in het eerstegraads gebied. Studenten gaven aan dat ze voldoende vertrouwen hebben in hun eigen didactische vaardigheden. Het panel vindt dat ook juist bij een master de werkplekbegeleiding belangrijk is om de rol van de eerstegraads docent te ontwikkelen bij studenten en beveelt de opleiding dan ook aan om met de stageschool afspraken te maken over hetgeen van de begeleider wordt verwacht.

18. SCORETABEL BEDRIJFSECONOMIE

Scoretabel paneloordelen Fontys Lerarenopleiding Tilburg - Fontys Hogeschool hbo-masteropleiding Leraar Bedrijfseconomie deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-masteropleiding
Leraar Geschiedenis
deeltijd

FLOT – Fontys Hogeschool

CROHO nr. 45267

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2017)

In het vorige accreditatiebesluit over de opleiding is een aantal adviezen ter verbetering en ontwikkeling geformuleerd. In onderstaande tabel volgen de adviezen die gelden voor de master Lerarenopleiding Geschiedenis, gevolgd door de verbeteracties die de opleiding in gang heeft gezet.

Aanbeveling (ingekort)	Ondernomen actie
Laat studenten in hun portfolio reflecteren op het eigen en het gewenste handelen vanuit algemeen didactische, pedagogische en vakdidactische theorie.	De opleiding heeft dit opgenomen in de generieke onderdelen 'Pedagogische vraagstukken' en 'Didactisch handelen'. Deze onderdelen worden vakdidactisch aangeboden – dit maakt een algemenere benadering van de praktijk mogelijk. Reflectie hiervan is een verplicht onderdeel.
Maak in de beoordeling van de stage het oordeel van de vakdidacticus beter zichtbaar. Overweeg daarbij om verslagen van lesbezoeken op te nemen in het portfolio.	Voor het studieonderdeel 'Didactisch handelen', waarbinnen het oude werkplekleren generiek vorm heeft gekregen, heeft de opleiding gekozen voor vakdidactische leerwerktaken. Deze worden beoordeeld en van feedback voorzien door ene vakdidacticus. Het portfolio, horend bij 'Didactisch handelen' dient feedback te bevatten van tenminste twee door experts uitgevoerde lesobservaties (één vakdidactisch begeleider en één expert uit de beroepspraktijk.
Bevorder bij het praktijkonderzoek het kiezen van een vakdidactisch thema. Bevorder tevens het gebruik van empirisch vakdidactisch onderzoek.	In het nieuwe curriculum van de master is gekozen voor een specifiek vakdidactisch ontwerponderzoek (Lesson Study). In de opzet en begeleiding van de cursus 'Vakdidactisch ontwerponderzoek' wordt verwacht van studenten dat ze vakdidactische literatuur met betrekking tot empirisch vakdidactisch onderzoek verwerken in de onderbouwing van ontwerpprincipes of empirische dataverzameling.
Maak het profiel van de opleiding beter zichtbaar. Welk soort eerstegraads docenten geschiedenis wil de opleiding opleiden en hoe wordt daar in de opleiding naartoe gewerkt?	Met de opzet van het nieuwe curriculum is gepoogd duidelijker vorm te geven vanuit een door de opleiding gedragen visie. In de opbouw is gepoogd een leerlijn te ontwikkelen die het historisch redeneren en denken explicieter aanleert, alsmede een leerlijn die onderzoeksvaardigheden aanleert, zowel wat betreft de eigen vaardigheden als het didactiseren daarvan.
Stem met andere master lerarenopleidingen en vertegenwoordigers uit het werkveld af over de eisen aan het (onderwerp voor het) masteronderzoek.	De opzet van de cursus 'Vakdidactisch ontwerponderzoek' is in samenwerking met andere educatieve masters van FLOT vormgegeven. Met betrekking tot de vakspecifieke en vakdidactische onderdelen vindt peerreview met de Hogeschool van Amsterdam, de enige andere hbo-instelling die mansterdocenten geschiedenis opleidt, plaats.

Het panel is van mening dat de opleiding de aanbevelingen uit het vorige accreditatierapport op gedegen wijze heeft opgevolgd. In het onderstaande rapport

19. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN GESCHIEDENIS

19.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De hbo-masteropleiding Leraar Geschiedenis van FLOT leidt eerstegraads docenten op die, naast doceren in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, op basis van nieuwe theoretische inzichten op de onderwijspraktijk reflecteren. De opleiding beoogt leraren op te leiden die samen met andere betrokkenen betekenisvol en contextrijk geschiedenisonderwijs ontwikkelen, ontwerpen en doceren.

Zoals in het generieke gedeelte van dit rapport beschreven, hanteert de hbo-masterlerarenopleiding Geschiedenis voor haar onderwijs de landelijk vastgestelde generieke en vakspecifieke kennisbasis als uitgangspunt voor het onderwijs. FLOT biedt één van de twee masteropleidingen Leraar Geschiedenis aan in Nederland. Mede hierdoor waren docenten van de opleiding nauw betrokken bij de in 2018 ontwikkelde kennisbasis. Deze kennisbasis staat in nauwe verbinding met de kennisbasis voor de bacheloropleiding. In de bachelorkennisbasis wordt omschreven wat wel en niet tot geschiedenis behoort en wat de functies zijn van het schoolvak. In de masterkennisbasis wordt dieper ingegaan op de specifieke aard van het historische denken dat de basis vormt van de vakwetenschap geschiedenis. De kennisbasis voor de master leraar geschiedenis betreft de volgende domeinen en subdomeinen:

- Conceptuele principes van geschiedenis
  - Historisch denken
  - Functies van geschiedenis
- Vakdidactiek geschiedenis
  - Doelen van geschiedenisonderwijs
  - Ontwerpen van geschiedenisonderwijs
  - Kennis van toetsen en examineren van geschiedenis
- Wetenschappelijke grondslagen en ontwikkelingen
  - Kerntheorieën
  - Geschiedfilosofische en historiografische scholen
  - Verklaringsmodellen
- Historische vakkennis
  - Politieke geschiedenis
  - Sociaal-economische geschiedenis
  - Cultureel-mentale geschiedenis
  - Geschiedenis van het staatsrecht
  - Oriënterende tijdvakkenkennis
  - Kennis van historisch onderzoek

Het auditpanel stelt vast dat de opleiding in voldoende mate het brede spectrum van wetenschappelijke grondslagen van en ontwikkelingen rondom het schoolvak Geschiedenis

omvat, evenals de vakinhoud en vakdidactiek. Naast de kennisbasis wordt ook het eindexamenprogramma als uitgangspunt genomen binnen de opleiding.

Visie op onderzoekend vermogen

De eerstegraads docent Geschiedenis heeft naast kennisoverdracht ook de taak om leerlingen te helpen de hedendaagse wereld te begrijpen door het verleden te bestuderen. Hiervoor is het belangrijk dat leerlingen een kritische blik ontwikkelen en de beginselen van historisch redeneren meekrijgen. Om docenten hierop voor te bereiden, legt de opleiding een nadruk op het ontwikkelen van het onderzoekend vermogen van studenten.

Het hebben van voldoende onderzoekend vermogen is daarnaast van belang voor de eerstegraads docent op onderzoeksmatige wijze lesmateriaal en toetsen te ontwerpen. Hierbij is een eigen visie op het geschiedonderwijs van belang. Het panel stelt vast dat de opleiding hier sterk op in zet.

Visie op internationalisering

De opleiding hecht veel waarde aan internationalisering. Zij stelt internationale uitwisseling van kennis en ervaring als zeer waardevol voor studenten. Als docent geschiedenis is het essentieel om een breder begrip te hebben van wereldgebeurtenissen en de onderlinge verbondenheid tussen verschillende samenlevingen en culturen te begrijpen. Het panel onderstreept dit belang. Het integreren van een internationaal perspectief draagt bij aan het vermogen van studenten om kritisch na te denken over complexe historische gebeurtenissen. Dit versterkt hun lespraktijk en het overbrengen van vaardigheden als historisch redeneren.

Zie voor de beschrijving van de overige bevindingen (bekwaamheidseisen, niveau, profilering en eigen inkleuring, onderzoek, internationale dimensie, afstemming met het werkveld en vakgenoten) het generieke gedeelte van dit rapport

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel is van oordeel dat de hbo-masterlerarenopleiding Geschiedenis van FLOT 'voldoet' op Standaard 1. Zie voor de weging en onderbouwing van dit oordeel het generieke gedeelte van dit rapport. De opleiding beoogt vakdocenten op te leiden met een brede historische kennis teneinde deze kennis in te zetten voor betekenisvol geschiedonderwijs. Hiervoor neemt de vakmaster Geschiedenis de kennisbasis en de vastgestelde bekwaamheidseisen als uitgangspunten voor de beoogde leerresultaten. Het auditpanel stelt vast dat de opleiding hierbij tevens ruim voldoende actuele input uit onder andere de eindexamenprogramma's neemt.

De opleiding beoogt experts op te leiden die leerlingen helpen de hedendaagse wereld te begrijpen door het verleden te bestuderen. Dit vraagt om een sterke ontwikkeling van het onderzoekend vermogen in de vorm van onder andere historisch redeneren bij studenten. Het panel stelt vast onderzoek op geïntegreerde wijze aan bod komt gedurende de tweejarige deeltijdopleiding. Niet alleen nationale, maar ook internationale actualiteiten, betrekkingen en vergelijkingen komen hierbij aan bod.

19.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (opzet en inhoud van het generieke programma, didactische uitgangspunten, werkplekieren, studielast en studeerbaarheid, personeel algemeen en generieke voorzieningen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Inhoud, vormgeving en samenhang van het programma

Net als de andere vakmasters van FLOT, baseert de vakmaster Geschiedenis zich op de vijf pijlers en de plus van FLOT (zie ook het generieke gedeelte van dit rapport). Het curriculum van de opleiding krijgt vorm langs drie leerlijnen:

- De generieke leerlijn - zie voor een beschrijving het generieke gedeelte van dit rapport.
- De vakdidactische leerlijn - deze leerlijn breidt de kennisbasis vanuit de bachelor stapsgewijs uit. Synthese tussen (wetenschappelijke) vakliteratuur en de lespraktijk staat hierin centraal. Deze leerlijn zet, naast theoretische verdieping, in op theoretische reflectie op het nut en de noodzaak van geschiedenisonderwijs. Studenten worden uitgedaagd om inzichten en vaardigheden in onderzoek toe te passen en te evalueren. In deze leerlijn komen modules met betrekking tot visievorming, ontwerpen van onderwijs in het eerstegraads gebied en vakoverstijgende didactiek omtrent controversiële onderwerpen aan bod.
- De vakinhoudelijke leerlijn – deze leerlijn bouwt verder op de kennisbasis vanuit de bachelor. Studenten krijgen verdiepende modules omtrent geschiedfilosofie, geschiedenis van de rechtstaat en parlementaire democratie en geschiedenisonderwijs en actualiteiten aangeboden.

Binnen de vakinhoudelijke en vakdidactische leerlijnen wordt het onderwijs aangeboden in elf modules. In de modules werken studenten aan zogenaamde leerwerktaken, waarbij theorie en de onderwijspraktijk samenkomen. Het panel vindt dat de opleiding hiermee goed inzet op integratie van leren op de werkplek en het opdoen van verdiepende kennis.

Onderzoekende en kritische houding

Onderzoek komt op geïntegreerde wijze aan bod in verschillende modules. Het panel vindt dat de opleiding in hoge mate studenten uitdaagt om kritisch te kijken naar aangeboden kennis en zo een onderzoekende houding eigen te maken. In het tweede studiejaar ligt de nadruk op het aanleren van historisch redeneren op masterniveau. Daartoe verzorgt de opleiding zogenaamde *historische ateliers*. Hierin werken studenten in oplopende mate zelfstandig met historisch bronnenmateriaal ten einde beelden te vormen van het verleden. In deze ateliers komen studenten in aanraking met de uitdagingen van het werk als historicus alsmede uitdagingen die leerlingen op hun eigen niveau kunnen tegenkomen. De ervaring uit de historische ateliers bereidt studenten voor op het maken van een eigen historisch onderzoek (een deel van het

afstuderen). Het panel vindt de historische ateliers een kenmerkend aspect van de opleiding, waarmee zij haar studenten op integrale wijze voorbereidt op het historisch onderzoek.

Internationale en interculturele dimensie

De opleiding hecht veel waarde aan internationalisering, maar erkent de grote uitdagingen daaromtrent voor een praktijkgerichte masteropleiding. Graag zou ze daadwerkelijk buitenlandse scholen en lerarenopleidingen bezoeken, zodat waardevolle contacten tussen leraren-in-opleiding kunnen ontstaan. Meerdaagse excursie blijken met masterstudenten lastig te organiseren. Het panel vindt dat de opleiding in voldoende mate aandacht besteedt aan de internationale en interculturele dimensie, onder meer in de module 'geschiedenisonderwijs in een internationaal en toekomstig perspectief'. Binnen deze module vergelijken studenten het geschiedenisonderwijs met andere landen. De opleiding integreert verder internationale vakdidactische en vakinhoudelijke literatuur, wat een basis vormt voor het ontwikkelen van een internationaal historische visie. Daarbij worden internationale gastdocenten betrokken bij de opleiding om (digitale) lessen te verzorgen.

Studeerbaarheid en begeleiding

Uit de evaluaties en het gesprek met studenten blijkt dat studenten tevreden zijn over de studeerbaarheid van het programma. Ze ervaren pieken, maar dat hoort bij een opleiding gaven studenten aan.

In het gesprek met het panel gaven studenten aan dat zij voldoende ruimte ervaren om eventuele kritiek of verbetermogelijkheden aan te geven in bijvoorbeeld student-docent overleggen (SDO). Studenten vertelden het panel dat er daar echt naar hen wordt geluisterd en dat de feedback ook wordt opgepakt. Ook over de inhoud en de koppeling van het curriculum aan actualiteiten zijn studenten tevreden. Ze ervaren veel vakinhoudelijke kennis (zowel verbredend als verdiepend) in het eerste jaar, waardoor zij inhoudelijk boven de stof komen te staan. Dit zien ze als goede voorbereiding op het werkplekleren, ook al zijn studenten reeds werkzaam als docent.

Naast colleges is het werkplekleren (zie ook het generieke rapport) een onderdeel van de opleiding. Het panel geeft de opleiding mee de begeleiding op de werkplek, van een collega eerstegraads docent – geschiedenis of een aanverwant gamma-vak - formeler te borgen. Het ontvangen van feedback van een eerstegraads docent is belangrijk voor de ontwikkeling van de student vindt het panel.

Personeel

De master Leraar Geschiedenis wordt verzorgd door een team van tien docenten. Alle docenten zijn in het bezit van een eerstegraads bevoegdheid voor het schoolvak geschiedenis en de meeste docenten hebben daarnaast een ruime ervaring als docent voor de klas. Een van de docenten heeft een PhD binnen de geschiedwetenschappen en een andere is bezig met een promotieonderzoek in vakdidactiek. Het panel stelt vast dat het team van lerarenopleiders voldoende gevarieerde expertise bezit op zowel het gebied van vakinhoud als vakdidactiek.

Docenten zijn naast hun aanstelling in de master ook werkzaam binnen de bachelor, wat de doorlopende lijn tussen de bachelor- en masteropleiding borgt. Daarnaast vernam het panel dat docenten actief zijn in de vakwereld. Twee docenten zijn lid van de nationale vakvereniging VGN (vereniging van docenten in geschiedenis en staatsinrichting Nederland) en twee docenten van het zogenaamde '*teaching and learning team*' van de Europese vakvereniging *EuroClio*. Vanuit de opleiding verzorgen collega's met enige regelmaat bijdrages aan nationale en internationale studiedagen en conferenties. Deze contacten helpen de opleiding constant te reflecteren op hun eigen curriculum en onderwijs.

Studenten gaven in het gesprek met het panel aan tevreden te zijn over de vakinhoudelijke kennis van docenten. Daarnaast gaven studenten aan dat zij de docenten als benaderbaar en open beschouwen. Docenten denken mee met de studenten en helpen hen verder, niet alleen op formele feedbackmomenten, maar ook door als sparringspartner op te treden.

Studenten gaven tevens aan dat zij veelvuldig om evaluatie van modules en het functioneren van docentopleiders worden gevraagd. Dit vindt het panel positief. Studenten zien ook dat er wat met de gegeven feedback wordt gedaan, bijvoorbeeld om aan het begin van het eerste jaar ook vakinhoudelijke modules aan te bieden. Volgens de studenten is dit motiverend.

Opleidingsspecifieke voorzieningen

Het panel stelt vast dat zowel de fysieke als digitale voorzieningen op orde zijn voor de opleiding Leraar Geschiedenis. Zie het generieke rapport voor een onderbouwing.

Weging en Oordeel: voldoet

Alles overwegend, komt het panel op Standaard 2 voor de opleiding Leraar Geschiedenis tot het oordeel 'voldoet'. De vakspecifieke kennisbasis is op heldere wijze vertaald naar het curriculum. Studenten verdiepen zich verder in onder andere de geschiedfilosofie, visievorming op het geschiedonderwijs en geschiedenisonderwijs en actualiteiten. Het panel waardeert de sterke integratie van vakinhoud en vakdidactiek in de opleiding. Het panel concludeert tevens dat studenten in vrijwel alle modules bezig zijn met historisch redeneren, een pijler van de opleiding.

Aan de hand van de bekeken documentatie en het gesprek met docenten en studenten concludeert het panel dat de opleiding voldoende aandacht besteedt aan het ontwikkelen van een onderzoekende en kritische houding bij studenten. Ook de internationale en interculturele dimensie komt vakinhoudelijk voldoende terug in het programma.

Studenten zijn tevreden over de vakinhoudelijke kennis van docenten en geven aan dat docenten benaderbaar zijn. Tevens kunnen studenten bij docenten terecht om te sparren over ervaringen die zij hebben uit hun onderwijspraktijk. Docenten zijn voldoende gekwalificeerd en bekleden verschillende expertisegebieden, die de domeinen uit het vakspecifieke programma voldoende afdekken. Naast colleges is het werkplekleren (zie ook het generieke rapport) een onderdeel van de opleiding. Het panel geeft de opleiding mee de begeleiding op de werkplek, van een collega eerstegraads docent – geschiedenis of een aanverwant gamma-vak - formeler te borgen. Het ontvangen van feedback van een eerstegraads docent is belangrijk voor de ontwikkeling van de student vindt het panel.

19.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (systeem van toetsen en beoordelen, borging validiteit, betrouwbaarheid, inzichtelijkheid, examencommissie en toetscommissie en afstuderen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Het panel stelt op basis van het toetsplan en de gesprekken vast dat de opleiding Leraar Geschiedenis een adequaat systeem van toetsen en beoordelen hanteert. In het toetsplan wordt het toetsbeleid van FLOT geconcretiseerd naar de opleiding Leraar Geschiedenis. Uiteindelijk gaat het erom dat de opleiding en de student zelf bepalen of hij een goede leraar Geschiedenis in de eerstegraad is. Om deze reden zijn alle toetsmomenten summatief van aard. Binnen de opleiding wordt gewerkt met portfolioassessments. Daarnaast worden drie modules afgesloten met een kennistoets. Het panel vernam van studenten dat zij de portfolioassessments als zwaar ervaren, omdat binnen de portfolio's wordt gewerkt met verschillende, losse opdrachten. Docenten gaven aan dit bewust is gekozen om met portfolio's en losse leerwerktaken te werken, om zo flexibiliteit voor de student te creëren. Studenten gaven aan dat zij die flexibiliteit ervaren, maar dat zij meer variëteit in toetsvormen wensen. Het panel doet daarom de aanbeveling aan de opleiding om de mogelijkheden te bekijken om te werken met meer variatie in het soort toetsen, met een evenwichtigere verdeling aan toetsvormen.

Gedurende de colleges is er continu sprake van formatieve feedback. Het panel vernam dit van zowel docenten als studenten. Er worden voldoende oefenmogelijkheden (in de vorm van proeftoetsen of ander soort oefenmomenten) aangeboden aan studenten. Studenten gaven aan dat dit fijn is voor hun eigen ontwikkeling en dat zij voldoende feedback ontvangen om voor het summatieve toetsmoment op te gaan.

Het auditpanel heeft kennisgenomen van een steekproef van toetsen en vindt deze zeker masterniveau. Vakinhoudelijk keek het panel naar een opdracht Theorie van de Geschiedenis, waarbij studenten hun eigen visie verwoorden aan de hand van wetenschappelijke literatuur omtrent een historisch manifest. Vakdidactisch zag het panel de leerwerktaak, waarin studenten een IBQ-lessenreeks¹² ontwerpen, uitvoeren en erop reflecteren. Het panel waardeert de hoge mate van integratie van vakinhoud en vakdidactiek in de bekeken toetsen. Het panel stelt vast dat de toetsing transparant en duidelijk is, ook in communicatie naar studenten – betreffende verwachtingen – toe. Zo zijn rubrics voorafgaand aan het toetsmoment bekend, waardoor studenten op de hoogte zijn waarop zij worden beoordeeld.

Afstuderen

Het afstudeerprogramma is voor alle eerstegraads lerarenopleidingen binnen FLOT gelijk. Studenten tonen aan het einde van de opleiding aan de leerresultaten op masterniveau te beheersen met het 'Vakdidactisch Ontwerponderzoek'. Binnen de masteropleiding Leraar Geschiedenis is de keuze gemaakt voor Lesson Study als onderzoeksmethode. Studenten doorlopen in teamverband de onderzoekscyclus om het leren van een specifiek onderwerp (in het Vakdidactisch Ontwerponderzoek een verlegenheidssituatie op de eigen school) door

---

¹² Een IBQ-lessenreeks staat voor Inquiry Based Question, een onderwijsopzet waarin leerlingen middels zelfonderzoek aan de slag gaan met complexe historische vraagstukken. Het vraagstuk staat centraal en leerlingen krijgen verschillende bronnen aangereikt om met het vraagstuk aan de slag te gaan.

leerlingen te verbeteren. Studenten analyseren op systematische en kritische wijze de leerprestaties van leerlingen, wat het vakdidactisch handelen van de docent kan verbeteren. Zie het generieke deel van dit rapport voor een uitvoerige beschrijving.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel beoordeelt Standaard 3 voor de masteropleiding Leraar Geschiedenis als 'voldoet'. De opleiding heeft het FLOT-brede toetsbeleid geconcretiseerd in een eigen toetsplan. Op basis hiervan, het toetsprogramma en de gevoerde gesprekken concludeert het panel dat het systeem van toetsen en beoordelen goed op orde is binnen de opleiding. Studenten zijn tevreden over de formatieve en ontwikkelingsgerichte feedback die zij ontvangen en de flexibiliteit die de portfolioassessments hen bieden. Het panel doet de aanbeveling om meer variatie aan toetsvormen toe te passen, om zo een evenwichtigere verdeling in het soort toetsen aan te bieden aan studenten.

Het panel stelt op basis van de bekeken toetsen en de aangeleverde documentatie dat het systeem van toetsen en beoordelen voldoende valide, betrouwbaar en transparant is.

19.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Wijze waarop afgestudeerden functioneren in de praktijk

In het generieke deel van dit rapport meldde het auditpanel dat het gerealiseerde niveau van de master lerarenopleidingen van FLOT onder andere blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden als eerstegraads leraar functioneren in de praktijk. Deze bevindingen zijn onverkort van toepassing op de master lerarenopleiding Geschiedenis.

Eigen oordeel van het auditpanel over het gerealiseerde niveau

Om het gerealiseerde niveau van studenten van de opleiding te beoordelen, bekeek het panel van acht studenten de eindwerken waarin studenten hun leeruitkomsten aantonen uit de studiejaren 2022 en 2023. In de gemaakte steekproef van eindwerken is rekening gehouden met een spreiding over studiejaren en beoordelingen. Het panel bekeek van drie studenten het volledige afstudeerdossier, bestaande uit de resultaten van het Vakdidactisch Ontwerponderzoek en het historisch onderzoek. Van de overige zes studenten bestudeerde het panel het resultaat van het Vakdidactisch Ontwerponderzoek. Naast de eindproducten keek het panel ook naar de bijbehorende beoordelingsformulieren. Deze zijn voldoende transparant en navolgbaar.

Het panel is positief over het eindniveau dat studenten laten zien bij het afstuderen en kan zich goed vinden in de gegeven beoordelingen. Studenten tonen duidelijk het masterniveau aan in het Vakdidactisch Ontwerponderzoek (in de vorm van Lesson Study) en beschikken over de bekwaamheden van een eerstegraads leraar. Studenten deden onderzoek naar relevante vraagstukken voor het geschiedenisonderwijs, bijvoorbeeld meer aandacht aan historisch redeneren in de lespraktijk, het inzichtelijk maken van de kapstopfunctie van de Kenmerkende Aspecten en het gebruik van spotprenten als bronnen in de lespraktijk. In de bekeken historische onderzoeken blijkt ook het masterniveau, onder meer door gedegen onderzoekopzetten en literatuurstudies. Het panel waardeert het niveau van historisch redeneren dat studenten laten zien.

Alle eindwerken werden door het panel als voldoende beoordeeld. Het panel merkte op dat veel van de cijfers tussen de voldoende en ruim voldoende lagen. In het gesprek met docenten en assessoren bleek dat de steekproef van eindwerken de eerste lichting van het werken met Lesson Study als methodiek betrof. Afstudeerbegeleiders gaven aan dat de studenten die als eerste lichting met Lesson Study werkten, nog moeite hadden met het gebruik van literatuur en actuele bronnen. Dit komt nu meer aanbod in de voorfase van het afstuderen. Het panel herkende dit uit de gesprekken met de studenten. Het panel waardeerde wel de sterke reflecties die studenten op het eigen onderzoek en de Lesson Study beschrijven. Dit past bij de kritische houding die verwacht wordt van een eerstegraads leraar.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel beoordeelt de master lerarenopleiding Geschiedenis op Standaard 4 als 'voldoet'. De opleiding brengt studenten voort die het masterniveau duidelijk aantonen en een sterke vakinhoudelijke en vakdidactische kennisbasis hebben. Dit zag het panel terug in de bestudeerde eindwerken waaruit bleek dat studenten de bekwaamheidseisen aantonen. De onderwerpen van de bekeken eindwerken zijn relevant en actueel. Het panel waardeert de sterke integratie van vakinhoud en vakdidactiek in de eindwerken. Alumni en werkveldvertegenwoordigers spraken in de generieke gesprekken hun waardering

uit voor de masteropleiding en benadrukten de meerwaarde van de eerstegraads bevoegdheid. Niet alleen de vakinhoudelijke verdieping, maar ook de verbredende visievorming op het (eerstegraads) leraarschap en de daarbij horende rol op mesoniveau, werden hierbij benadrukt.

20. ALGEMEEN EINDOORDEEL GESCHIEDENIS

De hbo-masteropleiding Leraar Geschiedenis leidt goede en kundige eerstegraads docenten op, zo concludeert het panel. De opleiding heeft de kennisbasis op een sterke manier vertaald naar het curriculum. Het panel is dan ook positief gestemd over de opleiding en de kwaliteit die zij realiseert. Studenten verdiepen en verbreden zich tijdens de master, zowel op het gebied van kennis als vaardigheden. Het panel waardeert de integratie van theorie en praktijk in de leerwerktaken, alsmede de sterke nadruk op het ontwikkelen van een kritische houding en historisch redeneren.

Dit draagt bij aan de professionele ontwikkeling van studenten en de visievorming op het eerstegraads leraarschap.

Voor alle standaarden voldoet de opleiding ruim aan de basiskwaliteit zoals beschreven in het Beoordelingskader 2018 van de NVAO. Op basis van de beslisregels van de NVAO komt het panel tot het algemene eindoordeel 'positief' voor de hbo-masteropleiding Leraar Geschiedenis in de eerste graad.

21. AANBEVELINGEN GESCHIEDENIS

In het rapport staan enkele ontwikkelpunten genoemd. Deze ontwikkelpunten zijn alle van belang, maar het panel legt in dit hoofdstuk de nadruk op de volgende aanbeveling:

Zorg voor borging van de begeleiding van het werkplekleren

Aanvullend op de aanbeveling in het generieke rapport met betrekking tot het bezoeken van studenten op de eigen werkplek en de borging van de begeleiding op de werkplek, doet het panel de aanbeveling specifiek voor de opleiding Leraar Geschiedenis. Het panel acht werkplekbegeleiding van belang voor het kunnen coachen van studenten op het gebied van vakdidactiek.

Bekijk de mogelijkheden om te werken met meer variëteit aan toetsvormen

Binnen de opleiding wordt gewerkt met portfolioassessments. Daarnaast worden drie modules afgesloten met een kennistoets. Het panel vernam van studenten dat zij de portfolioassessments als zwaar ervaren, omdat binnen de portfolio's wordt gewerkt met verschillende, losse opdrachten. Docenten gaven aan dit bewust is gekozen om met portfolio's en losse leerwerktaken te werken, om zo flexibiliteit voor de student te creëren. Studenten gaven aan dat zij die flexibiliteit ervaren, maar dat zij meer variëteit in toetsvormen wensen. Het panel doet daarom de aanbeveling aan de opleiding om de mogelijkheden te bekijken om te werken met meer variatie in toetsvormen.

22. SCORETABEL GESCHIEDENIS

Scoretabel paneloordelen Fontys Lerarenopleiding Tilburg - Fontys Hogeschool hbo-masteropleiding Leraar Geschiedenis deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-masteropleiding
Leraar Maatschappijleer
deeltijd

FLOT – Fontys Hogeschool

CROHO nr. 45268

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2017)

In het vorige accreditatiebesluit over de opleiding is een aantal adviezen ter verbetering en ontwikkeling geformuleerd. In onderstaande tabel volgen de adviezen die gelden voor de master lerarenopleiding Maatschappijleer, gevolgd door de verbeteracties die de opleiding in gang heeft gezet.

Aanbeveling (ingekort)	Ondernomen actie
Maak de wijze waarop dossiers beoordeeld worden meer inzichtelijk.	Sinds 2021 maakt de opleiding gebruik van digitale leeromgeving Canvas. Middels de functies op Canvas maakt de opleiding formatieve feedback transparanter. Daarnaast worden de dossiers van studenten tijdens summatieve beoordelingen voorzien van feedback en cijfer in GradeWork. Hierdoor ontvangen studenten niet alleen een ingevulde rubric met een beoordeling, maar ook doelgerichte feedback en feed forward op het ingeleverde werk.
Leg meer nadruk op vakdidactisch onderzoek in het afstuderen.	Met de invoering van het nieuwe curriculum in 2020 is aan deze aanbeveling tegemoetgekomen. Binnen de onderwijseenheid 'Vakdidactisch Ontwerponderzoek' (tevens afstudeermodule) werken studenten aan het (her)ontwerpen van onderwijs, waarbij de nadruk wordt gelegd op vakdidactisch vaardigheden. Het doel is om het kennen en kunnen van studenten inzichtelijk te maken. Het panel is van mening dat met de huidige opzet van het afstuderen, het Vakdidactisch Ontwerponderzoek, aan deze aanbeveling is voldaan.
Stem met andere master lerarenopleidingen en vertegenwoordigers uit het werkveld af over de eisen aan het (onderwerp voor het) masteronderzoek.	Vanaf collegejaar 2020-2021 hebben de masteropleidingen van FLOT onderzoek opgenomen in het generieke programma. Dit betekent dat alle opleidingen, inclusief Maatschappijleer, van studenten verwachten dat zij als afstudeerwerk een Vakdidactisch Ontwerponderzoek uitvoeren waarin zij op een systematische wijze onderwijs ontwerpen en onderzoeken. De onderwerpen van de onderzoeken komen uit de eigen praktijk van studenten.

23. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN MAATSCHAPPIJLEER

23.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De masteropleiding Leraar Maatschappijleer leidt leraren op die uitgebreide kennis hebben van de vakken maatschappijleer en maatschappijwetenschappen. Naast de kerntaak van het verzorgen en ontwikkelen van onderwijs in dit domein, beoogt de opleiding om leraren op te leiden die hun bijdrage kunnen leveren op het gebied van professionalisering van onderwijsgevenden en implementatie van onderwijsinnovaties op mesoniveau. De opleiding beoogt goede vakdocenten maatschappijleer op te leiden die tevens als expert een bijdrage leveren aan de burgerschapsopdracht van de school¹³.

Zoals in het generieke gedeelte van dit rapport beschreven, hanteert de hbo-masterlerarenopleiding Maatschappijleer voor haar onderwijs de vastgestelde bekwaamheidseisen voor de vakmasters. Daarnaast hanteert de opleiding de kennisbasis voor de vakmasters maatschappijleer. FLOT biedt als enige een hbo-masteropleiding Leraar Maatschappijleer aan in Nederland. De kennisbasis is daarom ontwikkeld door lerarenopleiders van FLOT en in 2018 herijkt.

De kennisbasis voor de master Leraar Maatschappijleer is opgebouwd uit elf domeinen:

- Wetenschappelijke grondslagen en ontwikkelingen
- Moderniseringsprocessen
- Rechtsstaat
- Parlementaire democratie
- Verzorgingsstaat
- Pluriforme samenleving
- Vorming
- Verhouding
- Binding
- Verandering
- Vakdidactiek

Het auditpanel stelt vast dat de opleiding in voldoende mate het brede spectrum van wetenschappelijke grondslagen van en ontwikkelingen rondom de schoolvakken Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen omvat, evenals de vakinhoud en vakdidactiek. Het panel vernam in het gesprek met docenten dat er constante afstemming met het werkveld plaatsvindt. Actuele inbreng is een vereiste binnen het domein van maatschappijleer. Hier wordt binnen de opleiding Leraar Maatschappijleer ruimschoots aan voldaan door de sterke verbinding met en contacten in het werkveld.

¹³ Zie voor verduidelijking van de burgerschapsopdracht:

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/burgerschap/wettelijke-opdracht>

Visie op onderzoekend vermogen

Om leerlingen in het voortgezet onderwijs goed voor te bereiden op deelname aan de samenleving, leren de leraren maatschappijleer en maatschappijwetenschappen hen om - met gebruikmaking van sociaalwetenschappelijke concepten zoals sociale ongelijkheid, macht en sociale cohesie - maatschappelijke ontwikkelingen en vraagstukken te analyseren en te duiden om op basis daarvan een oordeel te vormen. Naast de maatschappelijke en politieke geletterdheid en oordeelsvorming wordt er samen met leerlingen gewerkt aan het vermogen tot politieke en maatschappelijke participatie. Dit vereist dat leraren zelf experts zijn in het doorgronden van sociaalwetenschappelijke concepten. Binnen de master staat de onderzoekslijn daarom centraal, om de student zich tot bekwame en deskundige professional in het vakgebied te laten ontwikkelen. Het panel stelt vast dat binnen de opleiding onderzoek is geïntegreerd in het curriculum en de beoogde leerresultaten.

Visie op internationalisering

Het vergelijken van systemen en maatschappelijke opvattingen tussen verschillende landen is een van de invalshoeken van het schoolvak maatschappijleer. Vandaar dat binnen de master lerarenopleiding internationalisering inhoudelijk is verwerkt in vrijwel alle modules. Om expert te worden in het domein van maatschappijleer is het van belang dat studenten niet alleen kennis hebben van de Nederlandse samenleving en maatschappelijke vraagstukken, maar ook voldoende kennis hebben van internationale betrekkingen en ontwikkelingen. Studenten analyseren internationale ontwikkelingen en vraagstukken daarom aan de hand van theorieën, inzichten en modellen uit de leer der internationale betrekkingen, zoals ook benoemd wordt in de kennisbasis.

Zie voor de beschrijving van de overige bevindingen (bekwaamheidseisen, niveau, profilering en eigen inkleuring, onderzoek, internationale dimensie, afstemming met het werkveld en vakgenoten) het generieke gedeelte van dit rapport.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel is van oordeel dat de hbo-masterlerarenopleiding Maatschappijleer van FLOT 'voldoet' op Standaard 1. Zie voor de weging en onderbouwing van dit oordeel het generieke gedeelte van dit rapport. De opleiding beoogt vakdocenten op te leiden met een brede kennis van de vakken maatschappijleer en maatschappijwetenschappen. Hiervoor neemt de in Nederland unieke hbo-master de kennisbasis en de vastgestelde bekwaamheidseisen als uitgangspunten voor de beoogde leerresultaten. Het auditpanel stelt vast dat de opleiding hierbij tevens ruim voldoende actuele input uit het werkveld meeneemt.

De opleiding beoogt experts op te leiden in het doorgronden van sociaalwetenschappelijke concepten. Dit vraagt om een sterke ontwikkeling van het onderzoekend vermogen bij studenten. Het panel stelt vast dat de opleiding de onderzoekslijn centraal staat en onderzoek op geïntegreerde wijze aan bod komt gedurende de tweejarige deeltijdopleiding. Niet alleen nationale, maar ook internationale actualiteiten en vraagstukken en vergelijkingen tussen landen komen hierbij aan bod.

23.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (opzet en inhoud van het generieke programma, didactische uitgangspunten, werkplekieren, studielast en studeerbaarheid, personeel algemeen en generieke voorzieningen) het generieke gedeelte van dit rapport.

De masteropleiding Leraar Maatschappijleer leidt studenten op die als eerstegraads docent twee schoolvakken mogen doceren: maatschappijleer en maatschappijwetenschappen. Uitgangspunt voor leraren maatschappijleer is dat zij leerlingen leren maatschappelijke ontwikkelingen en vraagstukken te analyseren. Leerlingen leren hoe ze een oordeel kunnen vormen en hoe ze desgewenst kunnen participeren in de samenleving. Maatschappijleer heeft daarmee naast een kwalificerende taak (het toerusten op toekomstige opleidingen en beroepen) ook een socialiserende taak (met betrekking op de burgerschapsvorming). Het schoolvak maatschappijwetenschappen¹⁴ heeft een ander karakter. In dit vak leren leerlingen de sociaal maatschappelijke thema's te analyseren met behulp van hoofd- en kernconcepten uit de sociale wetenschappen. Uitgangspunt bij het vak maatschappijwetenschappen is dat de leerling het oordeel leert uit te stellen en een wetenschappelijke nieuwsgierigheid ontwikkelt. Ondanks dat er geen directe burgerschapsdoelen verbonden zijn aan dit vak, is maatschappijwetenschappen vanuit het aard van het vak per definitie burgerschapsvormend. Het panel constateert dat de opleiding Leraar Maatschappijleer haar studenten in voldoende mate voorbereid op het lesgeven in beide vakken.

Inhoud, vormgeving en samenhang van het programma

Zoals in het generieke deel van dit rapport staat beschreven, baseert de opleiding Maatschappijleer zich op de vijf pijlers en de plus van FLOT. Deze pijlers, gecombineerd met een sterke sociaalwetenschappelijke en vakdidactische verdieping op het bachelorcurriculum, zorgen voor het fundament van de opleiding. Het curriculum van de opleiding kent een opbouw langs drie leerlijnen:

- Vakinhoud
- Vakdidactiek
- Onderzoek

De modulaire aard van het schoolvak Maatschappijleer maakt volgordelijkheid in het curriculum niet noodzakelijk. Het panel vernam van studenten dat dit het mogelijk maakt om enige flexibiliteit in het eigen programma aan te brengen, omdat vakken niet in een vaste volgorde

---

¹⁴ Maatschappijwetenschappen is een keuzeprofielvak op havo en vwo in de profieldelen Cultuur & Maatschappij en Economie & Maatschappij en een vak in het vrije deel.

gevolgd hoeven te worden. Het panel vindt dit passend bij de ontwikkelingen rondom de Transitie Educatieve Opleidingen (TEO)¹⁵.

Het curriculum is opgebouwd uit veertien modules langs de verschillende leerlijnen. Naast het generieke programma volgen studenten modules als sociologie, politicologie, criminologie en strafrecht, de verzorgingsstaat en pluriforme samenleving. De vakinhoudelijke leerlijn is erop gericht om verdere verdieping te realiseren op de voorkennis van de thema's van de schoolvakken en de domeinen uit de kennisbasis. Het panel concludeert dat de opleiding de leerstof steeds op geïntegreerde of vanuit thematische context aanbiedt.

Het panel merkte op dat de opleiding meer nadruk op sociologie (15 EC) legt dan op politicologie (5 EC). Tijdens het gesprek met lerarenopleiders werd deze keuze geëxpliciteerd. Binnen de schoolvakken maatschappijleer en maatschappijwetenschappen zijn sociologische aspecten volgens het docententeam sterker terug te zien dan politicologische aspecten. Daarnaast gaven de lerarenopleiders aan dat in het sociologisch denken ook veel wordt gevraagd wat betreft vaardigheden. De opleiding wil sociologisch denken – onder andere argumenteren, structureren en analyseren - een vaardigheid maken bij haar studenten. De gelaagdheid van de sociologie biedt hiervoor mooie kansen.

Onderzoekend vermogen

Onderzoek betreft één van de leerlijnen binnen het programma van de opleiding, waarbij onderzoek geïntegreerd aan bod komt in de modules. Het onderzoekend vermogen van studenten ontwikkelt zich door de hele opleiding heen en komt expliciet aan bod in de modules Vakdidactisch Ontwerponderzoek, Pedagogische Vraagstukken en Wetenschap. In het bijzonder biedt de module Wetenschap studenten inzichten in het begeleiden en uitvoeren van onderzoek. Deze module geeft studenten inzicht in zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden, analyses en het interpreteren van onderzoeksresultaten. Het panel ziet dit als meerwaarde voor de eerstegraads leraar Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen, die veelal optreedt als begeleider van profielwerkstukken.

Internationale en interculturele dimensie

Het vergelijken van systemen en maatschappelijke opvattingen tussen verschillende landen is één van de invalshoeken van het schoolvak maatschappijleer. Vandaar dat binnen de master lerarenopleiding internationalisering inhoudelijk is verwerkt in vrijwel alle modules. Internationalisering krijgt volgens het panel binnen de opleiding maatschappijleer zichtbaar vorm bij de module 'Internationale Betrekkingen'. Binnen deze module staat het vergelijken van rechtssystemen op grond van uitgangspunten, benaderingen en cultureel-historisch specifieke kenmerken centraal. Daarnaast zijn de studenten bezig met politieke tegenstellingen en democratietheorieën. Studenten ontwikkelen en verantwoorden daarbij lesmateriaal voor leerlingen uit het eerstegraads gebied aansluitend bij de schoolvakdoelen maatschappijleer en maatschappijwetenschappen. Dit lesmateriaal moet de leerlingen in staat stellen internationale politieke vraagstukken vanuit diverse perspectieven te benaderen en daarbij de rol en functies van internationale organisaties te verklaren.

Personeel

Een enthousiast en betrokken team van zo'n negen lerarenopleiders verzorgt de hbo-master Leraar Maatschappijleer. Het panel stelt vast dat de lerarenopleiders voldoende bekwaam zijn en een breed spectrum aan expertises dekken. De meesten beschikken over een master of doctoraal in een van de sociale wetenschappen, wat mogelijk maakt dat vrijwel alle vakinhoudelijke vakken gegeven kunnen worden door een specialist op het betreffende gebied. Naast inhoudelijke expertise, beschikken de lerarenopleiders veelal ook over (recente) ervaring in het voortgezet onderwijs in de vakken maatschappijleer en/of maatschappijwetenschappen. Studenten gaven aan dat deze ervaring wordt ingezet bij lessen vakdidactiek en bij vakinhoudelijke vakken. Lerarenopleiders geven bruikbare voorbeelden en zijn in staat om de

---

¹⁵ Zie voor meer informatie over TEO het generieke gedeelte van dit rapport.

'dubbele laag' in het didactiseren – zoals gewenst bij een lerarenopleiding – in voldoende mate aan bod te laten komen.

Studeerbaarheid en begeleiding

Studenten vinden de studielast hoog voor het tweejarige programma, zeker in combinatie met hun privéleven en een baan. Dit komt overeen met wat in het generieke rapport staat beschreven (zie generieke rapport). Uit de gesprekken die het panel met opleiders en studenten voerde, maakt het panel op dat er een goede sfeer heerst binnen de opleiding en dat studenten zich voldoende begeleid voelen. Ieder cohort wordt gekoppeld aan een studiecoach, waarmee aan het begin van de master een landingsgesprek wordt gevoerd en later in de opleiding één-op-één gesprekken. Studenten geven aan dat de begeleiding binnen de opleiding prettig is en dat ze met hulpvragen weten bij wie ze terecht kunnen.

Uit het gesprek dat het panel met studenten voerde, bleek dat studenten zeer positief zijn over het opleidersteam en de begeleiding die zij krijgen. Studenten ervaren veel betrokkenheid en geven aan dat opleiders toegankelijk en communicatief sterk zijn. Omdat de hbo-master leraar Maatschappijleer uniek is in Nederland, komen studenten uit het hele land. De lerarenopleiders houden – voor zover mogelijk – goed rekening met de afstand die sommige studenten moeten reizen, zo gaven studenten aan. De lerarenopleiders houden er in hun aanpak ook rekening mee dat niet alle studenten op hun school een collega-maatschappijleerdocent in het eerstegraadsgebied hebben. Het panel vindt dit van belang, bij het werkplekleren is begeleiding van een eerstegraads maatschappijleerdocent eigenlijk onontbeerlijk. Het panel doet daarom de aanbeveling aan de opleiding om zo mogelijk een eerstegraads docent Maatschappijleer als werkplekbegeleider aan te stellen of – als dit niet kan - een eerstegraads docent van een verwant gamma-vak die rol te geven. Het gaat erom dat de student ook op de werkplek voldoende begeleiding en feedback ontvangt over het lesgeven in het eerstegraadsgebied en de uitdagingen die daarbij komen kijken (ten opzichte van het lesgeven in het tweedegraadsgebied).

Opleidingsspecifieke voorzieningen

Het panel stelt vast dat zowel de fysieke als digitale voorzieningen op orde zijn voor de opleiding Leraar Maatschappijleer. Zie het generieke rapport voor een onderbouwing.

Weging en Oordeel: voldoet

Alles overwegend, komt het panel op Standaard 2 voor de opleiding Leraar Maatschappijleer tot het oordeel 'voldoet'. De vakspecifieke kennisbasis is op heldere wijze vertaald naar het curriculum. Studenten verdiepen zich in onder andere de sociologie, politicologie en criminologie. Het panel waardeert de koppeling tussen vakinhoud en vakdidactiek in de opleiding. Het panel concludeert dat de opleiding de leerstof steeds op geïntegreerde of vanuit thematische context aanbiedt. Aan de hand van de bekeken documentatie en het gesprek met docenten en studenten concludeert het panel dat de opleiding voldoende aandacht besteedt aan het ontwikkelen van een onderzoekende houding bij studenten. Ook de internationale en interculturele dimensie komt vakinhoudelijk voldoende terug in het programma.

Studenten zijn tevreden over de persoonlijke begeleiding en de korte lijnen met lerarenopleiders. Lerarenopleiders zijn zeer betrokken en bevlogen bij de opleiding. Ze zijn voldoende gekwalificeerd en hebben verschillende expertisegebieden, die de domeinen uit het vakspecifieke programma voldoende afdekken. Naast de colleges is het werkplekleren (zie ook het generieke rapport) een onderdeel van de opleiding. Het panel geeft de opleiding mee de begeleiding op de werkplek, van een collega eerstegraads docent – maatschappijleer of indien nodig een aanverwant gamma-vak - formeler te borgen. Het ontvangen van feedback van een eerstegraads docent maatschappijleer en maatschappijwetenschappen is belangrijk voor de ontwikkeling van de student, vindt het panel.

23.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (systeem van toetsen en beoordelen, borging validiteit, betrouwbaarheid, inzichtelijkheid, examencommissie en toetscommissie en afstuderen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Het panel stelt op basis van het toetsplan, het BLETS¹⁶-schema en het aanvullende KLOTS¹⁷-schema vast dat de opleiding Leraar Maatschappijleer een adequaat systeem van toetsen en beoordelen hanteert. In het toetsplan wordt het toetsbeleid van FLOT geconcretiseerd voor de opleiding Leraar Maatschappijleer. Uiteindelijk gaat het erom dat de opleiding bepaalt of een student een startbekwame eerstegraads leraar Maatschappijleer in is. Om deze reden zijn alle toetsmomenten summatief van aard. Gedurende de colleges is er continu sprake van formatieve feedback. Het panel vernam dit van zowel docenten als studenten. Er worden voldoende oefenmogelijkheden (in de vorm van proeftoetsen of ander soort oefenmomenten) aangeboden aan studenten. Studenten gaven aan dat dit fijn is voor hun eigen ontwikkeling en dat zij voldoende feedback ontvangen om voor de summatieve toets op te gaan.

Het auditpanel heeft kennisgenomen van een steekproef van toetsen en vindt deze zeker masterniveau. Vakinhoudelijk keek het panel naar een voorbeeldtoets van de module politicologie. Vakdidactisch zag het panel de eindopdracht die hoort bij de module Hogere Denkvaardigheden, waarin studenten onderwijs ontwikkelen om het 'denken' van leerlingen zichtbaar te maken. Het panel stelt vast dat de toetsing transparant en duidelijk is, ook in de communicatie richting studenten. Zo zijn rubrics voorafgaand aan het toetsmoment bekend, waardoor studenten op de hoogte zijn waarop zij worden beoordeeld.

Afstuderen

Het afstudeerprogramma is voor alle eerstegraads lerarenopleidingen binnen FLOT gelijk. Studenten tonen aan het einde van de opleiding aan de leerresultaten op masterniveau te beheersen met het 'Vakdidactisch Ontwerponderzoek'. Zie het generieke deel van dit rapport voor een uitvoerige beschrijving.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel beoordeelt Standaard 3 voor de masteropleiding Leraar Maatschappijleer als 'voldoet'. De opleiding heeft het FLOT-brede toetsbeleid geconcretiseerd in een eigen toetsplan. Op basis hiervan, het BLETS- en KLOTS-schema concludeert het panel dat het systeem van toetsen en beoordelen goed op orde is binnen de opleiding. Studenten zijn tevreden over de toetsen en met name over de formatieve en ontwikkelingsgerichte feedback die zij ontvangen. Het panel stelt op basis van de bekeken toetsen en de aangeleverde documentatie dat het systeem van toetsen en beoordelen voldoende valide, betrouwbaar en transparant is.

¹⁶ BLETS staat voor Bekwaamheden, Leeruitkomsten, Onderwijseenheden, Toetsen en Studiepunten.

¹⁷ KLOTS staat voor Kennisbasis, Leerdoelen, Onderwijseenheden, Toetsen en Studiepunten. De opleiding Leraar Maatschappijleer werkt nog niet met leeruitkomsten, waardoor een KLOTS-schema als aanvulling op het BLETS-schema wordt gebruikt.

23.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Wijze waarop afgestudeerden functioneren in de praktijk

In het generieke deel van dit rapport meldt het auditpanel dat het gerealiseerde niveau van de master lerarenopleidingen van FLOT onder andere blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden als eerstegraads leraar functioneren in de praktijk. Deze bevindingen zijn onverkort van toepassing op de master lerarenopleiding Maatschappijleer.

Eigen oordeel van het auditpanel over het gerealiseerde niveau

Om het gerealiseerde niveau van studenten van de opleiding te beoordelen, bekeek het panel van acht studenten de eindwerken waarin studenten hun leeruitkomsten aantonen uit de studiejaren 2022 en 2023. In de gemaakte steekproef van eindwerken is rekening gehouden met een spreiding over studiejaren en beoordelingen. Het panel bekeek van twee studenten het volledige afstudeerdossier, bestaande uit de resultaten van het Vakdidactisch Ontwerponderzoek en een Lesbrieft. Van de overige zes studenten bestudeerde het panel het resultaat van het Vakdidactisch Ontwerponderzoek.

Het panel is positief over het eindniveau dat studenten laten zien bij het afstuderen en kan zich goed vinden in de gegeven beoordelingen. Studenten tonen duidelijk het masterniveau aan in het Vakdidactisch Ontwerponderzoek en beschikken over de bekwaamheden van een eerstegraads leraar.

Alle eindwerken werden door het panel als voldoende beoordeeld. Tussen de eindwerken zag het panel wel enkele verschillen, bijvoorbeeld als het gaat om het aantal prototype-rondes van het uitvoeren van de lessen. Het panel constateert tevens dat studenten de neiging hebben zich vooral te baseren op literatuur die ze in de opleiding al eens tegengekomen zijn. Soms lijkt het alsof studenten plichtmatig literatuurverwijzingen doen, bijvoorbeeld naar het Handboek vakdidactiek maatschappijleer. Het panel doet daarom de aanbeveling om bij het Vakdidactisch Ontwerponderzoek meer eisen te stellen aan het literatuurgebruik als het gaat om het zelf zoeken en gebruiken van recente en relevante bronnen.

De onderwerpen van de Vakdidactische Ontwerponderzoeken beoordeelt het panel als relevant, actueel en representatief voor een masteropleiding. Zo las het panel afstudeerproducten over verschillende verlegenheidsituaties op de scholen van studenten (met betrekking tot hogere orde denkvaardigheden, een analyse van het werkboek van Essener of maatschappelijke oordeelsvorming). Het panel vindt het positief dat studenten aan de slag gaan met verlegenheidsituaties op de eigen school, omdat dit ook een van de taken van een eerstegraads docent op mesoniveau is. Het meenemen van het team in het onderzoek en de uitkomsten werd volgens het panel op heldere wijze beschreven in de producten, waardoor ook deze rol van de eerstegraads leraar door studenten werd aangetoond.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditpanel beoordeelt de master lerarenopleiding Maatschappijleer op Standaard 4 als 'voldoet'. De opleiding brengt studenten voort die het masterniveau duidelijk aantonen en een sterke vakinhoudelijke en vakdidactische kennisbasis hebben. Dit zag het panel terug in de eindwerken die hij¹⁸ bekeek en waarvan hij stelt dat studenten de bekwaamheidseisen

---

¹⁸ Daar waar in dit rapport 'hij' of 'zijn' geschreven staat, kan ook 'zij', 'haar', 'hen' of 'hun' worden gelezen.

aantonen. De onderwerpen van de bekeken eindwerken zijn relevant en actueel. Alumni en werkveldvertegenwoordigers spraken in de generieke gesprekken hun waardering uit voor de masteropleiding en benadrukten de meerwaarde van de eerstegraads bevoegdheid. Niet alleen de vakinhoudelijke verdieping, maar ook de verbredende visievorming op het (eerstegraads) leraarschap en de daarbij horende rol op mesoniveau, werden hierbij benadrukt.

24. ALGEMEEN EINDOORDEEL MAATSCHAPPIJLEER

De hbo-masteropleiding Leraar Maatschappijleer leidt goede en kundige eerstegraads docenten op, zo concludeert het panel. De opleiding heeft de kennisbasis op een sterke manier vertaald naar het curriculum. Het panel is dan ook positief gestemd over de opleiding en de kwaliteit die zij realiseert. Studenten verdiepen en verbreden zich tijdens de master, zowel op het gebied van kennis als vaardigheden. De kritische en onderzoekende houding van studenten wordt aantoonbaar ontwikkeld. Deze houding nemen zij mee in het veld, op mesoniveau binnen de schoolorganisatie waar ze werken. Dit draagt bij aan de professionele ontwikkeling van studenten en de visievorming op het eerstegraads leraarschap. De opleiding heeft het panel tevens laten zien zeer betrokken te zijn bij het werkveld.

Voor alle standaarden voldoet de opleiding ruim aan de basiskwaliteit zoals beschreven in het Beoordelingskader 2018 van de NVAO. Op basis van de beslisregels van de NVAO komt het panel tot het algemene eindoordeel 'positief' voor de hbo-masteropleiding Leraar Maatschappijleer in de eerste graad.

25. AANBEVELINGEN MAATSCHAPPIJLEER

In het rapport staan enkele ontwikkelpunten genoemd. Deze ontwikkelpunten zijn alle van belang, maar het panel legt in dit hoofdstuk de nadruk op de volgende aanbeveling:

Zorg voor borging van de vakdidactische begeleiding van het werkplekleren

Aanvullend op de aanbeveling in het generieke rapport met betrekking tot het bezoeken van studenten op de eigen werkplek en de borging van de begeleiding op de werkplek, doet het panel deze aanbeveling specifiek voor de opleiding Leraar Maatschappijleer. Het panel acht werkplekbegeleiding van belang voor het kunnen coachen van studenten op het gebied van vakdidactiek; zeker voor situaties waarin de student de enige vakdocent Maatschappijleer is op zijn eigen school. Het panel beveelt de opleiding dan ook aan om met de stageschool afspraken te maken over hetgeen van de begeleider wordt verwacht.

26. SCORETABEL MAATSCHAPPIJLEER

Scoretabel paneloordelen Fontys Lerarenopleiding Tilburg - Fontys Hogeschool hbo-masteropleiding Leraar Maatschappijleer deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief

BIJLAGE I   Programma, werkwijze en beslisregels

**Auditprogramma Beperkte Opleidingsbeoordeling t.b.v. hbo-master opleiding
Leraar – Fontys Lerarenopleiding Tilburg – Fontys Hogeschool – 28, 29 en 30
november 2023**

▪ **Dag 1: dinsdag 28 november 2023** visitatie generiek programma

Kernpanel:

Josephine Rutten (vz)
Carola Doumen
Liesbeth van de Grint
Marleen de Jong (student)
Rianne Versluis (secr)

Lokaal A1.05		
11.00u	0.30u	Vooroverleg
11.30u	1.00u	Presentatie + gesprek management ¹⁹
12.30u	0.45u	Lunch
13.15u	1.00u	Generiek programma masters: docenten en werkveld
14.15u	0.15u	Korte pauze
14.30u	0.45u	Examencommissie en toetsexpertteam
15.15u	0.15u	Korte pauze
15.30u	1.00u	Generiek programma masters: studenten
16.30u	0.15u	Korte pauze
16.45u	0.45u	Alumni
17.30u	6.30u	Totaal

▪ **Dag 2: woensdag 29 november 2023** visitatie opleidingsprogramma

Panel alfa:

Carola Doumen (vz)
Marjan Scholman (NL)
Dubravka Knezic (EN)
Jan van Thiel (DU/FR)
Marleen de Jong (student)
Daniëlle de Koning (secr)

Panel exact:

Liesbeth van de Grint (vz/BI)
Ed van den Berg (WI/NA)
Erik Meij (SK)
Luuk Achterberg (student)
Rianne Versluis (secr)

Panel gamma:

Josephine Rutten (vz)
Gerrit Gorter (AE/BE)
Coen Gelinck (ML)
Tine Béneker (AK/GS)
Hanna Knecht (student)
Cathelijne van Oeffelt (secr)

		Lokaal A1.03	Lokaal A1.05	Lokaal A1.07
08.30u	0.30u	Vooroverleg	Vooroverleg	Vooroverleg
09.00u	1.15u	Docenten NE/EN	Docenten WI/NA	Docenten BE/AE
10.15u	0.15u	Korte pauze		
10.30u	0.45u	Studenten NE/EN	Studenten WI/NA	Studenten BE/AE
11.15u	0.30u	Intern beraad	Intern beraad	Intern beraad
11.45u	0:45u	Lunchpauze (<i>alle panelleden</i>)		

De Bistro D1.04 Markt				
12.30u	0.20u	NE	WI	AK
12.50u	0.20u	EN	NA	GS
13.10u	0.20u	DU	SK	ML
13.30u	0.20u	FR	BI	AE/BE

¹⁹ De namen van alle gesprekspartners zijn bij de secretarissen van het auditpanel bekend.

		Lokaal A1.03	Lokaal A1.05	Lokaal A1.07	
14.15u	0.30u	Vooroverleg	Vooroverleg	14.15u	Vooroverleg
14.45u	1.15u	Docenten DU/FR	Docenten SK/BI	14.45u*	Docenten AK/GS/ML
16.00u	0.15u	Korte pauze	Korte pauze	16.30u	Korte pauze
16.15u	0.45u	Studenten DU/FR	Studenten SK/BI	16.45u	Studenten AK/GS/ML
17.00u	0.30u	Intern beraad	Intern beraad	17.30u	Intern beraad
17.30u	9.00u	Totaal		9.30u	Totaal

*Het gesprek met docenten AK/GS/ML duurt 0.30u langer in verband met de deelname van een extra vakpanellid voor drie opleidingen. Het gesprek met studenten AK/GS/ML begint daardoor 0.30u later.

▪ **Dag 3: donderdag 30 november 2023 visitatie afronding**

Kernpanel:

Josephine Rutten
Carola Doumen
Liesbeth van de Grint
Marleen de Jong
Rianne Versluis

Programma		Lokaal A1.05
09.00u	0.30u	Pending issues
09.30u	0.45u	Intern beraad afgelopen dagen + opstellen terugkoppeling op hoofdlijnen
10.15u	0.15u	Korte pauze
10.30u	0.45u	Terugkoppeling (in De Bistro D1.04)
11.15u	1.00u	Ontwikkelsprek
12.15u	3.15u	Totaal

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende master lerarenopleidingen is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland' van september 2018. Daarin staan de standaarden vermeld waarop het auditpanel zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het auditpanel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

De secretarissen lichtten het auditpanel voorafgaand aan de visitatie uitgebreid voor over het beoordelingskader en de -procedure en over de van hen verwachte attitude voor, tijdens en na de visitatie. Tevens zorgde de secretaris voor een kalibratie van het auditpanel door de interpretatie van de standaarden, de oordelen en de beslisregels door te nemen. Tijdens het audittraject bewaakte de secretaris de correcte procesgang, zag erop toe dat het oordeel van het auditpanel conform het kader tot stand kwam en ondersteunde het proces van de oordeelsvorming.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de betreffende opleiding. Voorafgaand aan het locatiebezoek vond een voorbereidend intern paneloverleg plaats waarin het auditpanel het informatiedossier en de onderliggende documenten besprak. Bovendien zijn de bevindingen van het auditpanel over de eindwerken tijdens het vooroverleg onderling gedeeld.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door

gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditpanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditpanel met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Het auditpanel bood studenten, docenten en andere betrokkenen bij de opleiding die niet waren opgenomen in het programma van het locatiebezoek, de gelegenheid om zaken onder de aandacht te brengen die zij van belang achten voor de beoordeling. Het auditpanel heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding de mogelijkheid daartoe tijdig en op correcte wijze bij hen onder de aandacht heeft gebracht en hen heeft geïnformeerd over hoe zij contact konden opnemen met de secretaris van het auditpanel. Het auditteam ontving in een reactie van een student die de opleiding een compliment gaf. Er zijn verder geen opmerkingen en/of klachten van betrokkenen bij de opleidingen binnengekomen.

Afstemming deelpanels binnen het cluster

De visitatie binnen dit cluster is uitgevoerd door de visitatiebureaus Hobéon en NQA. waarbij Hobéon twee audits uitvoerde bij de master lerarenopleidingen van één hogeschool (FLOT en FLOS van Fontys Hogeschool) en NQA drie audits uitvoerde bij de master lerarenopleidingen van drie hogescholen (Hogeschool Utrecht, NHL-Stenden en Hogeschool van Arnhem en Nijmegen).

Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de auditpanels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit zowel Hobéon als NQA en door de inzet van getrainde voorzitters.

Het oordeel van het auditpanel vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleidingen voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een standaard 'voldoet', 'voldoet ten dele' of 'voldoet niet' scoren. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2018'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding. Het eindoordeel over de opleiding luidt: 'positief', 'positief onder voorwaarden' of 'negatief'.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende beoordelingskader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Beperkte opleidingsbeoordeling

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief indien alle standaarden 'voldoet' scoren.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief onder voorwaarden indien Standaard 1 voldoet en maximaal twee standaarden een 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het auditpanel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval negatief indien:

- een of meer standaarden 'voldoet niet' scoren
- standaard 1 'voldoet ten dele' scoort
- een of twee standaarden 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het auditpanel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- drie of meer standaarden 'voldoet ten dele' scoren.

BIJLAGE II   Lijst geraadpleegde documenten

Generieke documenten

Online portal met informatie over de volgende onderwerpen en bijbehorende documenten:

- ZER generieke delen + studentenhoofdstuk
- Preambule LOVM
- Bekwaamheidseisen leraar vho, 2019
- Beroepsprofiel professionele master eerstegraads leraar 2022-2026
- De pijlers en de Plus van FLOT 2014
- Opleidingskader master vho 2020
- Kennisbasis Generiek, 2017
- Transitieplan ontwikkelfase 2020-2023
- Bestuursakkoord flexibilisering 2020
- Handleidingen vier generieke modules
- CLOTS-schema generiek curriculum
- OER Master 2022-2023
- Verslagen van overleggen IMR, GOC, SDO generiek
- NSE 2022 en 2023
- Beschrijving driejarig inductietraject FLOT 2019
- Toetsbeleid FLOT 2021
- Jaarverslagen examencommissie
- Verslagen kalibratiesessies

Cluster Gamma

Algemene Economie

- ZER opleidingsdeel AE
- Beroepsprofiel master eerstegraadsleraar Algemene Economie 2022-2023
- Programmaoverzicht AE '23-'24
- Studiegids AE '23-'24
- Verantwoording kennisbasis AE 2022
- CLOTS generiek curriculum
- Toetsplan AE
- Presentatie tweejarig curriculum master AE
- Notulen SDO AE 2023
- Rendementscijfers AE '20-'22 + toelichting
- Verslag peerreview LOVM AE januari 2022 + juni 2022
- Representatieve set toetsen
- Eindwerken 8 studenten AE

Bedrijfseconomie

- ZER opleidingsdeel BE
- Beroepsprofiel master eerstegraadsleraar Bedrijfseconomie 2022-2023
- Studiegids BE '23-'24
- Programmaoverzicht BE '23-'24
- CLOTS generiek curriculum
- Verantwoording kennisbasis BE 2022
- Toetsplan BE
- NSE 2022 BE + toelichting
- NSE 2023 + toelichting
- Rendementscijfers '20-'22 + toelichting
- SDO BE 2023
- Representatieve set toetsen

- Eindwerken 8 studenten BE

Maatschappijleer

- ZER opleidingsdeel ML
- Beroepsprofiel master eerstegraadsleraar Maatschappijleer 2022-2023
- Studiegids ML 2023-2024
- Programmaoverzicht ML 2023-2024
- CLOTS generiek curriculum
- Verantwoording kennisbasis ML
- Toetsplan FLOT ML
- Document: informatie over de opleiding ML
- MTO ML 2022-2023
- Kijkkader ML (pluriforme samenleving + controversiële onderwerpen)
- NSE 2022 ML + toelichting
- NSE 2023 ML + toelichting
- Peerreview EvL 1 ML
- Peerreview EvL verzorgingsstaat
- Rendementscijfers '20-'22 + toelichting
- SDO 2021-2022/2022-2023/2023-2024
- Verslag werkveldcommissie ML december 2019
- Verslag werkveldcommissie ML april 2021
- Representatieve set toetsen
- Eindwerken 8 studenten ML

Geschiedenis

- ZER opleidingsdeel GS
- Beroepsprofiel master eerstegraadsleraar Geschiedenis 2022-2023
- Studiegids GS 2023-2024
- Programmaoverzicht GS 2023-2024
- CLOTS generiek curriculum
- Verantwoording kennisbasis GS
- Toetsplan GS
- Leerlijnen GS
- Boekenlijst GS
- Kijkkader LOVM eindwerken GS
- NSE GS 2022 + toelichting
- NSE GS 2023 + toelichting
- Peerreview LOVM GS
- Peerreviews GS 2023
- Rendementscijfers 202-2022 + toelichting
- SDO GS
- Aangepast leerwerktakenboek GS 2023-2024
- Representatieve set toetsen
- Eindwerken van acht studenten

Aardrijkskunde

- ZER opleidingsdeel AK
- Beroepsprofiel master eerstegraadsleraar Aardrijkskunde 2022-2023
- Studiegids AK 2023-2024
- Programmaoverzicht 2023-2024
- CLOTS generiek curriculum
- Verantwoording kennisbasis AK 2023
- Toetsplan AK 2023
- Basisrooster AK 2023-2024
- Overzicht internationalisering AK 2023
- Presentatie LS AK 2021
- Routeplanner AK 2022

- Programma coaching AK 2022
- Acties zelfevaluatie AK 2017
- NSE AK 2022
- Peerreview AK juni 2022 + 2023
- Rendementscijfers 2020-2022 AK + toelichting
- SDO verslag AK januari + mei 2023
- Representatieve set toetsen
- Eindwerken van 8 studenten

Cluster Alfa

Nederlands

- ZER opleidingsdeel NE
- Programmaoverzicht 23-24
- Studiegids 23-24
- Verantwoording kennisbasis NE
- Rubrics Domein Letterkunde NE
- Toetsplan Fontys Master Lerarenopleiding Nederlands 2022-2023
- Resultaten NSE NE 2022 en bevordering studeerbaarheid
- Resultaten evaluatie onderwijseenheid P1 en P2 2022-2023
- Overzicht docenten NE
- Projecten en samenwerkingsverbanden gericht op de ontwikkeling van het (school)vak Nederlands
- Representatieve set van toetsen
- Eindwerken 8 studenten NE
- Verslagen werkveldoverleg NE en student-docentoverleg (SDO)

Engels

- ZER opleidingsdeel ENG
- Programmaoverzicht 23-24
- Studiegids 23-24
- Verantwoording kennisbasis ENG
- Toetsplan Fontys Master Lerarenopleiding Engels 2022-2023
- Peer review Engels (LOVM Engels)
- Resultaten NSE ENG 2022
- Inventarisatie ondersteuningsbehoefte studenten
- Rendementscijfers ENG 20-22 + toelichting
- Overzicht docenten ENG
- Representatieve set van toetsen
- Eindwerken 8 studenten ENG
- Verslagen werkveldoverleg ENG en student-docentoverleg (SDO)

Duits

- ZER opleidingsdeel DU
- Programmaoverzicht 23-24
- Studiegids 23-24
- Toelichting op leerlijnen
- Verantwoording kennisbasis DU
- Informatie Alumni-avond 2023 + evaluatie
- Toetsplan Fontys Master Lerarenopleiding Duits 2022-2023
- Verslag landelijke kalibreersessie over Vakdidactisch Ontwerponderzoek 2023
- Verslagen LOVM vergaderingen (november 2022 en april 2023)
- Verslag Peer review Duits (LOVM Duits, mei 2023)
- Resultaten NSE DU 2022
- Uitwerking evaluatie generieke en keuzeonderdelen talenmasters
- Resultaten evaluatie onderwijseenheid P1 in jaar 1 en in jaar 3 2022-2023

- Rendementscijfers DU 20-22 + toelichting
- Overzicht docenten DU
- Overzicht Vakdidactische en / of vakinhoudelijke bijscholing docenten Master Duits
- Representatieve set van toetsen
- Eindwerken 8 studenten DU
- Verslagen werkveldoverleg DU en student-docentoverleg (SDO)

Frans

- ZER opleidingsdeel FR
- Programmaoverzicht 23-24
- Studiegids 23-24
- Toelichting op leerlijnen
- Verantwoording kennisbasis FR
- Toetsplan Fontys Master Lerarenopleiding Frans 2022-2023
- Verslag bijeenkomst LOVM Peer review Leerlijn vakdidactiek master Frans 2023
- Resultaten NSE FR 2022
- Rendementscijfers FR 20-22 + toelichting
- Overzicht docenten FR
- Representatieve set van toetsen
- Eindwerken 8 studenten FR
- Verslagen werkveldoverleg FR en student-docentoverleg (SDO)

Cluster Bèta

Wiskunde

- ZER opleidingsdeel WI
- Programmaoverzicht NA 23-24
- Studiegids WI 23-24
- Verantwoording kennisbasis WI
- Boekenlijsten jaar 1 en 2 WI 2022-2023
- Toetsplan Fontys Master Lerarenopleiding Wiskunde 2022-2023
- Resultaten NSE WI
- Rendementscijfers WI 20-22 + toelichting
- Overzicht docenten WI
- Representatieve set van toetsen
- Eindwerken 8 studenten Wiskunde
- Verslagen werkveldcommissie Wiskunde/Natuurkunde en student-docentoverleg Wiskunde (SDO)

Natuurkunde

- ZER opleidingsdeel NA
- Programmaoverzicht 23-24
- Studiegids 23-24
- Verantwoording kennisbasis NA
- Toetsplan Fontys Master Lerarenopleiding Natuurkunde 2022-2023
- Resultaten NSE NA
- Rendementscijfers NA 20-22 + toelichting
- Overzicht docenten NA
- Representatieve set van toetsen
- Eindwerken 8 studenten Natuurkunde
- Verslagen werkveldcommissie Wiskunde/Natuurkunde en student-docentoverleg Natuurkunde (SDO)

Scheikunde

- ZER opleidingsdeel SK
- Programmaoverzicht 23-24

- Studiegids 23-24
- Verantwoording kennisbasis SK
- Leeruitkomsten werkplek
- Toetsplan Fontys Master Lerarenopleiding Scheikunde 2022-2023
- Resultaten NSE SK
- Resultaten evaluatie onderwijseenheid P2 + samenvatting
- Rendementscijfers SK 20-22 + toelichting
- Overzicht docenten SK
- Representatieve set van toetsen
- Eindwerken 8 studenten SK
- Verslagen werkveldoverleg SK en student-docentoverleg (SDO)

Biologie

- ZER opleidingsdeel BI
- Beroepsprofiel master eerstegraadsleraar Biologie 2022-2023
- Programmaoverzicht 23-24
- Studiegids 23-24
- Verantwoording kennisbasis BI
- ICT in de lerarenopleiding Biologie
- Toetsplan Master Lerarenopleiding Biologie 2022-2026
- Resultaten NSE BI
- Evaluatie Biologie
- Kijkkader LOVM BI
- Rendementscijfers BI 20-22 + toelichting
- Overzicht docenten BI
- Representatieve set van toetsen
- Eindwerken 8 studenten BI
- Verslagen werkveldcommissie BI en student-docentoverleg (SDO) en overleg docententeam BI

Het panel heeft van elke opleiding van acht studenten de eindwerken en of tussenproducten bestudeerd. Om redenen van privacy zijn de namen van afgestudeerden en hun studentnummers van wie het panel de eindwerken heeft bekeken niet opgenomen in deze rapportage. Namen van de afgestudeerde studenten, hun studentnummer evenals de titels van de eindwerken zijn bekend bij de secretaris van het auditpanel.

BIJLAGE III   Panelsamenstelling

Op 18-9-2023 en 20-10-2023 (i.v.m. wijziging in het panel) heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de 13 master lerarenopleidingen van Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT)- Fontys Hogeschool, onder het nummer PA-1594. Deze opleidingen behoren tot onderstaande visitatiegroep.

Naam visitatiegroep:	HBO Eerstegraads masteropleidingen
----------------------	------------------------------------

De secretarissen van dit auditpanel beschikken over nadere informatie over de samenstelling en expertise van de panelleden die in bovengenoemde visitatiegroep zijn ingezet.

In onderstaande tabel volgen korte functiebeschrijvingen van de panelleden die deelnamen aan het auditpanel van de in dit beoordelingsrapport beschreven opleiding.

Kernpanel

Drs. J.E.J. Rutten	Voorzitter kernpanel en voorzitter clusterpanel Gamma	Eigenaar van eenmanszaak Kwaliteit voor Onderwijs; voorheen bestuurder van Stichting VO Amsterdam-Zuid en Rector van het St. Nicolaaslyceum in Amsterdam.
Drs. C.J.M. Doumen	Lid kernpanel en voorzitter clusterpanel Alfa	Projectleider FastSwitch Landelijk Labeltrekker Educatie. Van 2014-heden programma manager Flexibilisering deeltijdonderwijs, maatwerk en onderwijslogistiek HAN Academie Educatie.
Drs. E.J.M. van de Grint	Lid kernpanel en voorzitter clusterpanel Bèta en deskundige Biologie	Tot okt. 2021 adviseur Hoger Onderwijs bij het Centrum voor onderwijs en leren aan de Universiteit Utrecht (UU) en ruim 14 jaar coördinator van de Bachelor Opleiding Biomedische Wetenschappen aan de UU.
M. de Jong	Studentlid kernpanel en studentlid cluster Alfa	Student M leraar Nederlands aan de HAN

vakpanel

M. Scholman, MA	Lid clusterpanel alfa (Nederlands)	Directeur Dienst Onderwijs en Onderzoekskwaliteit aan NHL Stenden en daarvoor hoofd van de tweedegraads lerarenopleidingen aan NHL Stenden.
Drs. J.J.C. van Thiel	Lid clusterpanel alfa (Frans/Duits)	Commentator, screener van landelijke eindexamens Frans voor vmbo, havo en vwo; 30 jaar ervaring als toetsdeskundige en manager bij CITO.

		Daarvoor docent Frans.
D. Knezic PhD	Lid clusterpanel alfa (Engels)	Sinds februari 2023 gepensioneerd. Docentonderzoeker in (inter)nationale onderzoeksprojecten rondom educatie. Ervaren eerstegraads docent Engels en docentopleider.
Prof. dr. T. Béneker	Lid clusterpanel gamma (Aardrijkskunde/Geschiedenis)	Vice-decaan Onderwijs Faculteit Geowetenschappen, Universiteit Utrecht. Lid Raad van Advies Centrum voor Academisch Onderwijs en Leren (CAT)
G. Gorter PhD	Lid clusterpanel gamma (Algemene Economie/Bedrijfseconomie)	Sinds 2019 gepensioneerd docent, 2de en 1ste graads (master) lerarenopleidingen Economie. Columnist en redactielid tijdschrift economisch onderwijs en mede-auteur van een aantal economiemethodes.
Drs. C.H.T. Gelinck	Lid clusterpanel gamma (Maatschappijleer)	Leerplanontwikkelaar voor de mens- en maatschappijvakken in het voortgezet onderwijs bij SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling) en Vakdidacticus maatschappijleer en maatschappij-wetenschappen bij Universiteit van Amsterdam.
S.A. (Sterre) de Vos	Studentlid cluster gamma	Student (pré) master Geschiedenis aan de Universiteit Leiden.
Dr. E. van den Berg	Lid clusterpanel bèta (Natuurkunde/Wiskunde)	Voormalig vakdidacticus natuurkunde bij de Universiteit Twente
T. H. Meij MSc	Lid clusterpanel bèta (Scheikunde)	Onderzoeker lectoraat 'Duurzaam Leren' / VU Amsterdam en Lerarenopleider natuur-/Scheikunde, Hogeschool Windesheim Zwolle
A.L. Achterberg	Studentlid cluster bèta	Student M leraar Scheikunde Hogeschool Utrecht

secretarissen

G.C. Versluis BEd	Secretaris kernpanel + cluster bèta	Senior adviseur Hobéon; gecertificeerd secretaris NVAO
C.F. van Oeffelt MSc	Secretaris cluster gamma	Adviseur Hobéon; gecertificeerd secretaris NVAO
D.P.M. de Koning MSc	Secretaris cluster alfa	Senior adviseur Hobéon; gecertificeerd secretaris NVAO

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudings-verklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling - anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het evaluatiebureau -, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Hobéon

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag
+31 (0)70 30 66 800
info@hobeon.nl
www.hobeon.nl